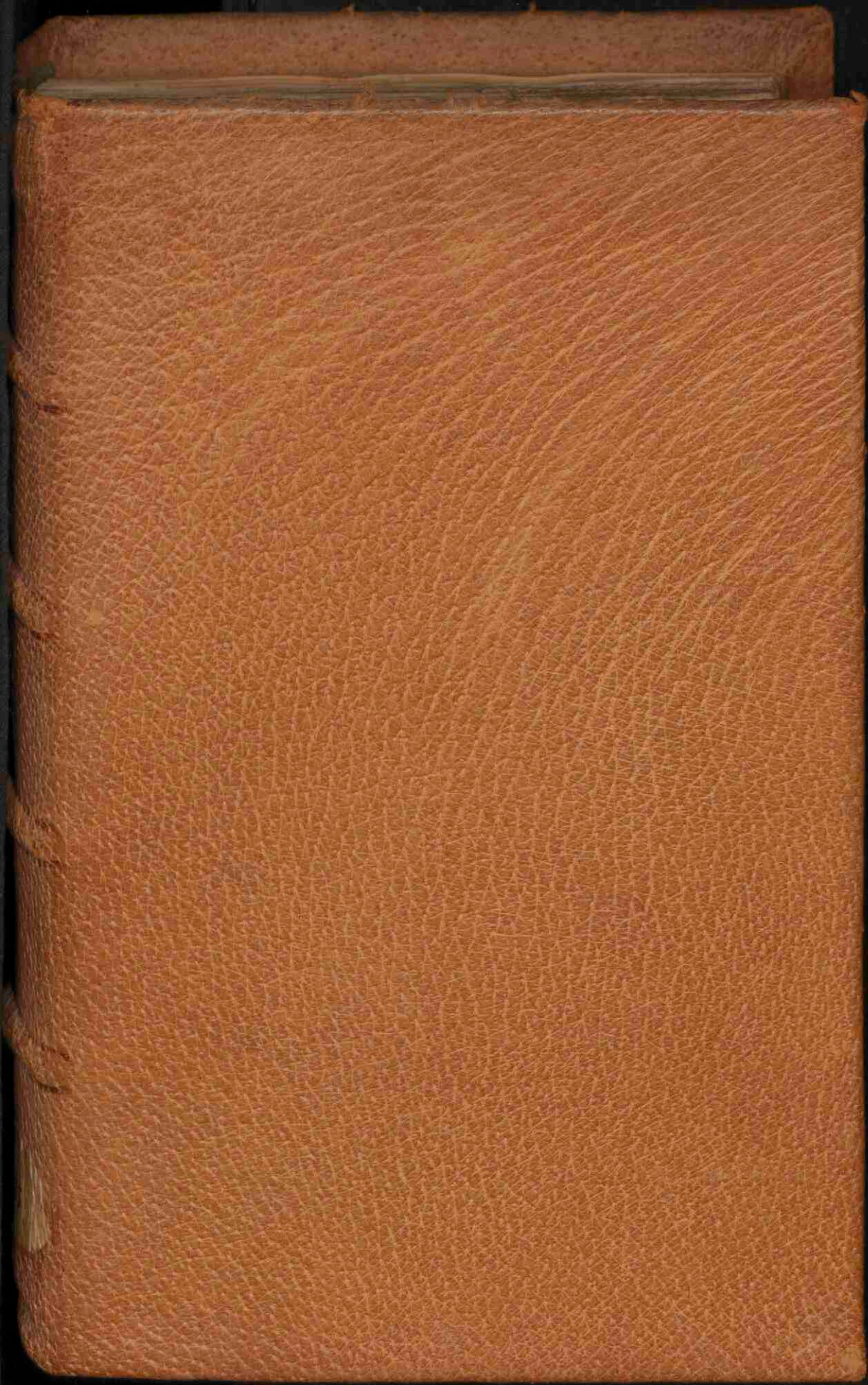

De exposicien van den Evangelien des jaergancs.

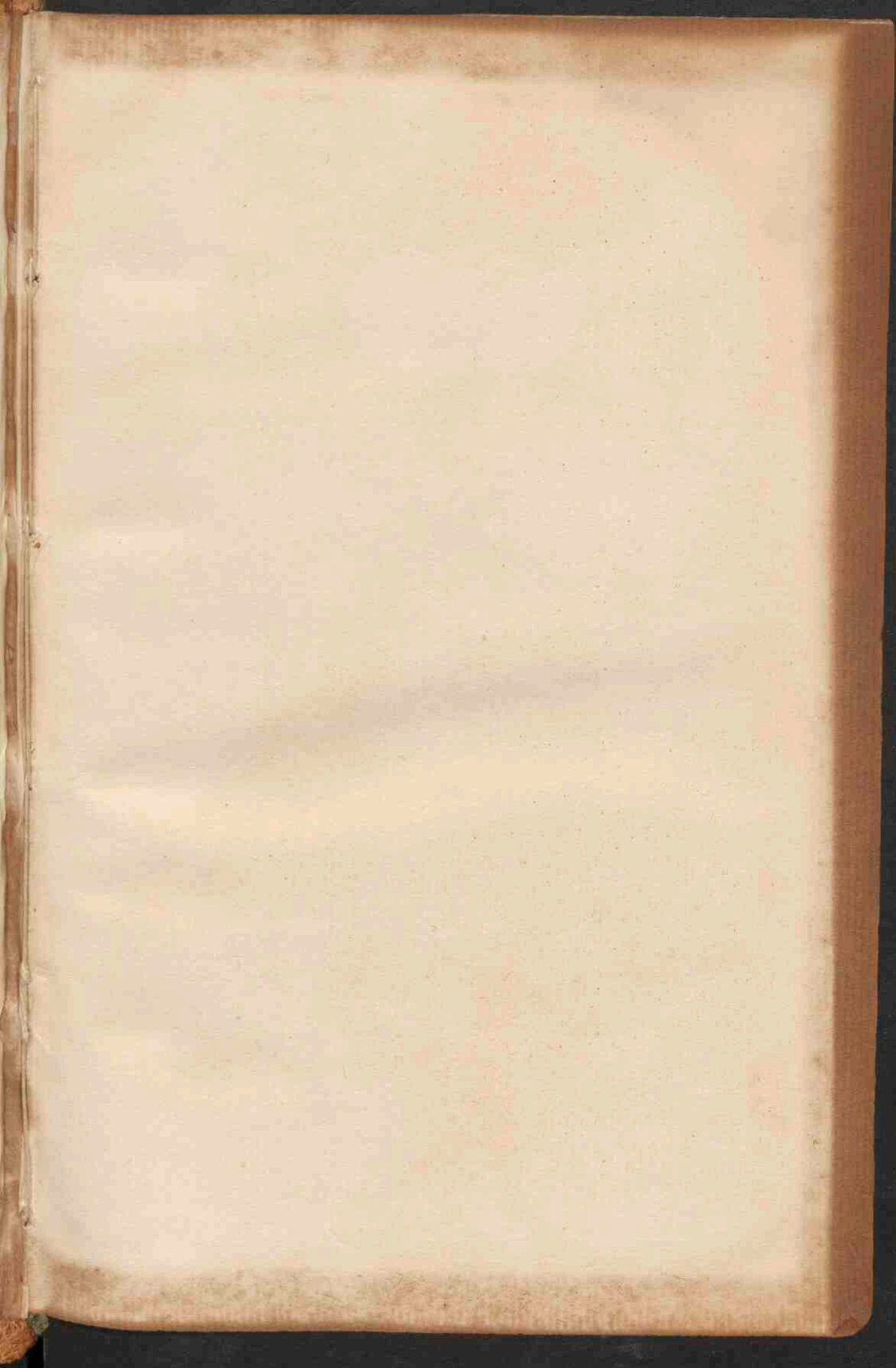
<https://hdl.handle.net/1874/325811>

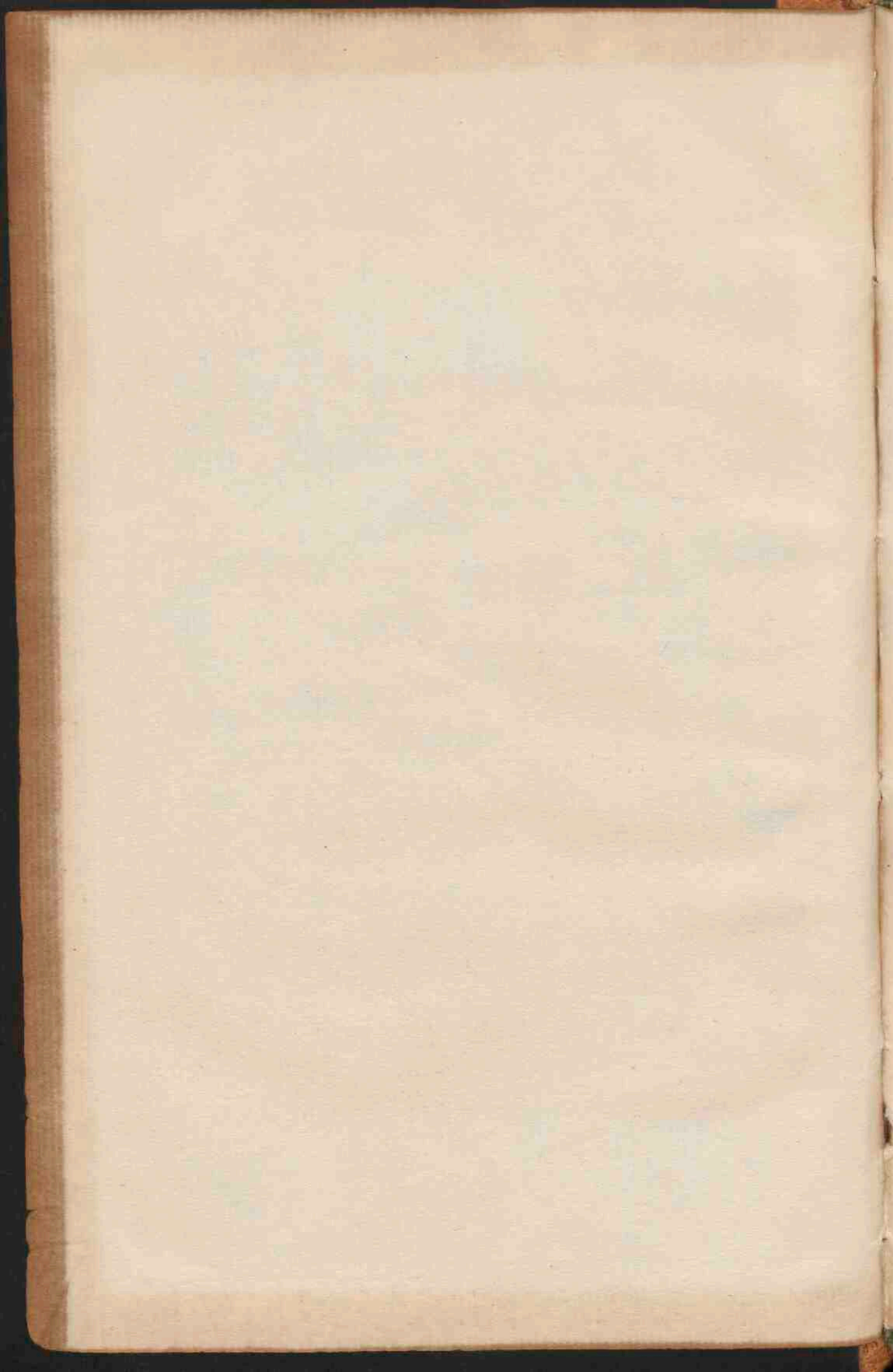

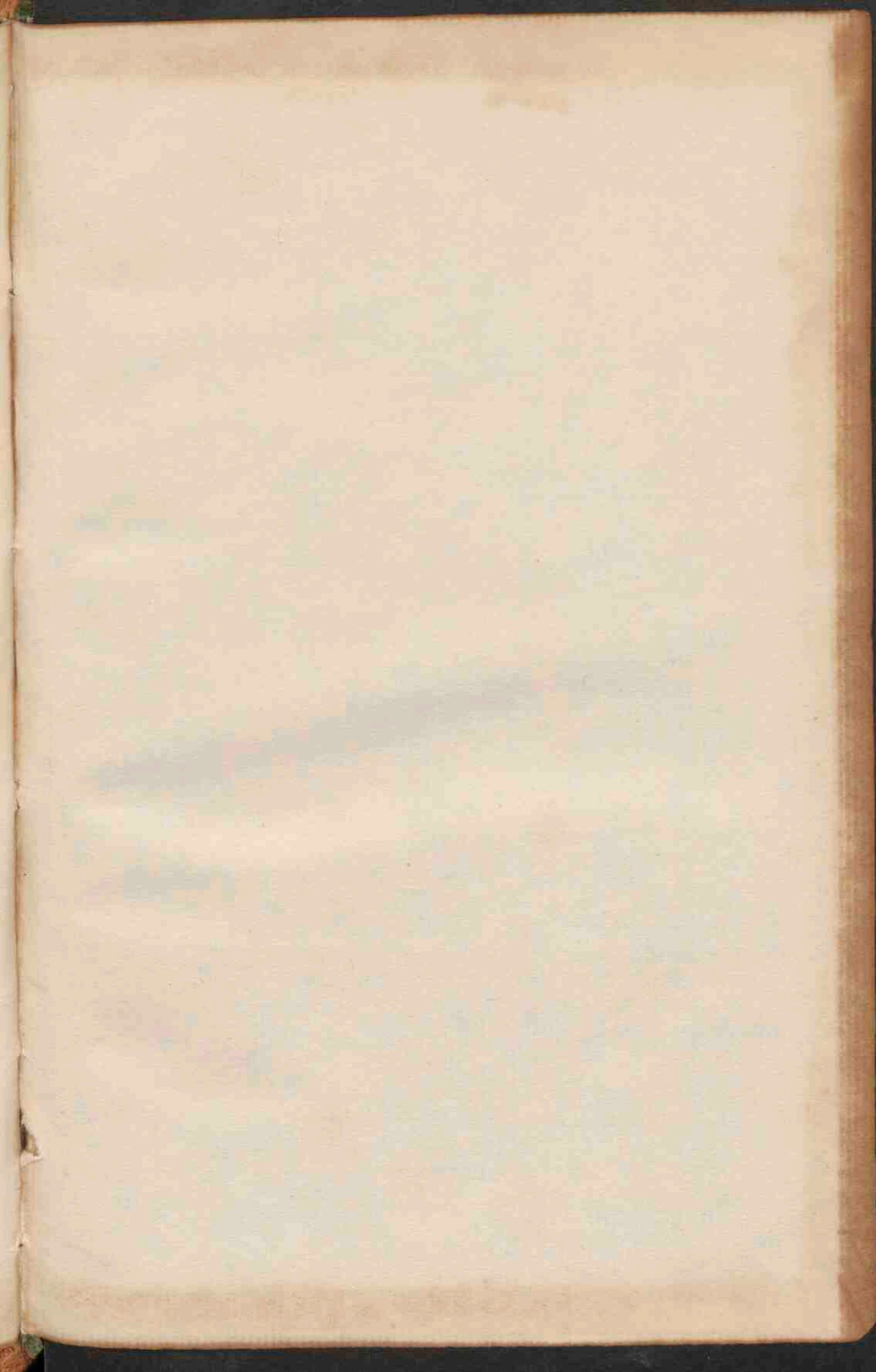
Hs.
2 E 15

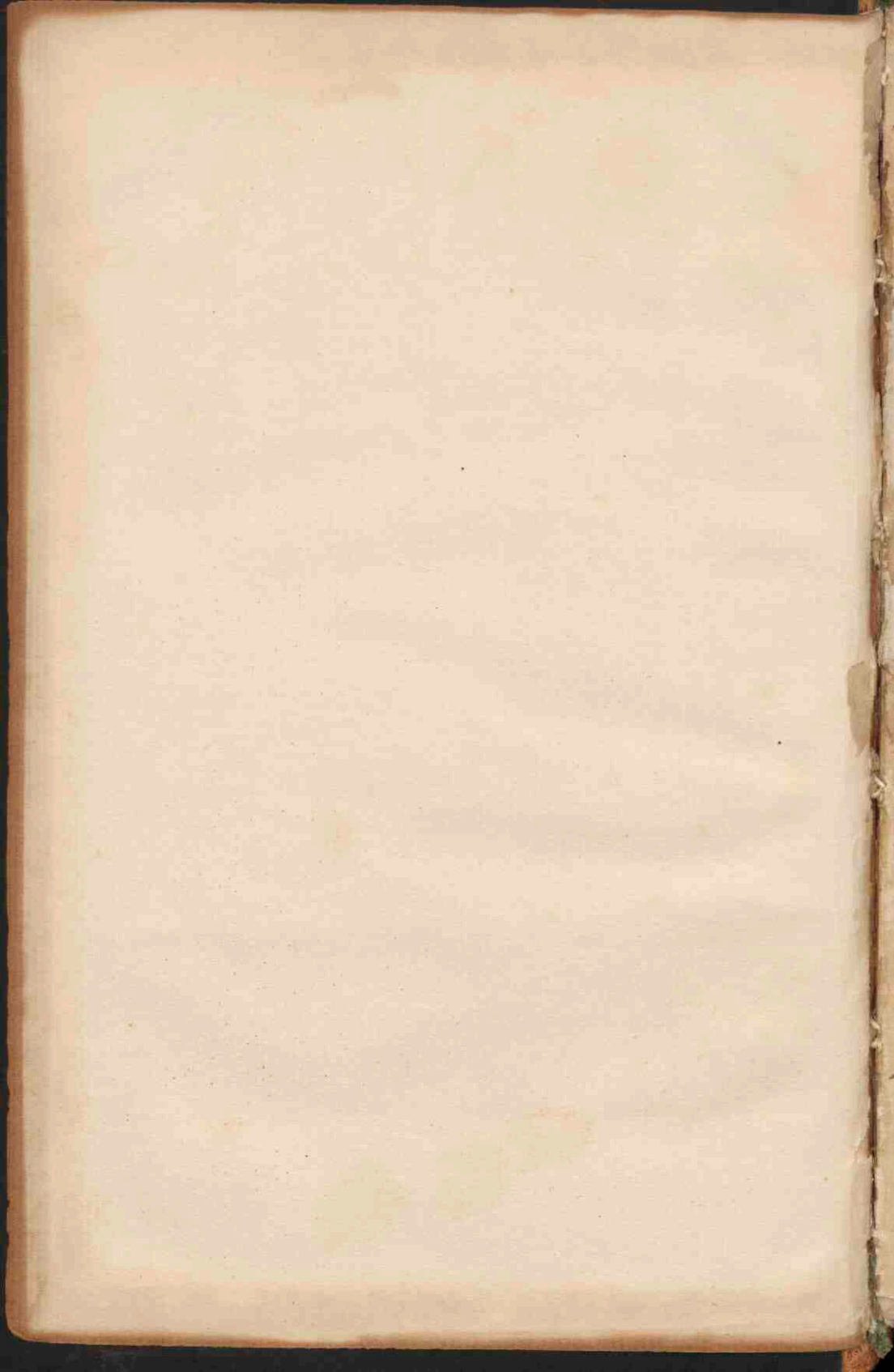
Ms 1010

2 E 15

ceel 530

Dyt bueck behyrt tot de susteren
by maeseyck jaer 1445

1010 (*Ecel. 530.*) *Charta. 4°.* 127 ff. 1445.

De Expositien van den Ewangelien des Jaergans.

Fol. 2a. Hyr beghennen die expositien etc. Fol. 127a: Gheeyndt int jaer o. H. M. CCCC. xlv op sinte Bernaerdus dach.

„Dyt bueck behoert den susteren by Maeseyck.” — Het is zwaar beschadigd en 't laatste gedeelte defect.

Hyt begheuen die exposicien van den e
wangilien des iezganes op't iersten sondach
vanden aduere ewangilie sedm mattheum

~~In illo tempore cu' appropinquasset ihesus
iherosolimam et venisset bethphage et~~

~~ies es te weten~~ **Reliqua Exposicie**

Die hystorie te spreken dat
matheus ucher laet dat mater
en toe behoet ay' moe iohan die ve

uollet. Die gheschicnisse was also Des
sachdach te auot quae ihesus te betanien
da hem martha en maria eyne gitoet de
scap maede En daer aet lazarus die ihu
op had doe staen vand' dert. Dyt was in palm
auot In palm sondach sol. ihu des morges
gaen tot iherlm. Daer moef hy liden daer
bethphage eer hi qua tot iherlm. En d'ist
dat die ewangilia p'rieet. **W**ader letten es
bethphage eyne stracet die lach aende bet
ghe va olmeete daer die p'sten alle ghemey
het plaghen hae quede te doe hueden me
resthet te verstante soe bereykent sy d
net vand' v'itsemisse. want bethphage
et alsoe voel alst huy's de: buzmen
me paulus spriect en die ewange

Ghe

Sint Mattheus Van diez sate sende Ihus
ij sijnne ionghen **M**attheus by es berey kent
dat die ghene die ionghen en boden ons
hen solen sijn. Darse moete sijn ij. omme
gherechte mine ons hen en hos eueker
rens. **O**f ij. omme ghestadich hoers leues
en lenyge. **D**at seet sinte iohan cruysostring.
Dat dese ij. iongheren waze sinte peter
en sinte philips. per luydt alsoe veel als
bekenne. **D**aez by vstaetme rechte conste.
philips luydt alsoe veel als mont de lam
pen. **D**aez by vstaetme gracie van leesi
ghen en van leuen. **D**at Ihus heet Iherosolym
eyn castele dat es dese sake. want sy ma
ten diene wa. den lichame den romeyne
want sy hadden n ho' vryheit verlossen tuez
nader zielen te spreken hadden sy vlozen
alle dachde. ende was de ezue woden d'
sonden. **D**oe mede so hadden die lude ihe
rusalem seer gheituympet na de gelijc da
te von veel lude in gheweest hadden en n
nz veel en wan. **D**aez omme heit onse he' ey
casteel. **V**ot es te wete alsoe die leezis
sathie dat te Iherosolym staet eyne ezeln
teyrt rez atmez behueft die he' ande

compon of en mochten. **D**ar sy die alre
mochten ende die wyke dat syse orde
se moesten syse vaden en sine dese sake
se hielmen haer voelen op **h**er geestelike
te gaen in dat capitel dat wyghen ons es
dat es mit vromicheit te wederstane die
wereldlike ghemuechte die ons in houer
sien mit gericheyden en mit menighe
anderen dinghen aen vechten ende sy
de werelt wapene. **B**y der ezelymme
en by haer voelen verstaetme alsoe die glase
spriet tveerhande lude joden en heyde.
By der ezelymme verstaetme die voetsap.
en by horen voelen verstaetme die heyde
sap. **W**ant die heyden sy come vande
joden. **S**int johan crisostimus seet dat
dese diezen den mynschen gelike sy die
in onbekenenisse bestan gode. **W**ant
die ezel es omeyne onbekendich dures
ende cranch en dese pinte hadden die
mynschen es god ap oerthae quaem
en mynschelyke natuer aen naem. **D**aer
me machme geestelike by der ezelymme
staen dat onse vleysche ~~en~~ traghe
es tot geesteliken werken met
muenchen yst seerch en snel. **B**y

horen volen machme verstaen vleysen en
ke luyverre ende alle beyde sijn sy gebon
den mit te yseuene der gebreeclichheit en
Die bande daer die mensche mede gebonde
waer sijn. in. sotheden van leue gelijch
der werelt en ionchouden van daghen:
Sint Johan Crisostom seet ^{dat} **ei** **Wij** sonde
doen hebben wij vryen wille nae te vol
ghen of niet die becoeringhe des duuels.
mer alse saen als wij ons ten sonden ver
binden mit volbringhen eyner sochtlicke son
den soe en moeyghen wij hem niet ontghe
ly ons seluen. **h**or en sijn dat ons die gra
de gods helpt en by staet. **G**elijckes wij
dat eyn seep dat verlore heet sijn rieder
den wondt moet wijken. so ouer hiet drijft
alse ist mitte mensche die die holpe vande
ghien gods verboen heeft hij en mach n
doen dat hij wille. **m**er des vrients wille
moet hij nae volghen. **W**ij dien dat hem
onse heer hiet ontbinden die dieren. **v**ersta
men dat ouer mit de machte vanden sa
cramenten die die priesters inden staet
apostelen wesende sullen die sondre ver
maken en dan machme de zielen ver
leuen sich dijn comet compt totty die
es tot digne beluoft wilen leue n

vade Amer en wiltu des mer doen. se en co
met hy te dy mer. mer teghen dy. **H**ier
moet die ziel sijn doctoor van sijn dar
es eyn spiegel claez sonder vlecke daer on
se heet sijn biel de openbaer in sien mach.
Ende heerde gherne. **D**ie salighe ziel heere die
voetsap dar hoer comde comyt sachemodich
sitende op eyne ezeline en haer rouch. **M**er
riet en es te verstone dat onse heere op beyde
sat. **A**mer heet es te verstone greeftlyc dat on
se heere wille lesite die heeren. van beyden
den name daer voer af es ghesproke. **D**at
sijn goden en heydene ende by gracen mit
hem luden woene. **D**at xpus sat op eyn
van desen dieren en sachemodich quaem
te **H**erlin Cereyker dat hy vrede bringet
in allen heeren daer hy toe comet. **S**int Jo
han **C**rysostrum seet. **M**ynsche wiltu kenen
die sachemodicheit des gheons die comt
se merke die manier sijn comes. **O**nse
heere ihesus xpus en sat niet op eyne ondecke
daghen mit pellerre behanghen. hy en sat
er op eyn hoghe peere. mer ap eyne sijn
en nedere ezeline. hy en hadde omme
hem **M**er scheer mede swaerde. **A**mer hi had.

De

omtreent hem scharen van volke helden
in horen handen ryseren van palmboome
Bij den cleyden der apostelen ~~verstaen~~
die sy op die ezeline leyden verstaen le-
ringhe der doechden of onclimdinghe der scrij-
turen **Sint** Hieronimus seet der apostelen
cleyde es leeringhe of doechden of onclim-
dinghe der scrijturen of monichuoldicheit
der guede werken. en en sy dat die ziel hy
mede sy ghecleyt en ver-siet god en besuse
niet. noch en waent mit ~~haar~~ met in haer.
Daerome bescrijft Johan in apocalypsi Da-
lich es hy die syne cleyde wachtet dat es dat
hyse niet onsuur en make en den waet waet
wandelen **Bij** dien darsy haer cleyde in
den wech sprejden verstaen wij die meta-
leen die omme ~~du mine~~ den name ihus lieft
horen lichame ver-smaden **Sint** Hieronimus
seet dat die ezel onsen haer druech werpe
voel scharen haer cleyde wt en sprejdense
voert inden wech. **Bij** by verstaen die he-
lyghe marcelus die dat cleyde haers licha-
medaden en hebben eynuol dighen luden
den wech ghemaect mit horen blyd. **¶**
den ghenen die ryser vanden boum
verstaen die confessoren die mit

evangelien voer gien ende ander luden loe-
ren hoe sy guede werken volbruyghen moe-
ghen **B**y den scharen die voer gienghen en
nae quamen verstaetme die lezars vander
alder wet en vander nulvere **B**y de voer
schare verstaetme lezars de alder wet en
byder nae volghende schare verstaetme le-
zars vander nulver wet **D**ese riepen lude
Osanna **D**ats daerme by verstaet beyde die
ghene die waren en die alde wet en in die
nulle mit hepon ouermits ihesus lezste v
loeft te syn **P**abamis spriect dat goetsche
volginc voer ende dat heydensche quae-
achert en oms dat sy alle ygheloufden ane
eyne verloseze se riepen sy beyde **O**sanna
dats behalt ons **D**aude soen **D**an der son
Dach in den aduent sed in lucam

~~Et illis temporibus dixit ihesus discipulis:
Erunt signa in sole et luna et stellis et reliq~~

Dese ewangilie leestme . . . **E**xpositie
in die heylighe lincle vander toecompt
ons heeren ten ordle **E**n es te wetene
dat since **I**heromng . x . v . teyken vanc in
te alde bueken die hy scereyff die gesche-
len voer den doemsdach mer of sy alle
nae den anderen soelen ygheschen bin-
nen

. Dagh den naeste den dachdaghe den
 en seveft hyn mer **D**ie eyckene die hyn
 vant en seveft syn dese Des iersten dachs
 sal haer die zee opheffen boue alle berge
 ellon en sal staen recht als eyne muere
 op haer selue **D**es andere dachs sal die
 zee alse zee neder dalen darmense cuem
 sal moeyghen ghesien **D**es derden dachtes
 saelen hem alle die wondzen vande zee
 op ricken den wazze en saelen groet ghe
 luyt maken **D**es vierden dachtes sal die
 zee boene en alle die wazzen mede **D**es
 vyfden dachtes saelen alle die boume en
 die cruyde bliuet sweyten **D**es seften da
 ghes saelen vallen alle rymmermyse ende
 alle ghespichre **D**es seuende dachtes saele
 alle die steyne te gader slaen **D**es acht den
 dachtes sal alle die werelt dierre wesen
 groet eertbainghe **D**es ^{vi}nighende dachtes
 saelen alle die ghene die hem selue hadde
 ghe doet wt come wt horen hoken ende
 al ome en ome gaen recht als onfymme
 lude **D**es opden dachtes salt ghebeyne
 der doden gaen staen op haer graue **D**es
 twelfden dachtes saelen die steyren dal
 vanden hiemel **D**es dertwende dachtes

†
 Des ieren dages
 sal boue
 en dal
 al gelyc
 wesen

soelen alle die leuende sinnen omme dars
op soelen sinnen mit anderen daeden **D**ie
verreunden daghes sal bene tondeisse
den hiemele ende vander eerden **D**ie
vystreende daghes sal wesen eyn mitve he
mele en mitve eerde en dan sal wesen
eyne ghemeyne apuerstentemisse. **A**l sond
dese vorseide teykenen spriect die elwangi
lie dat openbaer eertebeuynghe in sulken
landen werdt ellyst en strijt ende andere
dinghen dies menich gheschiet es **A**ldy
sijn wy seker dat andere nae come soele.
Want sekerheide dat dinghen die toe come
soelen dat es verwoeghen der dinghe die
leden sijn **I**a die in oconscapen der voert
sijn ghesint **A**lsoe sicut **G**regorius seet **N**u
es te wedone dat die sonne en die mane en
die sterren en al datter toe besiet by nature
onverwandelbaer sijn. **S**oe moghen si nochtan
weden uerwandelt by der macht des gheue
diese maede. **D**at wyken dat in die sonne
ende in die mane gheschiet sal dat weret
dat sy niet luchen en soelen. **W**ant alsoe
die **J**plhete seet die sonne sal uerwandelt
werden in demperheden en die mane

in luede **E**n dat comt die ontfiont
dach in die poere soelen oec teyken sijn
dat sy die die grove en momensuoldicheit
beruete dat in die lucht waer soelen se-
ne vallende vanden hiemele. al ist dat sy
in de waerheit niet vallen en moeghen
natuerlike Gheestlike te spreken so mach
men by de sonne verstaen onsen heer ihu
kerste **W**ant van hem spruict die phote
malachias inden psalm gods en seet aldus
Wen ghyne die ontsien myne name sal
op gaen die sonne de gherechticheit en
gesontheit es in hoer arme **D**ats ghequet
laet als ihu kerste geruete arme **V**er
ons mit cruyce stouf **B**ij den mane v
faetme die heylige kerke **W**ant van xpus
waer sy verlicht alsoe die mane duet va
de sonne **B**ij den seeren verstaetme alle
guede kreppen lude **I**n dese drey se vmetme
alle die teyken vanden doemdaghe **W**ij
vinden dat die marie vande sonne. my
teylione heuet leden **S**y waer ghequet
sy staer. ende sy gmet. achterwaert **V**an
te sinckheit lieftme in den andere b
van moyses. Van hoer quetsinghen

scrift **Onse Johan in apocalypsi** **Dit**
Dyl der sonne was ghescreuen. Van haeren
stane liepme in Josue. Ende van haere aef
te waert gane liepme in ysayen. Dese in
teylkene syn oec gheschiet in ihesus kerste.
hy waert doncker als hy aen dede dien
sack onser misheit. daer licht van synre
godheit in bedect was als eyne kerse
eyne lantterne. Alsoe dat guede coeren en
der aeff. Alsoe dat hynich onder uis. en
alsoe die kerne bedect es onder die schale.
Hy af scrift **Onse Johan in apocalypsi.**
Die sonne es worden als eyn ^{haren} sack :
Onse Johan noempt die misheit ihesus
kerste eyn haren sack. want die natuer d'
godheit die heest daer in gesloten te d'ne
sack synre godheit. Aen hy noempt den
sack harm omme die scherpsheit van leuen
Dese sack dat es die misheit weyde die
engel Gabriel aen marie en xpus daer
me. deesse stekke stuck. D'ngel daert ane.
so hy sprac totte maghet **Ged gruet di**
Van gracie die heez es metty. gebene
bestu boue allen wyne. **D'nder stekke**

sacke marie als sy u'wonderende antwoorde
Den engel. hoe sal dat gheschien. Want mi
en kene ic niet. Die derde sacke sacke die
engel als hy der suieze maghet ontbant
die manjer en seide Die heylige gheest sal
boue come in dy. en die crachte des ou
pen sal dy beschijne. **Den my. sacke sacke**
maria recht als hem die naelde weder
ghenende. als sy seide sie die deure des
hezen. **my gheschie** nae dynen werden
ende alchant sacke die gods sone sijne
hant daer toe nae sijne moghen. **god**
heit ende volmaecte desen sacke in dien
dat hy hem ane voeghede die mischeit
daer in die eymcheit der psonē. **Daerome**
spreekt hy selue by Job en seet Eyn sacke
dat es die mischeit hebbe. **ghenayert** op
my dat es sonder verscheiden my gheeyn
nicht mit hem. **Ten** andere male soe gh
schiede in dese sonne der gherichticheit
dat es in ihus kerste. **Dan** der reykken dat
dat sy ghequeert was. ende dat ghesce
de in die bitter passie van ihus kerste.
ome spreekt die pphete ysayas in de p

Van gode den vader. **O**me die sonde mijns
Volp hebbe ich geslagen mijne son **A**mer
dit en was mer inden derden deyl. **W**at
in ihus kerste waren **m** nature. **D**ie goet
die ziel en die lichame. **V**u en mochte
die godheit noch die ziel mer quetsen **W**at
si sijn onpersflicke **V**ochtan was sijne ziele
ghequet mit rouwe in alse velen als mo
gelic es. **W**ant hy seide selue dit wort mij
ne ziele es drueue totter doet. **D**och es si
onpersflicke. **A**mer die persflike lichame die was
terde deyl der sonne ende die was ghequet
ser in die tyt der wrede en bittere doet.
ende dit was xpus ghequet. **E**en **m**
male se was die sonne der gherechticheit
dit derde teyken. **D**it was dit si stoent.
ende dit was als ihus kerst ghe nageelt
stoent aen tholt des cruoes. **D**acz stoent
dese sonne ghestadelic ome ouersant en
macht volcomelic te hebbe op den viant
Ome ons te verlosene en te passiere te
sijne vader. en ome ons te dollyzen den
uch van gracie in ewelike tocomende
re. **I**n dese sonne was oec dat **m** tey
Iken

Dat was dat sy verzynde achterwaert. en
Dat was in die tye van synre glorioser ver-
ryfensse. ende van synre wonderlyker opmar-
inden hemele Daerome seyde Salomo. Die
sanne ryst op. ende gaet weder nedert ende
comet weder tot hore ierster stat. Dats te
segghen ihesus liepste waert ghebozen in myn-
scheliker naturen en starrt aenden cruce hi
en vresen vander doot. ende varet weder
op totter rechter hant syns vaders te synre
reure stat. Sane hy eerste quaem. **D**ese
selue teylene gheseyen in die mane en in
die sterren hyden. **D**aghes dat est die
heylighe kerke. die me verstaet by de ma-
ne. ende oec in elken gueden mensche die me
verstaet by den sterre. **D**ie mensche wort
doncker myds schaemde synre sonden i
heltinghen der biechden. **H**ij wort ghequest
mit rouwe dat hy synre god vergrampt heyt.
Hij blyft staende mit willen in yfennich do-
ninghe synre sonden. **E**nde hy gaet weder
achterwaert aen niemede. **D**at leuen van
gracien ende van doechden dat hy gele-
hadde. **H**ij sien dat die lude te dien

soelen schijne ontfynnet en door. Verstaet
me dat die fonteyne der hiemelsche gae
den besloten wort. Alsoe dat die ghene die
veruoren sijn want mogelijc souden in ampe
sijn. **D**at die virtuten en die crachten der
hiemelen berueet soelen sijn. es te verstaen
dat die berueet anders niet en es wort dat
eyne maniere van u'wonderen der dinghe
die gheschieden soelen. Want sy sijn sonder
ampen vande ordel. **H**yt es oec te verstaen
dat in eyne maniere bij desen virtuten
mach op ghenome sijn eyn choer der inge
len die de middelp. es vanden andere her
archien alsoe. **G**ene Gregorius seet. Desen
choer of ordene behaert toe myrakulen te
doen. Ende dinc dat te dien tyden voel
wonderlike dinghen gheschieden soelen. soe
spriect dese euyangelië dat die virtuten
hem berueet. **D**an soelen voel myrakulen
gheschieden dinc. **G**ene Dionys Wille segghe
dat dese virtute niet en sijn vander mid
delp. herarchien en dese behaert toe den dinc
vanden hiemel te berechene. en aldus
stane soe soelen hem die virtute des

hemelen beruerten en nae den doomsdage
soelen sy ruyen. Want dan sal die hemel
stille staen. **D**at onse heer daer nae sprac
in ghelykenissen vanden boom en van hoen
vruchten die oconschap gheue dat die so
mes nakende es als sy hoer vruchte wort
bruyghen. Daer by mach me verstante. Dat
als die voer ghenomde teykenen gheschieden
dat dan die doomsdach daer nae comt vol
gende es. **D**at onse heer spreeft dat hie
mel en eerde soelen vergaen. dat en es niet
te verstante dat sy te niet soelen werden. tuer
al dat wy nu sien mitte eyghen van luuen.
ende dat wy mit onsen synne begripen
moghen van lue als lucht duyrt. Waer eerde
ende al dat daer af ghesust myert es. Want
me sal alle dmyghen daer sien als oft waer
eyn suuer glas. **W**ant waer wort clac gelijc
den crystalle. Dye lucht ombelemmert ende
clac verlicht mitte ornameten des hemels
tuyt sal wesen clac sonder hyten. En die
eerde sal wesen lichte en suuer sonder suae
heyt recht oft waer eyn crystallon bech.
Het es te woen dat alle die herten van
duyt al die dempticheit der lucht al

swaerheit der eerden en al die verascheyt
des waters en al die corrupcie der welt
waer mitte buyt ghesuuet al die pijn
ende die corrupcie sal sijn gheweluet op
die verdwende in die helle in meeringhe
hoer pijnē Ende den salighen sal wesen
hoer glorie vermeeret vander suuesinghen
ende vander glorioser onpeefhker becruse
nyssen de wyllke glorie es onpreclike allen
creature **Dye ij. sondach vanden aduete**
secundum iuachum ❖

Tallo tempore Cum audisset iohannes in
iunctis apertis xpi. mitemus duos de discipu
lis suis. Et reliqua ❖ **Expositio** ❖

Die ontdindinghe deser ewanglie ope
baert dat die was **Emre Johannes**
baptiste die me hie noempt Dese was
ghekerker van herodes sine dat hyne
berespede dat hi philips sijn brueders
wyf hiet die was gheheten herodias.
ende in desen tijde ymich ihesus predicien
hij est gheopenbaert dat **Emre Johan**
baptiste vor ihesus kerst ghedot was Ru
ilde **Emre Johan** sijnne iongheren stercken
elouue van ihesus kerst en sende ij.

tot hem segghende bestu die toe comen.
best of beyden wy eyns anderen. als of
h. segghen wyldet. **I**ch draghe oec ontfang van
hem dat hijt es die verlossen sal ysiel.
Inez en geloofdijs mij niet soe guet en dra
ghes hem seluen bestu die toe te comen best
of verheyden wy eyns anderen. en omme die
toetbindene soe en willen die heylighe **S**int
Augustin **S**int **I**hesomus en **S**int **J**ohan
Crisostomus **S**int **H**ylarius desen syn niet
vorde verclare **S**int **J**ohan vruede
omme dat hij elyuelde omme dat hij syne
iongheren soeken soldt mit gelouue ouermis
ihus kerste omme dat hij wel wyste dat si
elyuelden van ihesus kerste of hij gods
soen waer. **J**er **S**int **G**regorius ondbin
det aldus dat **S**int **J**ohan niet en vragte
de syne ionghere van ihus kerste of hijt
waer. als dat hem yet elyuelde vande
psaen ihesus kerste gods soen wesende. **W**a
hij hadde selue gesproken van ihesus kerste
dat hij waer elam gods die af duot di
sonden vande werelt doe hiyne wyste mit
ten vngheere allon creaturen. **I**nez hij se
syne ionghere tot ihus kerste en de die
bestu die toe comende best of verheyde

eyns anders. als of hy segghen wilde. Ich
hebbe ghesien. Dijn verlouper in die geboer-
tenisse nae der mischheit ende heb dy des we-
elt geboetscap nē ligghich hys ghesenisse
en onbeide der narveliker doet en beu te
varene mit vergeblicheit der hellen daer
die alde vaders dijn verlossinghe beiddende
sijn nē wistich gherne of ich hem bringe
mochte boetscap dattu selue come soldes en
verlossense wez demper-nisse daer sy in sijn
of dattu-e yemāt anders senden wild en
dat ich den ghene die daer sijn dints beide
d. moghe als eyn verbode dijn comest boet-
sappen. rechte alsoe ich dy des wezelt ghe-
boetscap hebbe. **I**n den vij. pūnte van
mirakelen die onse heer. **S**int Johān onbe-
de hy een iongheren sprac en seide. Gaet en
segghet Johannes. dat ghy ghesien hebt die
blinden sien. die sonne hoeren. die cruepele
wandelen. die lasersche wezden ghesuuet.
die doden vrysen. en die arme sijn ghehel-
eliziert. Ende salich es die ghene die met
d. wez ghesande gesande liziert in mij
ij. desen punten verstaerme. **vj.** manieren
gebreken geesthe in den mische wezende

suermes sonden. **Bij** den blinden verstaem
Salingshe van redene. **Bij** den arypelen ver
staem ongherechthet of ongherechdyghheit
van de begheerten. **Bij** den lazeselike verstaem
me onsuuerheit der vleyscheliker ghenuechhe
te. **Bij** den dooues verstaem men hartheyde van
heerten. **Bij** den doden verstaem men ofghesey
dne van gode ouermes hoestfonde. **Bij** den
arme verstaem me gebreec vander godliker
gracen. **Mer dese .vij. ghebreken** worden in
den mensche ghegranset ende gebreec me ge
rechten geloue in die predicacie ihesus kerste
of sijner iongheron. Want als die menschen
gracelike ontfanghen dat wort gods mit
eyne gheerouwen gelouue of gode selue die
es dat elyghes wort des vaders. so wort rede
ne of verstenenisse verlicht die blent was
te voren. Die onrecht of ongedinghe de beghe
te wort gerecht. Die onreynne brant vander vleys
cheliker ghenuechhe wort weghedaen ende
ghesuuert. Die verhartheit der herte wort
broken en mouwe ghemaect me deuoen.
Die sonden gaen eluech en die gracie gods
rust me herte. en ueruert die dode ziele.
ende dan wort die arme ewangelizert.
es die vorquolen arme ziele wort ghe

in den woede gods **D**uer nae compe dat
wozt dat Ihesus kerste sprac in dese ewan-
gelie. Dae in alle salicheit es en dat was dat
hy seide. Salich es hy die niet ghescandele
zoet en wort en my **S**int gregorius spreed
ende seet aldus. Mit rechte en moecht mynne
ghescandaliziet widen in hem als sy hem
saghen doen so grote myrakelen. Mer hem
moectes wel te rechte wonderen. nochtan als
soe **S**int gregorius seet. Ware die herten der
onghelouunghes herde zoet ghesandaliziet
ende ghequost als sy saghen den selue spruce
aen den oruy's. Die alsoe vele myrakelen
ghedaen hadde. en nochtan en wulden sy ni-
aen hem gelouue **D**uer nae volghet in die
ewangelie dat Ihesus kerst sprekende den
scharen vanden vole prysende Johannes
in dien in dat hy niet en was onghesadich
in de licht in ghelouue. Dat meynde onse he
als hy seide. Wat gmeck di sien in die woest-
yne. Dit was dae **S**int Johannes p diete
in die woestyne en doepte in die jordanne
en gmeck Ihesus tot hem daer hy was ome
in hem ghedoep te wesen. Mer alsoe Ihesus
seide. Wat gmeck di sien in die woestyn
Ene

eyn niet gheboghen in die Winde. Hy en
gheyns als of hy sonnen Wilde. Waerdy
dat. **S**int Johannes es licht en ongheschiedich
als eyn niet. Neyn hy niet. Hy es gheschiedich
ende vol. En vaste mit gelouwe. **S**int Hilary
seet dat. **S**int Johannes en verhef hem
niet in ydelre glorie. noch en suecht niet
ghesect te wesen. noch voert ghetochten te we
sen en men en moechene niet ontfullen mit
lastere noch mit pijnlicheiden. **E**n by den an
deren vraghen dat onse he' vragde wat
wylde hy sien in die woestyne eynen minsche
mit sachten cleyden gecleydet. **S**int Grego
rius die seet dat by den sachten cleyden es
te verstaen smeykmythe. **D**aerome seide ihu
kerst dat die sachte gecleyde sijn waer in d
commythe huysen als of hy spreken wylde
hedde. **S**int Johan wylken smeyken hy en
hedde niet gheswandelte meten dieren in d
woestyne. noch hy en hedde niet gecleydet
sijn mit bymeels haer. **W**ant dies en pleet
smeykers niet. niet hy hedde ghegauen in
der comyghen huysen. **D**aer smeykers ontf
sijn ende dienen mit bonen cleyden
cleydet wesen. **G**ante. in. vraghen

De onse heer sinte iohan. doe hi sprac war
ginc. Sy sien eyne ~~ghen~~ iac meer dan
ghen. Want dan hem es ghescreuen die
ic sende myne engel voer sijne aensicht.
Die ghereyden sal sijne wech niet dat
sint iohan eyn mygel was alsoe sulke
ongelouighe spreken. mer hi es hiyt ge
noempt eyn mygel omme dat mygelike
werke dat hi wrachte dat es boerscap
draghen en openbare verhoelne dinghe
dat sinte iohan al dede. ~~en aldus~~. ende
in deser maniere so mach elc mynsche
die gode boerscap der saliger zielen we
son yelken eyn mygel. **Des gheensdachs**

In die sime tēpore vande aduete se

Et illo tempore missus: eundem tuam
est gabriel angelus a deo in ciuitatem

galilee cui nome Nazareth ad virginem
desponsatam viro cui nome ioseph et no

men virginis maria & reliqua.:
Et was waer bespreken & Expositie vande

die mygel gabriel alsoe dese elvange
spreek gesant was eyn gode comede
in lande des luens met lant der
boerscappe dat elvighē leue ende

sonderlinghen te hoer die opgedommen
in heyligheden ende heescheden eyns goet
liken leues. **E**nter te naer sprickel
aldus van hoer en seet. **I**nter graverijde
der beyerren mit brande der ynnichei
den. ende mit suuerheden des ybeets
se quadem maria te fonteyne van grane.
en van yhonadicheid. **D**uer sij wesciep
loue. volcomenheide der ingele den
leuenden bozne. **D**uer sij mede weesfe
maken solde die harde en draghelic
ten der mynschen. **H**ijrome leyt alsoe
vole tijts. **D**at die vloet der granen ons
gebrack. **W**ant coonduut. **D**uer sij der
loepse solde en was niet gerijt. **D**at
was die suuere en oetmoedighen maget
maria. **W**ant sij en was noch niet ge
bozen. **W**el mit recht quam die ingel
seest tot marien der suuere en oetmo
dighen ionefrouwe. **W**ant sij was d
ieerste in eestryke die eynnicheide van
leue begonste te leyden. **E**nde omme
die duuel onse eerste moeder bedi
vrouwe yene. **S**e waest wel beho
dat dingel onse salichheit der tonel

Wen manen vertoeyde. **D**ese mygel hiet
Gabriel. Dat lichte alsoe volc als spreke.
Want maria was dieste vrouwe daer die
name der gheerechheit in vonden was
ende so volcomelyche Salomo spreker onder
duzentich manen soe heb ick vonden eyne ster-
ken dat es ihus kerst. **A**mer onder die vrouwe
en hebbe ick gheeyne vonden. **I**ch heb wel vonden
eyn wyf bettere seet hi dan die doer maria was
wticosen boue allen vrouwe in volcomere ster-
heit. **W**ant sy was die vrouwe dies gelijke
nye en was vonden op eertrijke. **G**abryel
die gheeyten es spreker quaem daerome wat
hy boetscapde die ontfanghinghe des gheens
die stercklyke solden vechten teghen die sterke
viande. **G**hesant es mygel gabriel van gode
in die stat van galilee wes name es nazareth.
Dese gabriel was ghesant van gode. **D**aerome
preet sinte bernardt. **N**yema en wane seet
sy datten eylich ander engel sende. **M**er god
elue die alre mygelen heer es en makere die
mygel was oec gesant in die stat van gali-
lee. **A**dy der stat verstaetme eyne vergadering
en xpus quaem daerome in eertrijke.
Hy sijnne scaep die verscheide ware

vergaderen solden. Die stat staet in galilee
dat alse vole luyde als ouer liden. Daer by
verstaetme dat hy te anderen luden dante
joden hem bekeken wilde. Dese stat hier
nazareth. Enne lucas bescrijft dat die stat
hier nazareth. Daer by verstaetme in eyne
manijere eyne blaeme. Daerome waest beho-
lyo dat die yshene die van hem selue spreec
Ich bin eyne blaeme des velds dat dese wor-
de ontfanen inder blaeme in die blaeme. Dat
hy als eyne blaeme word gebaetscap **D** blaeme
sunere blaeme in dese tijt. dat hy alse blaeme
worde yshenedt in die blaeme. en dat hy bla-
me ihesus keest word geboren vander reynre
blaeme marien. **H**ij in es geopenbaert die
onprekelike minne ons heren ihesus keest. ende
die sunere en onbesmette volmaectheide syn-
re moeder marie. Want in dien dat die bla-
me des velds ghemeijne es allen creaturen.
Verstaetme die minne ons heren ihesus keest
die niemā en veronweerde. mer: alle mī-
es geopenbaert. **B**ij dien dat die blaem
des velds wast sonde ymich toe doen vanc
aturen. hij by prueftme die reymicheit
vander maghet marien die sonde toe daer
māne mit grāden des heylighen gēestes

Veruol der hadde ontfinc den gods sone die
bloeme en eyne suete vruchte der maghet
van wyllre bloeme ende vruchte wy alle die
den gheuecht mit ewelike leue als wy eld
liken soelen sien in glorie gheglozifioert die
menschelelike natuerse die hy van sijne meecht
liker moeder ^{marie} ontfinc Daerome spriect die
pphet Dauid aldus Ic werde versaecht als
sijne glorie gheopenbaert werde te mi Te
anderen male soe beduydt nazarech eyn dinc
dat heyligh es. Daerome waest besoechlic dat
hy die heylighdom es alre heylighe alsoe
Daniel spriect ontfuen werde in nazarech
heylighlike **M**azarech beduydt oec eyn
dinc dat reyne es. Daerome die sonder
snette es. ende sonder snette ontfuen wat
solde wel te rechte in nazarech ontfuen
werden. Hyrome es te wetene dat maria
in nazarech dat eyn deyne stede kijn was
hesus liezste ontfinc. mer in die groce
dat van iherusalem daz verloefene. Daer by
is staetme dat alle dachden behalde sijn
in oetmoedicheiden. Want die openbaerlic
el winters ghe dachghen moet en mach niet
die ghesuete gestade bliuend by na
Jouren

Die yfhere seer het sal voort gaen eyne rinde
de vander wortelen van Jesse die wylke sal
verheuen eyne blaeme en es die bloem
sal rusten die heylighe geest dese blaeme
es ghebozen vander blaeme marien. die
welke haer selue deyne maede by verma
dicheden. omme wylke sy es gheheue nazareth
daer god in rusten wilde. In dy es eerich
rijke wandelinge recht alsoe wesen in die
bloeme schoen es. In dy es volke eyns guers
waens want die bloeme rustet wel. In di
es meynighe des ewighen leens. Want na
schoensheit der blaeme es me hoepende omme
die vrochte aldus sijn. in. smyghen in die
bloeme die wylke sijn schoensheit volke ende
hoepende vrochte. Ende desen antwoerden
in. smyghen die waren ghepruest mit geest
like en vercoeren leue des suetse blaemen
marien. **D**ar es eerichende van wande
lingen. wane en name eyns guers leuen
en hope des ewighen leens. **C**hris volghe
tot weme die mygel ghesant was. die ewi
gelike bescrijft alsoe het volget in die ewi
gelike vae ghenoept totter maghet dy
ghetrouwet was eyne man des man

Ioseph was **W**aerome wilde ihesus
weiden ghebooren van ymre vrouwen **W**ant
bermaet ambordt en seet aldus **D**oe on
se heet mitte hiemelschen Douwe dat eest
ryke vochtich maken wyldt omme dat hy
vanden manne hadde ghemaket die vrou
we mit begheem der werelt en ons vande
vrouwe quaem al onyssenal soe wilde hy
van ymre vrouwe maken ^{weder} eyne man
tonser ewigher salicheide. dat van marie
was ihesus kerst dat gelyker wyse alsoe
die ierste vrouwe was beghin sel vander
verdoemnisse des menschen dat alsoe eyne
vrouwe dat maria solde wesen beghin
alre salicheiden vanden menschen ouermids
gracie daz sy moeder en beghin af **W**as
es **E**nde daz omme spreket **I**heremias
God sal eyne milde smek doen op eenen
sle eyne vrouwe sal omme goeden eyne
mit **W**aerome dat ihesus kerst geboren
wilde sijn van ymre maghet daz toe sijn
vole redene. ende specuel dese **m**. **D**ees
eden es. want hy adaem onsen eersten
vader vander eerden makede die in hore
naturen maghet was. soe wilde hi oec den
vader en adaem dat es ihesus kerst make

Van eyner medelidiker vrouwe **D**ande
redene es dat alle menschen ouermits
yene maghet wesende beghen naeme van
hore onsalicheiden en van hore gebreecch-
lycheiden alsoe ouermits die maghet maria
ontfaen alle menschen salicheiden. **D**uozome
smaghet die heylighe kerke aldus **D**ye
poete vanden paradysse es besloten allen
menschen ouermits yene. **A**nc bij der magt
marie es sy anderwerite opghedaen. **D**ie
iii. redene es dat die ghene die in hie-
meli no heuet vaders sonder moeder. **M**oz
ryke solde hebbe moeder sonder vader.
In in desen es ghepruueft mit. **A**j. **O**rcuinde
die godheit van ihesus kerste **E**erst mit
moghende godheit syns vaders en daer
nae in die suuere ombesmette reynicheit
synre moeder. **D**ie. **i**ij. redene es dinc dat
die figure der pphete antwoorde ontfange
sol den vander waerheit die wyllke sy or-
cunden alsoe moyses sach den doerne vl
me wrytheue ende hy en verboerde mee.
Dye ruede **A**arons groeyede en bloyede
boue nature sonder toe doen van buten
zechuel sach eyne poete besloet **V**er
achter. **D**aniel sprac vanden steyne

gehouden was wren bezijhe sonder handen
Dese ende andere menichuoldich toeghen die
drachte van marie behalden hoer suuer
reynheit **W**aerome sprac ysayas openbaer
en seide **E**yne mayhet sal ontfanghen en
luren eyne sone en sijn name sal ghehe
wesen emanuel. **W**ez waerome wil d'eps
dat sijn moeder eyne ma hedde geselict.

Onder dander redene soe mach mez dese te
setghen. **E**erst werf dme dat me mitten
manen marien gheslachte rekene mochte dat
men sonder den man in diet tijt niet doe
en mochte **D**ander reden was het was
geboden in die wet datme vrouwen die
oncuyscheit suden buen wet seyne solde
hadde sin maria sonder ma ghesijn kin
draghende soe mochte hoer hebben ghe
teghen ouerspel. **E**n dme dit te verhuedene
was sy ghetrouwet eyne man **D**ie. **m**^o
sake was ghenome hji. **W**et dat maria
hoer n gueden name mochte behalde in
die eer-samheit **D**ie. **m**^o sake was dat
te andere moechden gheyne sake van
oncuyscheiden en gawe **D**ie. **v**^o sake
dat maria eyne troest hadde anden
man

ende oec hulpe nae lichameliker noot en
Ioseph oec eyne oecoude wesen mocht in
der sinnerheit der reynre maghet marie.
Want het was eyne gheswaente dat van
der tijt als die maghet den manne geselet
was in huys des mans de maghet was
beluewt. **D**ie. vij. sake was datme ma-
rien wode te bat salde gelouue. en alle op-
sien van onsuuerheden afggheden waer.
Want waer sy bleue sonde man en dan kint
ghedraghen hedde. hoe en hedde nyemant
gelouft dat sy maghet ghesweest hedde. mer
ome dat sy eynen man geseker was. so en
mochte van hoe gheyn quaer wane loepen.
Die. vij. sake was dat onse heer dat huwelijc
ghericht toegghen wilde. ome ongeloouiger
lude wille die naemels dat huwelijc aen-
vochten. **D**at was noch eyne ander sake
of reden toe. Want by der maghet so desste-
me onse moeder die heylighe kerke. die ma-
ghet en moeder es als marie. mer van bro-
wen name maghet eyne man geseker w-
de onse heer geboren sijn ome dat hij van
allen geslechten vrouwe en ioncfrouwe in
gheden ende wedulke inden huwelijc al

Orde wylde afdaen mit sijnre gebenedid
gebosten **H**ijr volget als die ewange
liste bescrijft in dese ewangelie en seet wes
name was **J**oseph **G**onder guede reden
sae en ceest niet dat die ewangeliste be
scrijuet den name vanden manne. **W**ant
in desen name sijn bedel grote salicheit
der gueselike dinghen **D**inne **C**ezar-dus
seet aldus **H**et waren .iiii. menschen loue
lyc inder scrijture die alle desen hepli
gen name hadden **D**ie eerste was joseph
des patriarchen **J**acobs sone **D**ie ander
was joseph dacz **L**ucas hijr af scrijuet die
was marien bruygom **D**ie derde was Jo
seph van arumachien die onsen he **V**an
den cruce dede ende leyden mit graf **D**ie
vierde was joseph der apostelen ionghere
een vanden **L**evy. **D**ie eerste joseph dued
die figuere van ihus keeste in baeldinge
die ander zochde omme marie ende omme ho
me dat ionck en cleijne was **D**ie derde joseph
was ceachtich ende twedich den lichame
van ihus keest te begraue **E**n die vierde
joseph was oconscap vander vrysenisse
vanden **J**uden eerste vintme wyssheit

teghen alle aen bechtunghe. In den anderen
priestere bescheemnisse des kints die
wond was voer te lyden en die moeder die
seluemel was in die werelt. In den derden
roeghet hoe compassie en medeliden in die
bytten doet van gude kerste. Ende inden. iij.
openbaert hoe eyne geestlike blyfschap in
oronden vander glorioser vryssenssen ons
heeren. In desen. iij. dinghen. soe prueft men
iij. dinghen die eyne geestlike mensche hebbe
mach. Hij moet sijn wys alsoe die eerste was
in voersien en kenen die dinghen die hem
moghen belotten van ofenmyghen d'guede
werken. Hij moet mitte anderen hebbe eyne
medeliden mitte lyden sijns eue kerstens.
Hij moet mitte derden hebben sochquodich.
hoe hij sijne verflapene traechheit verweck
ende bringhe totten leueden en sienliken
werken. Ende mitte. iij. moet hij aen nyem
in die ewighe overheit alle weeghe te ber
lydene. **H**ij nae volget die ewangilie.
Dat die ewangelist seet dat dese joseph
was vanden huysse dauids. Wat noeden
was dies machme segghen dat die ew
geliste joseph eyne gueden man en

beseyne wilde van Dauids meysne den
of van sijne gheslechte die eyn onouysche of
manslachten mische was **hij** oec sijn in-
redene alsoe die scrifstuer spriect **Die**
eerste es dat onse heer **met** en veronve-
de den sonder. **met** dat sijne alsoe es ge-
reyt conthane alsoe hij selue spriect **Dye**
Jhesu bin met come ome die gheserechte
met ome die sonder. **Dye** ander redene
es. want hij langhe te voren hadde geseit
by sijne **pheten** dat hij van Dauids ghe-
slechte geboore solde wesen **hij** ome wilde
hij sijne beloften veruollen ons dat me-
de lezende dat wy onse belofte in gwe-
den dinghen alle weghe souden volbrin-
ghen. **Dye** derde redene es. dat van de-
ser marien edelheit geopenbaert aus is
alleyne nae den lichame **met** nae den
heeren. in dien dat sy gheserechte doechde
besit als heer nae geboren maghe Dauid
die armadelike seide **ic** bin eyn axem
ende met eyn mische **Ende** maria en sei-
de is ic bin die moeder gods. **met** si seide
die keene des heren **hij** nae seet
in d'angelist aldus **Ende** die name

+
Aure 11. 22
die 11

des maghet lijdt alsoe veel als eyn
schoen ende claer of vrouwe of burse zee
In was eyn sterre schoen ende claer. Doe
in die gebaerten hars kint des ihus licst
eyne claerheit blickende wt hars quaem
die verlichte al die werelt. Omre ber
nae dus seet. Noech die sterre vanden
rijdien hars licht. Noech die moeder
vander geboorte hars kint en waert
ghesconcupiert van hore suerheit. In
mach sijn gheleuen sterre om. iij. rede
In die sterre sijn. iij. condiaen die in
die maghet ware. **D**ie eerste redene
es dat die sterre cleyn schijn wesen det
die noechan herde groet es. En maria
die suer maghet doe sy in hars hadde
den hars des hiemels ende der eerde. Doe
sprac sy mit gherechter oetmoedicheit
die hi die deene gods hi. toeghe si ha
seluen cleyn ende neder by oetmoediche
den die die meyste es naeste gode boue
allen creature in hiemelrike ende in eer
ryke. **D**ander redene es. gheleke
dat die sterre es claer ende die nach
verlichtet alsoe es die suer maghet.

in verlijpde alle dinsten van
sanden mit hoer lichte van ginae. **D**ie
derde redene es alsoe als die scrijplike
die zee verdolen die byder leyde stre
come ter huiene ende waen anporen der
zee by hoer come ten lande van drede.
alsoe alle menschen wesende in tribulacoe
ende in vernoye aenruepende die suere
maghet marie weden verlast ende ver
traest van alre katynicheit. **D**ie drome
es ghescreuen mit buoc der wysheit als in
hoer persone. In mi es alle hoop des
leuens en alle dachden. **D**ie vierde
redene es alsoe als die sterren deel mi
en ende schynen wtrenne alsoe schynen
en openbaren in die suere maghet marie
menichuoldighe exempel van gueden
ende geestliken werken en dat es ghescre
uet in dese ewangelic onderschingen. m. v.
punte. **D**ie eerste punte es was mine de
eymicheit dat priestere aldus. alsoe die
ewangelist seet dat die engel es inghe
gaen. **H**ij af spriect. **S**inte Bernacodus
aldus. **O** edel zeel hult di alle ne ten
ghene die di ter eymicheit wenezore
uer. **W**ant dijn di mit en dijn brugo

es scheinel en hy en wylte syn
nyeme openbaren noch ghesyne zielen
laen smaken die anders yet in hoo laet
woenen dan hem alleyne. ¶ Dat ander
punte was meechelike scheinde dat sy
liet me in dien dat sy be ruet was als
sy die boetscap hoorde. Sinc be naed
seet aldus. Aneech den pleghen hem altes
te ontsien hoe dat sy moghen boetsueden
en be wachten groene daer eynighe vryse
uen legghet. en teyghen onsekerre dmyghen
wachten sy hem. en we in die seker syn
sy beureyft. ¶ Dat derde punte es wyssst
ende dat pruestme in dien dat sy pens
de hoe dien waer des ingels grude myse
Dese mach wyss en vruet syn ghesent die
alle dmeck boetsiende hem wacht dat hy
nyema en bedriegghet en dat hy sin me
mant bedroegghen en weerde. Aldus yt
gheschiet in die suuer maghet marie
¶ Dat vierde punte was mine te gheredee
suuerheit dat pruestme in dien dat sy
vraechde den engel. hoe sal dit gheschi.
Want man en bekeme ic niet. Die scri
tuer spriect peymicheit bringhet den n
selse naeste gode. Sacrome spriect onse
alre

ende seet **D**alich sijn die reyne van hez
ten sijn want sy saelen gode sien **D**at
vnsde punte was volmaecte ondelheich.
Dat priestme in dien dat sy anelwoede
den ingel oetmoedelyc consentierende en
seide my gheschien nae dyne woorden **I**
Bernard seet aldus: want nyemant
anders weerdich en wud vonden diene
den gods sone gheue mochte. se es hy ge
gheue marien de suuze maghet. als of
hy segghen wilde al dattu hebben sul's
guets of doechden dat wort dy ouermis
marien in graen ghesgheue **M**arie es
oe eyne vrouwe dat weede sy als sy hon
eynghen saen offerde inde tempel **I**n
mach oes wesen gheeyten eyne bitter zee
dme den bitteren rouwe dien sy ontfienck
in die passie ons heren alst sweert van
druefgheden dat gincle hae gebenedide
ziel alsoe hae **H**ymeon die alde inden tem
pel voerseide **I**n es oes gheheten eyn sere
me dat licht dat van hae de werelt **o**pen
laert es **I**n mach wesen gheue eyn sere
nae **A**bulam af sprac de hy seide. **H**et
op gaen eyn sere van **J**acob. in desen

Verstuerme dat kinne geboren es van
parrische **jacob** In es als eyne moghen
vrouwe in dien dat sy ons besceit myt van
den vunt. Want hy en ontfiet gheseyn sine
se zeez als die maeder van gracen van
wes name hy beest als hy se hoert noeme
Dat die suuer en reine maghet marie die
maeder gods es **Maria** mach my recht
wel heiten eyne biter zee want hoe water
van gracen es salt ende brinet mit hem
eynen onbesadeliken dorste: **hyt** af es
ghesproken inde buce der wyjsheit in hon
psone. die my drinet sal noch dorsten:
Nu staet ons dan wel aen te ruepe maer
die maeder es alle gracen en hoe te liden
dat sy horen name in ons goestlike wille
maken bekent en wille in ons volbringe
granoselyc hoe werke. dat sy in dien dat
sy staere es verlichte onse demptheit In
dien dat sy vrouwe es weder staer onse vi
ande en ons bescheeme reghen hem In di
dat sy biter zee es alle onnuten smake es
ghenoechte der waellost die ons deere maer
in ons te nyet make **myre** bezaerd seet al
sest dat wille der waerghen in di op
of dattu valles onder die swynroete

Wiltu sijn. sich op dien sijn riep op ma-
rien Du worts vercraft **E**st dat donder
de houedien dy beruete. of gieticheit.
of achtesprake. of mydicheit of eynghe
ander gebreken dy aen bechten. sich op
marien en riep haer ane Du worts ghe-
craft. noch meer spriect **I**me beuaerd
Wistu in naeden in anpae of in eynghe
dinghen die in elyuel sijn pense ome
marien riep op haer. en en laetse nē come
van haeren noch van mond **E**nde wiltu
dat sijn dyne lede haer sae stelle dy daer
nae dattu die exempelē haers leuens nae
volges. **i**st dattu volges haeren leuen sae en
delstu niet. **P**enstu op haer dyen mesdē
niet. **i**st dat sijn dy halden wilt du en
valles niet **W**ilt dy leserme sae rone
sien dy niet. **W**ilt dy leyden en op halden
du en wordes niet moede **E**s sijn dy ghena-
ich du comes daer du wilt **A**l dus mo-
gestu mit rechte waer onde vīde in dy
luc ende pue mit allen redene die name
maghet es maria **M**arye nae volget
sae die ewangeliste bescrijuet dat die
ghene in totae maghet **I**nc wellē

Die ewangeliste wille wighon waer d'angel
mazien vant Die ewangeliste spreect die
ingel ginch m. hy en vancse niet bueten
mer hi vancse mit huys eerlike. Want die
ghone die buete sijn en hem in weeldicheit
den setten. en sijn niet wedich dat sy die
gruete des engels onefuen Dit es waer
ghepruueft in figuren in die alde wet da
men lieft dat eyne ioncfrouwe die ghe
heuen was **Dina** wegmek en wil de beste
die vrouwe vanden kinde. Dese was onef
voert en hoo was ghesdon cracht. Ende
eyn ander figure lieftme van **Jacobs** pa
triarchen kindeze **Esau** die een iaghere
was en plach wilt te schieten ghinc wt en
Jacob die gherue in blyuedt was onefme
die benedixie van sijn vader **Judas** ende
die ioden en grueten ihus lieft niet bym
mer bueten. Alle dese en deser gelijc en sijn
niet woert vander gruete des engels. **W**
alsoe die pphete **amos** seet In allen strat
sal wey inghe en iamer wesen en wach.
wee allen dien die buete sijn: **Hyro** me
marie want sy byme was ende blyef
en hadde sy niet weertmer die ingel

111. **D**ar es onder wae **D**ingel quaem en
tot mazen alleyn en en wae
hy tot hae m. Daer by verstruet men aldus.
Dat se die dat mazen wil diene en we-
delho loue. sy moete hom pyne te arseual
rene des ingels leue. Sy en saelen niet on-
cuysch wesen noch houedich noch coemich.
mer reyne oetmoedich en guedertieren en
omhangen mit anderen doerden. **E**n
ome dat sy besloten was en mochte gheyn
bode tot hae come dan die ingel gods. **S**me
beraest seet. Hiet en es niet te wane dat
die ingel der mughet der open vant. **W**at
sy hadde in hae herte gheordimpert dat ghe-
meynscap vanden luden te vlien. **O**me dat
die heymlichheit hae bedinghen niet belet
en worde. noch die reynicheit hae herten
niet en worde besmet. **B**eda seet hyr toe
aldus. **A**lleyn. **V**ant die ingel mazen en
onder geselschap. **W**ant mit gheyn mensche
en wilde se veel worde deplen. **E**nde se die
mensche meez liande gracieu gods heuet se
hy hem te eynicheit meez woeghet en sou-
et mitte luden veel te spreken. **D**ie ome
sme **J**ohan baptiste in die wastijne en

het dat ghemeynschap der menschen **W**as dat
dat god niet sende die boetschap des menschen
mensche werden en wilde seer sijn gheuegher
vier redene **D**ie ierste redene es alsoe als
die quade ingel aen naem eyne lichame van
eynen mensche **D**ie hy **E**ne bedroef bedrie-
ghen wilde **A**lsoe dede ac die guede ingel
eyne lichame aen als hy der maghet boet-
schap de onse salicheit **D**ander redene es
dat tusschen den mensche en den ingelen
eyn ghestadich staende vrede wesen solde
Hymone **D**ae sime iohann ewangelijse aenbe-
den solde den ingel die hem roeghede die v-
holonheit gods sprac die ingel des en salu
niet doen **I**c ben eyn mede knecht metty
en eyn dymre brueder **D**ie oecoude den
ghen van ihus keest **D**ie derde redene es
dese ome die weerdicheit des kints dat
geboren solde wesen ende aen doen onse mi-
schelike nature **D**ie vierde redene es **W**at
het wel tamelike was dat als die hiemel-
sche comde dalen solde dat hy eyne hiem-
schen lode vaze senden solde of wilde dy-
sekerre boetschap/boechte van sime edelre e-
meste duez alle creatures in verblide moed
Hij nae volghet die gr-uete vanden me

was sonder wec vol van gracen
Die heer es nu my gebenedyt besen boue alle
Wghe Wel mit rechte seide sonder wec en
vol van gracen want daer nae carolyke
onrfinc sy den heer vol van gracen ende
waerheit hant es te vstaen. Die die ma
nyer ende forme vander groetheit also vo
le als die tocomede heer glorioser es dan
eyndich ander. also es oec die boeschap meer
ende ongherader dan eyndich ander. Want
ghelyc der groetheit en was hant boer mye
se grote ghelyc. **D**ie ierste diese sprac
die was die engel en oec tot el nye man
dan tot marien sien vint wel in die scrif
ture. dat me hat ome eynghe comighen
leue. dat te bestane ome her langhe du
ghe. also daniel bescrijft. Comich elvelho
moerstu louen of me hat oec wel ome sa
scheide. also inder comighen buec bescreue
aer. Comich salich moerstu wesen. of me
eyde oec wel eyne mische die benedixie
die die mayers tot bood sprake die he
benedide dy. Ende die selue bood hadde
men totten mayers gesproken. God sy

naer v **Du** vanden **Wij.** boes
engel ghedaen mit alde testamente. Die
ierste was ghedaen tot **Vedon** en sijne
grueterijffe was aldus **God** sij mit dy
die sterckste der manen. Die ander was
ghesant tot **Thobias** en sijne grueterijffe
was dese **Blyfschap** sij mit dy **Du** comt
die ingel en grueter mazen mit eyne
grueterijffe die in hoer besloten heuet.
alle die voer seide gruete. **In** dat hy ghes
proken heeft **Aue** dact sonder wee Dese
grueterijffe heuet maner der apostelen
die haer epistelen beghinne mit gracen
Dyt es die grueterijffe dact me salicheide
mede begerde ten coninghe die waer god
es mit dy **Dact** in besluteet hy die gruete
grueterijffe des ingels tot **Vedon.** **Ghe**
benedyct bestu boue allen **Wijue.** **Dact**
~~mod~~ in besluyet hy die grueterijffe
des mayers tot **boos** en **boos** weder tot
niet allen rechte seet die ingel totter
ghet **Dan** sonder wee **Noch** benedixie
salicheit en mochte ons niet tocome. **A**
die male dixie en was niet en wech mit
wee en dactome sprac die ingel tot **h**
Aue. **Dact** es sonder wee. **hyt** was **it**

Die **maer** **L**ua in **luc** **D**at es **wee** en **sonde**
wee **D**ryehande **male** **D**yne **heuet** in **brach**
te **die** **weeste** **maerde** **qua** **sy** **verlees** **haer** **suue**
heit **in** **on** **fanghen** **des** **kin** **ts** **In** **waer** **stai**
en **gelast** **met** **dracht** **des** **kin** **ts** **In** **baer**
d **mit** **groet** **pyne** **en** **dese** **D**rye **male** **D**yne
syn **recht** **wt** **gheulote** **op** **allen** **vrouwe** **recht**
als **eyn** **af** **like** **befittinghe** **sonde** **in** **mazien**
alleyne **Daer** **es** **dit** **wee** **ome** **gekeert** **in** **rech**
tez **con** **tra** **zion** **Want** **sy** **on** **tfmick** **haer** **kin**
sonde **maecte** **Want** **sy** **suue** **en** **ombesmette**
maghet **bleyf** **Want** **alsoe** **die** **don** **vanden**
hemel **duel** **d** **met** **blyes** **van** **gedon** **Want**
alsoe **duel** **d** **die** **son** **gods** **in** **mazien** **der**
maghet **In** **druech** **oe** **haer** **gebenedide**
vrucht **sonder** **eynich** **last** **Want** **van** **haer**
es **ghescreue** **dat** **die** **edelheit** **der** **vrucht**
on **clast** **en** **benaem** **al** **tyheene** **dat** **eynighe**
suue **heit** **gheue** **mocht** **der** **maghet** **In** **la**
d **oe** **sonder** **eynighe** **pyne** **Want** **bestorens**
riegels **in** **meech** **liker** **reynheit** **bracht**
h **re** **welt** **god** **en** **mensche** **alsoe** **die** **sonne**
der **glas** **schyn** **et** **sonder** **pyne** **alsoe** **baerd**
die **suue** **maghet** **mazien** **den** **gods** **son**
h **in** **me** **D**ryehande **in** **der** **wee**

Weerste es wee des vleyschelicke pijn. **W**
Wander es wee des soelt of des mesdne. **W**
Ende terde es wee des ewighheit pijn. Van
desen sprieck sinte iohan in apocalypsi ende
Wee. **W**ee. **W**ee. Den woerden op ter eerde
Dyt ierste wee behoert totten vleysche dat
ander wee behoert totten geest. Ende dat
derde wee behoert tot hem beyden. Van al
desen es maria bry. Want te haer was ghe
sproken sonder wee. Sy hadde in haer ten
reusen die gyste van sunescheyde. Sumer
reynheiden teghen die here van allen
quaden begeerten. Ja van hore suuerheide
liesme dat sy soe puer was in haer dat de
ghene die mit onsuuerheide beruert ende
ghetemptiert by hore suuerheide in psonie
worden te leucyert vander temptacien. Sy
was ten andren male vol van gramen ie
ghen alle sonden en mesdaden. Sy hadde
ten duden male die gracie van pfeuerza
tien en van volcominghen alre. Doch der
ieghen die ewelike pijn. **W**och syn
ander wee. Dat es wee. des werelt en we
des lichame ende wee des viants. Van de
sprieck sinte iohan in apocalypsi en see.
Wee. **W**ee. **W**ee. Want gheuallen es

in babilon. Van desen wee was marie
al ver want sy was arm ieghen d'welc
rychheid. Sy was suuer veyne en ombesmet
de maghet ieghen die oncuyschheid van
lichame. Sy was oec oermodich ieghe die
houe die vanden vian. **C**ome alle dese
gracien en onspreekeliker moer die in die
suuer maghet. Auren sprac die ingel mit
allen rechte tot haer in sijne eerste gruete misse
sonder wee en oel mit rechte saken alle in
saken die verdozen waten en by haer ter gae
van salicheide come sijn mit d'welken hee
ten gruete die suuer maghet spreken. **S**on
der wee. **S**ijn toe maent ons dat exempel
des ingels gabriel en oec sijn iohann kaperste
in den lichame sijne moeder verblifende
in die presentie vander suuer maghet:
Sijn toe sal ons oec uwecke die naecome
de hure vander gruete. **A**st dat wijet mit
meeste en mit deuocien doen. **D**at es hulpe
ende ghyonade die sy ons ~~inpeente~~ sal mit
pittere sal **R**oepen wy haer dan aen mit
necstigher hopen en segghen **A**ue **M**ary
nae soe volghet in die gruete des ingels dat
side vol gracien. Die ingel swyghet hi

Aduoerlijc

hij den name van der marthe. **D**ie was
maria. Dat mach wesen datome dat he
eyn nulle name solde weden ghegheue dat
es vol gracen. ende dat se behoert ho wel
mit rechte toe. **W**ant het becomde dat sy
eerste hiet vol van gracen dan marie. dat
alre vol luyde als eyne verlichtinghe.
Want sy moest eerst syn vol van gracen
eer sy mit hore holpen solde verlichten onse
sonstigheden. **H**ij es te weten dat die
engel eerst in der gruetomisse maecte marie.
als hi sprac god gruet di vol gracen.
Die heylighe kerke doctet toe maria. **E**n
elysabeth volbrachte die gruet des ingels
als sy sprac totter suere maget. **B**enedyct
es die vrocht dyns lichame. **I**n desen
es bereykenet dat onse moeder. **H**ij boue
die stat van iherlm dat es dat ewighe leue
die stat van payse. ende onse moeder die
heylighe kirke. **H**ij beneden. **E**n die sy
nagoge dat es die goetsche wet die hi
elysabethen es te verstaen dat sy alle uo
den in die groete van den ingel dat sy
es vol van gracen. **E**n wel mit rechte.
Want sy was vol van gracen te god.

ouere. **D**alome oermeidighen. **D**y was
vol van gracie ten ingel waer ouermis
hoer salighe diuichheit in de welke al
le gracie volcome van hoer spreek. **D**alome
mon en seet. **E**yne vrouwe vol van gracie
dat marie heuet vande glorie. **D**at es
den ghene die heet es alre glorie heeft sy
besloen in hoer lichame. ende dat mach
wel heete ouer volce van gracie sonder
ghen en se eyn kint diuich. **D**elke was
eyn ghemeene sone des vaders in den he
mel ende hoer inder eerden wesende. **M**iet
T dien dat ingel seide vol van gracie
en meynde sy niet die schoenheit van gae
in natuon die welke bedriechlich es alsoe
Dalome seet die nochtan in hoer onspitelke
he was. **M**iet sy pensde in hoer die gracie
van byme die in hoer waeren boue alle mi
schen volcomelike. **D**ese gracie anachten
in hoer. **M**iet sy mapale dinghen. **D**y suerde
dese van der smetten van der eiffonden.
Dy misse op in eyn hoghe bekenne dit
wysheit gods. **E**nde sy fonderde in hoer
e volcome ontbescheide like mine alre

doechden **Quinto** diepste mocht alle
alle sonden en haer herte ghecroeyden ghe
mechlyc te gode wesende **Quermito** die
Sunder was haer verpenenisse so vlicht
dat haer godlike wysheit niet en ghebrac
Ende ouermits terte dat was en es mine
alite doechden daz in was sy gelyc den soe
gods in alite oermedicheit consentgerende
al den wille van horen hemelischen vader
In ons vol van gracie in volte dan sine
steue was. ende mijn vol dan die gods soen
was die es vol gracie en waerheit **Quer**
ome es marie vol gracie als in m. d. die
scrifsture sprekent in hore psalm en seet In
my es alle gracie des leuens en der waerheit
In dien heest sy mit ihesus kerste ghemeyn
scap In my es oec hope des leuens weghes
en der doechden in dien heuet sy mit sine
steue ghemeynscap. Die gracie sine steuyus
was vol ome mede te come inden hemel.
Die gracie van ihesus kerste was vol in ouer
vloyene alite doechden en gracie in onse
Die gracie van marien staet huyt in m. d.
Want sy es meere dan hemelich v. d. d.
gracie te spreken. en sy es mynste dan die
gracie van ihesus kerste mit der vlicht

alle die in die **D**ie volheit dat gyaen i
marion was priest me in die .iii. doechde
die gheheten sijn cat denale Cat denale doe
gheden heytten sijn omc dat alle doechde du
in lezen en gaen. Alsoe die doe gaet end
leert in die heyte suet sijn in ghesanghen
es alsoe sijn alle doechden die die mische doen
of doen moghen ghesanghen en dese .iii. cat
denale doechden en hebben horen gaucht suet
in alre ghesent es. Dyt sijn hore name Ghe
tempheide. Wyssheide. Gerechticheide. en sterc
heide. **A**lsoe eyn heyligh man seet wt elke
van dese .iii. principale doechden. Dat es
op elke sonderlinghen so hadde maria .iii. son
derlingen doechden. Dat sijn .xij. te gader co
men de. **I**n ghetempheide die gtearie es de
onghetempheide. soe hadde maria suetheit der
vleysched. Vachtmoedicheit der spraken. end
reynicheit van heytten. **I**n wyssheiden die ge
leggen es mit beste kyfene. mit kerne mysse
de hadde sijn dat. Dat sijn wysshe steych als sijn
betreut was. Dat sijn wel verstaent dat sijn hore
de. en sijn answorde wysshe der ghesorde vedene.
die dingel sprac. **I**n gerechticheiden die mye
ontrecht en doet mit elken dat sijne ghe
rechtiche

ghyft hadde sy daer sy dit mede in alle die
ken herten daemense selken solde teyne ma-
ende oec alsme hoer kint besneijt. Ende oec als
sy nae die oer ginch teit kerken en offerde
hoer weden sone. Sy hadde oec eyn medelich
mitte ghenen die besituest waten. Dat toe
ghede sy wel teit byulost daer sy clagende sprac
tot hoer sone en seyde. sy en hebbe gheseynen
wijn. Sy guesst oec den gueden menschen exempel
in oefeninghen van gueden werken. ende in
ghemeinscappe hoer gebedes. want nae die
doet ons hoer liefs soens ons hoer ihus kerste
bleyft sy mitte iongheren ghestadeliche mrouwe
ende in bedingen. **I**n stercheiden die me puert
in aen gaen groter dinghen hadse voort stelle
meerschelikeit vey mcheide mit magentheyden.
Sy hadde oec eyn vollynghen des wullen dien
sy aen ghenome hadde. ende sy guesst hoer oec
te gelouue alsoe grote dinghen als hoer ding
voer leyde. alsoe consentende oec medelich
seyde. sy ghescheyen nae dyne wede. **O**me di
dy. voerseide soechden soe much maria wel sy
bereykenet byde vroullen daer since johan af
scryft in apocalypsi. en seet dese was ghescey
mitteit somie ende die mane onder hoer voer

ende op haer houet hadde sy eyne crone van
roy. pieren azer sine beuaert noempet dese cony.
screuen ouer wy. weerdicheiden die in maria
waten sonderlinghen Dye ieste my. quame
vanden hiemele **Dander. my.** waten in hoer
lichame **Ende die derde my.** wate in hoer herte
dese my. quame vanden hiemele dat es marien
geborte. des engels ghyuete. de besadulvinghe
vanden heylighen gheest. en die alre edelste
geboorten hoers kintē en ons gods. Dese vriet
verster den hoer suuerste lichame. suuerre reymgh.
drachticheit sonder smette. draghende sonder
suuerheit. ende blyde moeder sonder eyntly wee
dese my. verbliden ho' heyte. deuocie van oet
moedicheiden. reuerencie van meechelike sache
den. Ghoetheit des gelouue. en pijn der ma:
tiben in compassien des lydens alre menschen.
Om die eerste my. sprac die engel tot hoer
god es mitty. **Om dander. my.** sprac hy tot
hoer gebenedyt bestu boue allen wyue. **En**
om die. my. achteyste sprac hy tot hoer vol
van ghyuen. **Daerome mach me wel segghen**
van hoer dat Salomo seet. wel dochteren
hebben ghygaderē wy cheyden dat syn wel
waen **maes du suuer maghet en maedyt**

Marie du gues **V**er boue hem all **D**ien
Datt marie vol gracieu geseit es. **B**esprouwe
hoer suuer veynichheit. **H**oer onghereynd mine.
ende hoer grondenlose oetmoedicheit. **W**ant gae
es recht als eyn suere balsme die me niet
belyden en mach hoer en sy in eyn soedel suu
ende diep luyt. **E**n wat es suere en puure
dan die veynichheit marien. **D**ie vor die
dracht en in die dracht en nae die edel ge
boerte des gods soens suu maghet en puer
bleyff. **E**nde wat es sterker dan die onge
eynde mine marien die sonder cessieren
mit volcomene eynpicheiden mit al hoer
heiden mit al hoer zielen en mit al hoer
crachten gode **S**tedelike mynne. **J**acht wa
heiden mach me segghen. **D**att gheyn dinc
sterker en es dan dat. **D**uer die alre ster
ste mit ghedwonghen. **E**n dat es die mine
van marie die sy nochtan van gode ontfinc
die selue es die rechte mine. **E**n wat es
dieper of grondelose. **D**an die oetmoedich
marie. **W**ant sy hadde in hoer my. **P**rima pal
pime die diene ter rechter oetmoedicheit
alsoe eyn heyligh ma sprickt. **D**ierste es
die werelt en hoer genuechste te besma

F es gheyne mische te versmaden **De**
De es dat syn mische syns selues niet en
acht **Ende** dat **in** es begeren versmaet
te wesen vanden mische op datme gade ghe
noeghet **Dat** eerste behoert totte gheene die
arm syn van greepe **Dander** behoert totten
sachmoedighen van heiten **Dat** derde be
hoert totten gheene die weyne van gebreke.

Ende dat **in** behoert totte gheene die honge
ren en dorsten nae die gherechticheit. **Hij**
ome spriect god tot hoet in antiken en seet
al schoone bestu myne vromdijne noch geyne
smette en es in di **Du** best al schoen byme
en buen **Byme** schoen ouermits volmaect
oetmoedicheit en buen schoone ouermits suue
veymcheit en gheyne smette en es in di ou
mits volcome myne **Daxome** volgret wel
mit verhe dat die engel spriect hijt nae
en seet die heer es mit **Hij** syn te m
ken die worde des engels: Want hij en seide
niet tottet maget gheteyde syn heere die
groet heet sabome **Mer** hij sprac die he
es mit **Want** al was dat **Salic** dat die
engel ghesant was van gode tottet maghet
me veel redene die ver ghetoghet syn

God was selue mitte maghe. **h**eer
heer comen mochte en daerome seide engel
mercklyc **G**od es mitte als of hi segghen wilde
al come ic totte dese beschap daende ende
dese gheue beuyghende **J**e weet wel dat dy
die heer veruolt heuet ende dat hy mitte
es daerome mochte marie wel spreken en
segghen dat wort dat bescreue staet in de
buec der minen **A**ijn lief comet inden bech
dat es en volcomenheid der ouerster nige
ken. en hy ouerspremet die cleyne beghen dat
sijn die mynste myelen **D**ie heer es mitte
in syn herte in syne ziel in syne lichame
ende in al datte bescreuen vint wel bescreuen
dat sommighe myschen mit gode hebben ghe
weett alsoe **E**noch **E**lyas en **M**oyse **D**ese
waren mit gode en god mit hem luden en
sijn waten hem onderduen. **M**er god was
mit marien alsoe dat hy heer onderdaen wa
alsoe die ewangelist bescreuet die sijne in de
tempel vonden **M**aria en **J**oseph die ginc
hy mit hem en was hem onder danich **S**int
Genaert **V**itagsiet aldus. **W**ie was die ghe
die onder danich aud. en weme was hy on
danich **G**od was onder danich den mensche

Fraen heeft die engel van marie ghe
proken. Dat sy es vol gracie ende dat die
he mit haer es. Dat eerste ver die n d s y m z
rechtz oer moedich out die se wēdich maecde
edelike die gracie gods tonrfae n Gelyker
Wys dat Elyseus veruolde de wēduren
vaten die ydel waren en keyne ouermids
suuerheit. Dat ander ver die n d s y o u m m e s
eymcheut en ome dat sy heet van allen m
schen ghescheyden hadde. se was sy wēdich
dat god mit haer en in haer woene wylde 4
Lijnt nae volghet dat die engel sprac tot
marien en seide Gebenedijt bepru boue alle
Wijne Gebenedijt was sy ome dat sy ver
oos suuerheid te hal dene boue dat wert :
Want te dien tijden was alle vroulike name
Verledijt die sonde kintz bleue. Mer al des
en achte marie niet. Ende daerome recht alsoe
alsoe onse heer marie edelheit veruolde en
marien eymcheiden gheselschap hieldt alsoe ge
benedide hysse vor die maledyue de welt
Want alle die ghene die hem hē veruolte
die sal hē ver y delen. Ende die hem hē
voeghen mit veel gheselschaps die sal hē ver
eymighen. Ende die hē suethe den lef der
Iude

Die sal hy gfounden **D**acome
eymicheit edelheit en besmaetsende **D**acome
spriekt hy alsus he' bescoude my want ick
bin eynich en arm **E**nde in eyne ander stede
spriekt hy **H**eer licet my die menschen vma
lendie op dattu my benedies **H**ijfome moecht
maria die dochter dauids wel spreken **H**o
woone mit my die eynich benaeruelle my
want ic ydel ben ende benedie my want
die wet benedixie heb ic besmaect **H**ijfome
den wy geleect en vermaont te drien d'm
ghen **D**ecste es dat wy ons sellen sullen al
tijt gode te beschagene **D**an de es dat wy he
altijt bidden soelen dat hy ons be-echte en
bestiet te sijne dienste **D**at de de es dat
wy onsen ene kersten ghevadicen soelen sijn
in hulpen **D**ese .ij. punte heuet ons geleect
dese gebenedide suuer maghet **G**ebenedijt
bestu dan boue allen wyne **D**at priest
men alsus alle vrouwe waren vermalede
ouermes onse eerste moeder **E**ne sonde
alleyne marie **D**u best gebenedijt **F**alsoe le
sotene staet inden bues **D**it gheuechten
Want in dy es meer wonderd ghesoqiet **D**
in allen vrouwe **D**u ontvinghes maghet

Du heues t' d'welc bracht
Din gods sone suuer maghet. En die lian
Dy was geboren was Dijn vader. Dien
Du drueghes druech dy. Du souke des
dien die dy vrede. Du waers ydel en vol.
cleyne en gtaet. neder en hoogh. iarm en
yghke. moeder gods en mische dat myn
ander vrouwe veruolt en was dan in dy
alleyne. Dierome segghen alle creaturen
te dy met allen rechte. Gebenedyt bestu
boue allen wyue. Dit es eyne maner van
onbmdinghen der worden die d'uyghel
spyaet tot marie als hy seide aldus gebe
nedyt listu boue allen vrouwe. Anders
mach me dese vofeide worde onbmden en
segghen aldus dat maria yuert alle hoogh
van vrouwe. Het sijn sommighe v'ouwen
gebenedyt. en sijn waken oec sijne ioncfrou
wen. Dats te verstaen meechden. Mer sijn wa
ren ondrachtich. Dullie vrouwen sijn ghe
benedyt die drachtich ware off sijn. met
sijn en waken niet. reyne i meechtelike su
uerheit. Dierome es maria gebenedyt bo
uen allen vrouwe. Want sijn was drachtich
en belijet hoer maegdelike suuerheit. ende

Desen. **D**us seint swaghen en maghet
en const nye versene sonder in maeren
Dacome sprac ojn meester aldus. **B**ruch
to swaghen en maghet te bliue die me
nyghen dach in onvreden soende die heb
ben nu in den schoet van maere vrede von
den **L**ijnt gaet wt des mygels ghuete die
besloten es in teen woeden in wykene dat
ouermits deser ghuete geloren sldē wēde
die heet die den **x**.^e chaet des mygels sldē
wstouere ende veruollen. **M**er ome dat de
se ghuete sonder linyhen en onghesort was
se was die maghet beuuet. **E**nde dat ist
dat die ewangeliste luyt nae scrift als hy
seet aldus. **D**e welke alsy hoerde die ghuete
was beuuet in die vrede. **E**nde dat en
was gheyn wonder. **S**ij hadde wel gehoert
en wyse wel dat die mygel gesproken had
de ieyhen sompige vrouwen. **E**n sy wiste
oe wel dat van sulken die benedixie ge
belofde in die wet. **M**er aldus dānghe
ghuete als die mygel tot hant sprac en wat
te doer nye gehoert. **E**n. **D**acome waz sy be
uuet in die vrede. **M**er sy en sprac niet.
In desen gelicht sy **D**auid. horen vade. **D**
seet **I**ch bin beuuet mer ich en hebbe me

gepreken. **H**y es te verstante en te mercken
dat maria bezuert ons dat sy hoorde en dat
sy sweych. **D**ie gracie quam van godliker
weerdicheit. **D**at sy betuert was dat dede
meechelike scheemde en dat sy hoorde sy
sweych in desen openbaerde sy die doecht
van sachermoechheid. **D**aerome spriect sine
Jacob ontfanc in sachermoechiden dat sy
in geplanteet wort dat ulve ziel behalde u
maken mach. **D**iet es in die suet sachermoechiche
maghet gheschiet boue natuten in leuender
figuren in openbaren der gracie. en dat selij
net hoer in die ewige glorie. **I**n onspreekeliker
edeliker dan het ons mogelijc es te verstante
Sy hoorde was bezuert ewelike quam van
meechelike scheemde. ende dat es eyne sond
lijken doecht in vrouwe. **S**alomo seet Gra
cie ouer gracie es eyne vrouwe name heyligh
ende soemel. **M**er dat sy sweych dat quam
hoer van gherechter wijsheit. **S**y hadde wel v
men ende onthalden dat **S**alomo seet. **H**oer
in sweych. ende dan vraghe op datte verstaen
oghes ende daer ^{na} wirken. **A**ldus dede maria.
als sy hadde ghesort en ghesweyghen. **S**e vraghe
sy ome die mannes der dughen die hoer

te ghespreken. **W**ant en hy in syn ghespreken
Op nae volghende doech den in marie sonder in
ghen bouen alle creature. **D**ie eerste doech
es schemelheit want sy waert beueret. **D**ie
ander doech es wyssheit want sy swyech en
pensde wat die gtuuet meyne mochte ende
hoe sy duer toe antwoerden mochte. **D**ese .ij. doech
den syn als .ij. ghesuspeere die altoes te gader
maxen syn. want waer de eyne sonder dand
es duer volghet die ander grieft nae. want als
die mensche es schemel sonder bescheydenheit of
sonder wyssheit so en onderuytghet hy niet
the eyneen dat hy hoert en daerome antwoedt
hy ombescheidelijc. Ende daer oec eyn mensche wi
wys ende onschemel ouermits uerwaentheit
sijn selued word hy onghemint. Ende daerome
maria hadde dese .ij. doech den in haer onderschey
delho en volmaectheit. **D**ie derde doech es
verboedheit in sprekene. dat pitueft men
in dien dat sy seide hoe sal dit gheschion. **D**ie
dyerde doech es eyn voermycht ghespide wil
mactot gherechte suicheit en dat pitueft
me in dien dat sy seide want man en kene ic
niet als of sy segghen wilde myne wille
hebbe ick gespide man is te kenen vleyschelt.
Die vyfde doech es grondlose oermeedun

Dat wy wyfste in dien dat sy seide **D**ich hyy
die d'ne ons heren **D**ye **vj.** doechden es se
heit des gelouue mit welke alle doechden be
stoen syn en volcome en dat es gheschiet
in dien dat sy seide **ij.** gheschion nae dyne
wo:de. **dese. vij.** doechden bereyken de **halomo**
die hy eyne tshoen van yuozien maecte die
groet was ende omme hincbene mit blyckende
golde. **Ende dese tshoen hadde. vij.** graden. **Da**
by se verstaet dese. **vij.** doechden in manien
Want ist alsoe dat eyns guets mensche ziele
es dien tshoen of dat syten gods alsoe heet
gheseyne es. so mach maria wel wesen die
comelike stuel of tshoen gods. **Want die co**
mmelike alre comighen en die he alre heren
rustede in haert ende wende neghen maende
nae synre menschelicheit ende altyt voert oen
mit synre g'vaten **D**ye tshoen halomons was
van yuozien yuozie dat **eyn** wyf suuer leyn
ende es vanden olyphante. **D**ier by es te ver
stane manien meechelike suuerheit **I**n was
sme hanghen mit blyckonden golde. **Daer**
by es te verstaen die minne die maria hadde
ot gode sonderlinghen boue alle creaturen.
by hadde. **vij.** graden en daer by syn te verstaen
dese. vij. voerghenoemde doechden die in marie

waren velt ~~gelyk~~ dan sy ye ~~in~~
creatum en waren behuldeho die ~~ver~~
ons heren ihus ~~hoers~~ hoers gebenedide soens
Ende daer omme wysho also het voer gheseyt
es en alsoe die ewangeliste seet pensde sy aye
ghedaen waer die ghuete **D**ie ewangeliste
seet dat sy pensde hoe ghedaen dese ghuete
waer. en dat was by gheschreyt wyshheit. **W**at
sy wese waer dat hem die quade mygel va
demsterheiden verco ghen mach in die gelijc
van eyne mygel des lichaes also ^{ma} Paulus seet
Ende omme dat sy sympel en acma dach was
soe en hielt sy niet noch en pensde dus groet
dinct van hoer selue. **D**ie omme saweych sy en
pensde hoe ghedaen dese ghuete waer. en
wie wedich wesen mochte deser ghuete. hoe
wonderlyc hoe groet hoe hoeghe en hoe salich
dat sy wesen solde daer die salicheit alder
welt uen gelach. ende mit wyllke boerscap
alle die welt es behalden die al verloren
hesde gheueest niet als dmyghel die mag
sach bezueet. **S**oe dede hy als guet vroot bo
ende tuesdese en makede hoer vruet van
dion daer sy af vruelde. ende hy sprac
hoer toe openbaerlyc en kenlyc want hy
troef dese en noemde se niet hoeren name en

seide **Die** engel seide te haer en ont
seide **Du** met marie wantu heues gracie bon
den by gode. **Die** gracie **Sus** verlost en myne
nae haer noch sy selue vnde en conste die
heuestu vonden. **Wantu** suezste dat sy te
vonden was dat was by den heer die gracie
de wêlt bedriecht **maer** die gracie gods be
vraet ende hulpet den mensche **maer** want gracie
dat maria want dat toegheet **maer** be
en de seet alsus. **maria** want vrede tussche
gode ende den menschen. **sy** want eyne destru
eringhe **de** doet en eyne vermalinghe des
leuens **Hy** es te weeten en te merken dat
die engel met en seide du heues gracie by de
heer **maer** hy dede toe du heues gracie by de
heer vonden. **Want** die smek die me heus
slechts sonde hulpe die hult me voer myn.
maer die smek die me vonden heuet es me
schuldich weder te keere of te gheue **Hy**
dine want die gracie die marien was ghe
gheue haer alleyne met bliue. **soe** ontfinkel sy
se als den mensche med te deplene. **Du** come
gracie die engel herde mechelg dat maria
gracie vonden hadde. **als** hy spreken wylde
du en sulst met bedecken dat sy gracie ge
saen es

noch die **g**raue behalden: Want **h**ij
meine niet openbaer. op dat yomanu comen
wille die bekent dat hij gracie verlore heeft
dat hij te dy moghe come en ontfaen dat
sijn was. **h**ij hadt verlore: **h**ij come
niet allen zedice es sy ghegroeret vol gāen
Want sy vonden heuet die gracie alre min
schen als die ingel seide **E**ye sonde ende
alle creature moysen boudehje loepen tot
marien en niet seker trouwen hore gheade
heyschen en gracie die sy verlore hebde ou
mits sonden. die wellie gracie marie vonden
heuet ouermits dachden. ende seker sy en sal
niet der gracie ende der gheaden weygen
Want sy en machs niet loechene sy en heeft
se vonden die ingel es onse orconde hij sprac
du heues gracie vonden du en heues sy n
ghecocht. du en verdienst niet. du en wo
nessen niet. **h**ij du helise vonden: **D**arome
heyschen wy dy wer seult dattu ons medyle
dijne gracie die du vonden heues. die dy en
allen ingele ende allen creature omogelje we
te vdiene nae verdiente. **h**ij die guesdret
heit gods heeft in dy ghespoet boue allen v
dient **D**yt orcont die ingel waer wesende
in die nae volgende redene **D**ax hij seet **D**
du sulst ontfanghen in dijne lichame

einen sun ende du suld sijne name naemen
Ihesus Dye ewangelijc bescreyft dat d'ingel
sprac en seide totte maghet alsoe het bosen
es Dye du suld ontfanghen in dyne lichame
ende baren eyne sone en suld sijne name he-
ten Ihesus dat es beghalder alre d'inghen
Want alsoe d'inc matheus bescreyft of spriect
hy sal sijn vole suuzen van alle sonden In
dien dat die ingel sprac sych so es hy ons
allen vermanende te merken ende aen te sien
eyn wonderlyc d'inc. Want die ghene die
om bekentlyc onsenlyc en om beghrypelyc es
te ons en die in eyn ombekent lichte woent.
Desen bescreypte d'ingel toenlike en kenlyche
eyn kint wese. Want des luders wort
in ewicheden blyuede es mensche worden in die
suuzer maghet marie Dye wonder besach
menich ier die pphete Iheremias als hy
sprac god sal nuwe d'inghen doen op eerij-
ke eyne vrouwe sal dine goden eyne man.
In desen wonder sijn vernuuet alle die wo-
ren die god ye ghesedde D'income spriect
Ialomo ende seet heer vernuue dyne tij-
kene en uerwandel dyne wonderlike wer-
ken Dye es hy in wel openbaerlike ghesae
tempel. Wyten eer wilde die mensche wieden
of gode gelijc Nu es dine des menschen

Wylle god **ijhe** worden **Inden** **ijhe**
ne de Welt make de god eyne maghet **in**
manne Ende nu heuet hy van eyne maghet
ghemacect eyne man. Wouder es dan uel
delt in meere wouder aez teylkene en figure
sijn bezuiver en voert gebracht mit leuen
de werke daer sy figure ende teylken af
Wylneer bluyede **Na**rons raede sonder toe
der natuyen en loue natuere **W**u heuet eyne
maghet **W**erz bitericht bitericht sonder toe
van manne en loue natuere. **W**ylne worden
die kinder van ysaac in die **W**oestijne
gheseganset vanden boren der sepenne **W**u
schouwen van eyne coperen sepenne verha
uen aen eyne hoeghen stabe **W**u es **I**hesus
kerste in de cruce yehanghen en verheue en
ganset alle menschen. ende behuedet vande
swazen boren der viande. die waerachtelich
in hem yeloue **I**hesus **D**ie name des kint
Ihesus dat es behalder **C**hree **I**hesusen lief
men waren vor ihus kerste **D**eyn leyde de
dat volc van ysaac wt babilonien **E**nd
dandere ihus leyde de dat volc van ysaac
lant van belosten **D**ese **I**hesus beschermede
volc gods aez hore gheyn en mocht salig
gheue **I**hesus dat es ihus kerste **D**e
heer leyde sijn volc wt babilonien **I**hesus

in myn hant te leyden. Dat es in die elyke
wylde. **I**n hy maecte ewelyke salighe. Daerome
myn recht es hy groet gheseyten en saen der
ouerster alsoe hyt nae volghet. **D**ie ewange-
lyse verrecht dat die engel seide aldus. Dese
dats die se saen ihesus wort groet en saen des
ousten sal hy gheseyten wieden dat es gods sone
Ende wel myn recht es hy groet wes groet
myne ghemete en am. ende daerome seet
Dauid wie es gelijc in groetheyde sy heet
Nyome seliclike. ende dese selue die eyn gyt
god es onder gelijc es come en es word eyn
groet mynche. eyn groet loza. eyn groet yse-
te ende eyn groet priester. **H**ij es dan groet
en groete dinghen sal hy doen. **D**ie ewan-
geliste verrecht dat die engel seet aldus en
gheue sal hem die he god ofytte Dauides sijn
vaders. **H**ijt verghet. **I**me beudet in uut ma-
nyeren god die vader ihesus. **H**este gaef ofite
Dauides sijn vaders die comich was. **W**ant ihesus
heest en was noyt comich op eerthelie. noch
en hiet noyt comich in der wylde. noch en was
wa te herten niet comich. **A**lsoe **I**me Johan seet
sone die lude es. maken wil de sae bla hy e
wech ende bedeckede hem. **D**oe hy oer loza y-
larus staent ten ordle die spone hy myn yse-
te es niet van deser wylde. **I**me beudet aut

Werde

aldus **I**esus eyn liever **u**
edelike **H**er. **D**aer ihesus kersse comen
reyniget dat es die salighe stat van paype
dat hiemelsche **I**herlm. **D**aer **S**int paulus aff
spreekt **I**herlm hiet boue es onse moeder die
veij es en stuel des elighen comen **I**herlm
Ihesus kersse es comen des heylighen kerke
sonder figuse. **R**oet alle yne rijelich in ewich
Roet alle yne eertelich ma hiemelsch. en heuz
die heylige kerke hiet nedert gheuoecht aen
die hiemelsche: **D**en stuel des nedere comen
gheft die vader ihesus kersse in bekerene die
joden en die heydenen: **S**ijnt aff spreect **D**uud
inden yselen inden yfone des vaders en seet
Heyssche van my en ic sal di geue volc di
ne erfachticheit en dyne besittinghe die eyn
den der eerden **E**nde in eyne ander stede seet
hy vander vrucht d'ijns lichame sal ic sette
op dyn staen. **E**yn ander sitten yflich hem
sijne heylighe apuere. **S**ijnt aff spreect **y**sas
yas en seet op den comenlicen stuel **D**ouuds
ende boue sijne comenliche sal **x**p'us sitten
ewelike. **A**ez **W**acome het **x**p'us meer **D**uud
sone dan **y**sayas of **A**brinham's of **y**sac's.
Duo an. **D**inghen daer **D**uud mede ihe kers
presentieerde. **D**at was ghehadicheit. **e**erme
dicheit. en sachme dicheit: **D**uud ghehad

Dauds **D**at alle die **D**ie **D**ie
soud en verduft waze van herden sy quame
dat dauid ende hy was her beschermeze. Van
Ihesus keert dat es bescreuen dat die yfse
te seet **T**e dy es gelaten die arme den wey
sen woerstu hulper **D**ande es oetmoedich
Want die hant **D**ant yfse: **D**ie spruc
Daud **C**ominc sweme ughestu eynen worm
en eyn cleyn smak. Van xpus cest ghe
seyue te bin eyn worm en niet eyn mische.
Dand **T**erde punt es sachtmoedichheit **D**a
uid was verduftich ende ghedoughede ghe
driehche vsmadenisse. Van Ihesus keert
ist openbaert dat nye eyne mische alsoe
vole onbedirchiden en ghedoyde als xpus
ghedoyde guedriehche. **D**me dese punten
es Ihesus **D**ant gheleyte **D**auds seer **D**ie
ewangelist vercreet wot dat die ingel sei
de en hy sal regnyzen in Jacobs huys in
ewichiden **D**hy Jacobs huys es te verstante
die vercoene sameninge gheestliche: **D**ant
gheliker wys als in eyne cleyn huse niet
voel lude en moghen **D**anen soe en es de
wrecoeneit niet voel. al ist datter vole ghe
wepe sijn **I**n desen want god hant met

hijne ghevoelen . ende want
hijne glorie edelike : Want ysayas sp
hijns vreden en sal gheyn eynde weerden .
Ende Daniel seet **H**ijne macht es mechtich
edelike . also seide oec die engel van ihus
koust met arhezuolghende vander swange
lien doe hy sprac **E**n hys ijktes en woet
gheyn eynde **D**ancte beznat seet huyt op :
Vallich syn die ghene daer xpus in regnyere
sal of wilke . Want sy sullen my hem vey
nyzen en haer comeryke en sal gheyn eynde
nyeme **E**n haer glorie es dat comeryke
daer sy alle die daer vergadde sullen syn
in condelikeit manjere . ende ouer eyn sulte
dyaghen te louen . te benedien . te glorificere
dien die heer en come es loue allen om
ghen van wes schiemenende en blyckende
aensichte alle heylighen te dien tyden sulte
blycken als eyne sonne in de ijkte heer s wa
des **D**u soe machme geestlike merken wt
alle dien dat huyt vax geseit es die ma
nyzen haer come sal wren staet van son
den ten leue van doerden **T**en iersten sy
me madien toe die bitter es alsme de ziele
toe sprieet die bitter es van voubte om
haer sonden . Du sul's ontfuen in dy ia in v
verhoen voubte . Du sul's laren eyn kint v

in die werlt. Du sulds des heren name na
men ihesus. ouermits ghemeech doeminge in
beten mynhen. Want anders en machme teghe
gode meet versoenen. **A**ls dat ghe daen es
soe moet eyn mensche guet weerden van buce.
alsoe dat die mensche eyne guede name hebbe
van dien daet hij mede wandelt van buce
hij nae sal die mensche heeten sijn des al-
mechighen gods. en dat mit dinen dinge
als vrede te maken mit dien die conuerten
sijn. Ende minne te hebbe tott dien die di
haren of uerontbeden. Ende mit ^{trouwe} trostene
oft te helpen die ghene die bedruuest sijn.
Want dat sijn die punte ouermits welken hij
vinden in die scrifstuer. dat eyn mensche eyn
kint gods heeten mach. **W**anden vrede te
maken spriect sinte matheus Salich sijn sy
die vrede maken. Want sy sullen heeten kin-
der des almechighen. Van den anderen dat
sijn die hoer vande minne. daer af spriect
hij in eyne ander stede en seet. Mynnet alle
vande soe mach di wesen kint der vaders
die inden hemel es. Vanden deden dat
es vanden ghene die helpen en lijstaen de
ghene die bedruuest sijn. hijt af spriect. **A**ls
aldus Du solls ontfere mhetich wesen

altru oedel . . . also als liede . . . en
hij mit saltu becrighen die vromscap des
almachtighen **W**ij nae volghet alsoe die
ewangeliste v'recht dat maria seide den ingel
Wij wilde maria eerst antwoerden den ingel.
Want haer docht dat sy niet langer te swij-
ghen en hadde. Want haer seheyn gaende iere
haer suuerheit. **S**ine bezaect spriect aldus
hij toe en seet **J**onofzoude dats menschelike
suuerheit en gherechte schamellheit. **D**ese .ij.
sijn als .ij. ghetulve gesupere. **E**nd die eyne
en mach sonder. **S**onder niet. **E**n russche desen
.ij. superen es alsoe v're vromscap en gonghe
dat elc lieue: sijn selues seide ghesoende
dan de andere v're v'reysen ouer guen solde.
Mer eynghe stellet haer sehemelheit gheene ve
haere supere suuerheit. en lieue: solde sy gedoye
dan haere supere blamyem ghe solde ghesien
End d'rome als **S**usanna in anwen sus
van haere suuerheit se wilde sehemelheit lieue
ghedoyen en liet ouer haer gaen. en riep on
haer supere eere. en ome suuerheit te behueder
Al tot nu se swyech maria en en wilde den
ingel niet antwoerdene. **M**er nu was alle ve
we. **W**ant sy en mochte niet consentere dat
sy haere maghedom solde verliezen en d'rome

te. y. susce. in. marie. en
Diet. Doer. by. schemellheit. in. die. suuer. magt.
ende. sprac. den. engel. mit. woerd. toe. en. seyde.
hoe. sal. dit. gheschien. want. ma. en. kenne. wt.
Als. of. sy. spreken. wilde. In. myne. wille. heb.
ic. ghestelt. gheyn. man. te. bekennen. vleysche.
like. An. suuer. maghet. te. blyue. In. dese. vra.
ghe. weghet. maria. dat. sy. niet. en. elyhuelde.
het. en. sold. gheschien. dat. engel. sprac. wat.
sy. wist. wel. dat. ysayas. vore. geprooken. hadde.
dat. eyne. maghet. ontfanghen. sold. en. lazen.
eyne. soen. An. die. maniere. hoe. het. gheschien.
sold. was. allen. menschen. onbekent. Daer. dine.
mutter. duck. soe. vrage. sy. die. maniere. in.
dien. dat. sy. seyde. hoe. sal. dit. gheschien. want.
ma. en. kenne. ic. niet. In. welke. worden. sy. vol.
comelijc. en. wel. behielt. meechtrike. sche. melz.
Gest. dat. wy. wel. merken. willen. wy. wat. die.
ende. hoe. wel. wanne. en. in. wat. maniere. dat.
maria. sprac. soe. moghen. wy. aen. hoer. leeren.
te. punte. spiken. Sy. en. sprac. te. hoer. seluen.
mez. ten. engel. niet. buen. mez. binne. in. hoer.
cames. wilde. sy. weten. wanne. sy. en. wat. sy. spre.
ken. sold. Sy. en. sprac. den. engel. niet. eerste.
ane. An. die. engel. als. eyn. lode. sprac. hoer. ij.
Wesue. ane.

eer sy **Hij** toegh
Verbeydelike swyghen twelke ghe sonde
ghen doecht es Salomo seer **Hoe** en swygh
ende guede gracie sal dy toe come dine dyne
eersamheit **Dye** maniere hoers speekens was
ghetempet want sy en riep niet onghesordines
delige **me** sy sprac suchemuedeliche en mit ghe
male en dat was mit wyse voersienicheit
en mit ghesadicheit **Est** dattu wilde weren
wat sy sprac en hoe dieke ogen liep in die
scryfture dat sy **dy** wezue sprac en dat was
oebeliche en van noeden **Twee** weff sprac sy
mitte ingel **Twee** weff was dat sy seide hoe
saler gheschieden **Andere** weff was dat sy seide
hij hij die derne gods **Twee** weff sprac
sy mit **Elisabeth** **Est** wezue als sy se gruer
ende andere wezue als sy den lof gods sprac
en seide myne ziel maecht groet den heet
Twee wezue sprac sy hoeren kinde toe **Eyn** we
ue in den tempel die sy seide aldus **Dan** wat
heuestu ons gheduoen **Ten** anderen male sprac
sy hem toe in die bruloft en seide sy en hebbe
gheyne wijn **Ten** vyfden male sprac sy toe
dionnes ende seide **al** dat hij o heet dat du
In al die scryfture en vintme niet dat sy

201 Dan nu mitten in
gel. met elysabeth . mit ihesus kint . en mitte
diene des bruloches . Hyt in werden geleert
weyne joncfrouwe ende sinne meechden dat sy
sel den of moer spreken en solden . sonder mitte
ingel . dat es in buechten mitte pape . of dme
moer mit ihesus kint in de gebede . Of yet giers
lesen mit **Elysa**beth . dat es mit eersame vrou
wen die van gueden name sijn bekent en t
guede vundelinghen sijn bekent . Den dienst
luden salme oec toe spreke dme oker des huys
oft noet es **Salomon** ^{scet} . **S**ingelmech du soldes
cueme spreken ja in d'yns selues sake dan
alst groet noet was . **D**acome was maria
beruett en bedruett want sy swijghen inde .
Ende want den wel swijghen gheyne volget
eyn guet ghepense . op dat heet dacome be
zouchet sy als die moer swijghet . **H**ytome
wilde maria verskeret wesen in antworden
hoe dat gheschien solde en vraghet den ingel
Salomo . die haestlyc gelaest es licht van heere .
Eua die heere den quaden ingel spreken en
sy en naom niet ware mit ondescheide . wie
hy was die daer sprac noch wes wort dat
hy sprac . **S**y gelaest schiet want sy was kint

Van herten **l. 10** Daerome

Ende dat was m. ij. Dingen Men belesde hoe
hoedheit en me togt hoe ghenuech den. ende te
desen. ij. es des menschen heere ghenueghet. Aert
marie en hadde gheyn van desen. ij. Want ie
ghen eerste was sy oermadich en ieghen dat
ander was sy suuer maghet Oec en merke de sy
met alleynne hore orbaer met alder lude orbere
Daerome vraghede sy wyslyc ende seide: Hoe
sal dit gheseyn want man en konne ic niet.
als of sy segghen wilde Ich hebbe in mynon
wille gestelt nimmē man te konen vleysche
like **E** salich wyllē der stercheit. Ende der
meyninghen die ouer eyn draghen mit suuer
heiden. Want hoe sterq dat eyn mensche es en
hoe vast hy geuest es en suuerheit niet en he
en es. Hoe maecht laet hoen verhartheit. Sin
cracht. en daerome moet eyn mensche in deser
manieren blyue sonder gracie. Iner maria had
de beyde suuerheit en stercheit en gestadicheit
des willen. Ende suuerheit. Dars marien cleyt
Inden bues der minen staet aldus van hoe ghe
seuene. Dyn hals es rechet als eyn yuorien tē
alsoe die hals te gader. Vorghet dat houet en
den lichame alsoe vorghet marie ihus. herte
miret hepligher kecken en staet selue ~~m~~

alle den andere leeden
ouder hoest. En es onbescheydegh aen ghe
noecht ten hofde dat te ihus kerst. In es een
yuorien oumits volcomen suuerheit. ende eyn
vast thoren ouermits stercheit. Daerome mach
me segghen van hoe dat die yphere seet.
Wees eyn thoren der stercheit vanden aensicht
des viants. **H**ij nae volghet alsoe die ewan
gelist. Vertroet dat die ingel antworde. ende
seide totte maghet. Dye heylige gheest sal boue
come in di. In dien name des gheestes ver
staetme volcomenheit alle gracen. Nu vrage
dan sinte beuaert aldus. wat meynit dan
dat die ingel eerste sprac tot marien dat
sy vol ^{alre} gracen waer. En is sprac hij dat
die heylighe gheest sal oucome in hoe. Ende
was sy vol alre gracen dat moest come by
den heyligon gheest. Die alle gracie gheuet. en
was hij in marien mitre gracen hoe moeste
hij dan meer. Thoe come. **I**me beuaert antwort
en seet. Dye ingel en sprac niet symphelja hij
sal come. **A**mer hij sprac hij sal oucomen in
di als of hij spreken wyde aldus. Al es
die heylige gheest in di mit meynighe hande
gracen noch sal hij di mit meer gracen ver
uollen. **H**er of maria vol was hoe maechse es

Volke **W** **V**ure **V**er

ten eersten vol me heere van gracen. **M**ez nu
soldese volre werden. **W**ant heere lichame was
vol der godheit. **I**me Johan gulden mot seet.
Dat dese sprac es te verstante by den heyligen
geest die gods sone. **D**acome spriect ysayas
die geest ons monts es xpus die heere. **A**ly
dien dat dese geest van boue comet verstaet
me syne doecht. **W**ant quade greeften come
van onder op waert. **H**ier nae volhret dat de
ingel sprac. **E**nde die cracht des alren ouerste
sal dy beschijne. **D**yt ontbint me monige
hande maniere. **H**ij sal dy ouerselijne. **D**ats
hij sal wt dy doen alle gheneychheit der
gebreken. **O**f hij sal dy ouerselijne. **D**ats hi
sal dy besetmen van allen aenbechtunge
in egypten. **E**n hij sal dy ont al van allen
tribulacien vry halden. **O**f hij sal dy ontfijne
dy met quetsend. **M**ez sue eyne suete cuel
heit ghene. **D**ye gloze seet die geest ma
kede mazen smachheit. **M**ez syne moghench
hieldse vey van allen ghebreken. **O**f hij sal
ouerselijne. **D**ats hij sal van dijne lichame
maken der heyliger eyne lichame. **O**f hij sal
dy ouerselijne. **D**at es hij sal dese godlike
ghelaczenen alre bedecken. **D**at sy dy alre

Omte vermaer priet.
 Die ghene alleyn bekende die maeyer van
 der gebaerten die sy es ghegheue te ver-
 ken ouerschyne sal hy dy dat es te segge.
 Die godlike wysheit en die vaderlike mo-
 ghenheit sal mit synre ombege-nyeliker
 wysheit en mit synre verholene zaden dy-
 ne ontfanghynge visiteren mit heyl-
 iger consolarien **Opren vrydachs vander**

Quater quatuor tempore in aduer Secundu luat
In illo tempore exiit gens maria abijt i mo-
tana et reliqua. :: Expositie bede ::

Dese expositie der ewangeliën es onse v-
 lossemisse en leert altes dat begynsel
 der saliger remedien. Want menschlike ghe-
 stechte veruor byden veruoye van honer die
 daerome waest tamelic dat eyn troest der
 eerster verlatemissen solde werden ghegynst
 byden oetmoedicheit in die tijt vander be-
 remeder gitacien Ende ome dat die doct
 quaem in die welt by der dulleheit vanden
 eersten wyue verledene wyue. soe waest be-
 tamelico dat sy solde vercomen mit bonne-
 ysse des leuens byden dienste van bequa-
 mer oetmoedicheit en by guedertierenheid
 des weder keerens wyfs **Thymone die sa-**
lyghe

ende sijn moeder gods n
Wech der armoedicheit mit opaynnen ten
berghen tottes hogher stat gods .en met myn
en toende sijn ons den wech van rechter reli
gione .by den exempelē van volcomenre
suerheit .Alsoe sijn bernat seet .Deke seet
hy die lichtsappe ende die ombesmetheiden
des suers en claers lichaems der weeder
moeder gods .toent ons wel he dinnich dat
kenē es der ouerster stat ouermits gelouue .
Der wykker stat verheue me met en hulvet
noch en waert geshulvet .Inez Die dier sijn
gelijken den engele gods in hiemelrike .
Dit toent ons marie en sijn toent ons die
hoesheit mit dachden van herte . mit
wilken wy seul sich sijn te gheraken tot
deser saken .Want nae dat sijn verdiende
waert sijn geshoghet en op ghesene mit by
sione en in spraken der engele .Ende nae
dien dat sijn hoe selue lieerde wat sijn gheet
mit hoefcher ende nuttelikeit dachten in ome
beuamtsinghen .en met te myn en vekkende
sijn hoe seluen onwedich vanden hiemelsche
ghyften .Inez te meer ome dat sijn solde sijn
bequame se vespese den ganch van armoedu
ende antwode aldus .Hoch sijn die deerne

gheuen nae Ward
Luce die same oetmoedicheit die sy daer
tan woerden gaoff den engel die begeerde
sy mit noeste den mensche te gheue in bezinge.
ende in desen was volcome dacht in hoer
geopenbaert ten menschen. **H**oe en ward die
maghet met gheseyliget mit gode. en dat wyff
die gelieuit es te gode. **S**y en hedde noch mecht
tigher tinge mede te clemen in dat hoochste
der hiemelen. **I**uen twynelt die maede gods
des ewighen come en der ewiger glorie. **S**y
en es weerdigher te sijn verheue dan die ma
der eyns ryddes. **M**er nochtan i alle dese weer
dicheiden verheue ghedmet sy der scrysturen
vanden gebiede die wilke es. **H**oe du moere
bes se du dy moer oetmoedigen suld in alle
dinghen. **D**ie engel die mit marien ghespro
ken hadde clam weder op ten hiemele. **A**nacie
stoent op en clam ten hoghen beirghe ende
stuech in hoer lichame den almogghenden
god. ende sy begeerde de waenste der knechte
gods en sy ghinc eyne bequaemliken wech
inden beirghe des hiemels nae dien dat sy
hadde ghesien tbyssione des ingels die wel
ke smakelike vonden hadde die sueticheid
des ouerster poeters. die stuech ouer mit
verscapen de oetmoedicheit die grote hooch

Des dach

Chrysom

Inazarus huys tot sinte elysabete
was van hore kint draghende. die wille an
ons heren vorloepere ende sy en gruete sy
dat sy elyuelde vander talen die sy gehoert
hadde. anc: sy wilde se vysentiere. ende hore alsoe
grote blyscap boescap. omme dat sy in hore
verblyden solde. ende dat sy hore dancken
solde dat sy ontfanen hadde vanden ingel oec
conscap van hore. **V**yet dat maria yet ely
uelde. of dat sy des ingels word peneuen
wilde miten oconscap des wyfs anc: dat die
ionghe maghet weestelyc solde diene den al
den wihue. **E**n omme dat **S**int elysabete
hoerde marien gruete soe verblydet kint in
hore lichame. **E**nde sinte elysabete es veruolt
mitte heylighen geest en sprac **G**ebenedyct
es die vrucht dyns lichames en wane co
met my die eer dat die moeder mijns hen
es comen tot my. **S**ye als die wy stemme
die gruete es ghehoert in mijne oren ver
blyde in blyscappen kint in mijne lichame.
Open soer dach vande quater terepore inden
adnet begheven van sinte lucas ewangeliē
Hactum est verbum dei. **E**xpositio gij.
Gmaect cest woert es cetera. **G**elge men
sprict in die ewangeliē dat wort des

De waestijne op Iohannes
Iohannes sone ondes die penne der papen en
Anna ende Caypha want hy quaem predicte
die verlossinghe sonnyghen wt **J**uda. ende
menyghen ander en volke Ende by den com-
nyghen der landen en by den penne der papen.
soe weden bereyken die tyden synre predi-
cacion en die bescreyunghe vanden eersche
penne bereyken ons dat eyn wt Romeyne
wat eynich ghescreue verwesende ende oc
hebbende heerscappe met **J**erische wyke. by de
viertden deyle aen seet oc verweert also onse
heer selue sprickt dat elc wyke in hem selue
ghe deylt sal vermyghen. dat es het sal wesen
gelaten ende die **re** done waecome. al dat es
ghescreue. es dese **J**me dat Iohannes baptiste
solde predicken den ghene die re gude selden
wesen. connyghen en priesters **J**me Lucas berey-
kent den tyt van synre predicacion by den co-
mich wyke en by den priestere **J**hy quaem seet
hy in elc comich wyke predicken dat doopsel van
penitencie in verlatenisse der sonde **J**me Iohan-
en predice met alleyne dat doopsel. mer hy
gaest oc sonnyghen. mer nochtan syn doopsel
en mochte hy niet gheue in verlatenisse van
sonden. mer die verlatenisse van sonden waert

Wat ons allen gheue int

Reyde **C**hrysome es te maken. **S**armonen **1**.
Hy was predikende roepsel van penitentie
in Belatennisse van sonden. Want dat doep
sel dat dat hy sonde niet af solde hebben ge
daen dat prediche dat hy niet gheuen en
mochte. **M**er alsoe gelike als hy den sone des
vaders omghebleeschet. Vaz liep mitten woerde
van predicaen alsoe solde vaz loepe dat doep
sel van penitencie by den wilken die sonden
werden ontbonden mit syne doepsel. mitten
wilken die sonden niet en mochten werden
ontbonden. Want dat syne tale vaz liep die
ieghen woedichheit des verlossers. en tselue sijn
doepsel solde wesen als eyn selueme vaxgac
de. **M**ayas spreket steme des rucpens in die
woestyne gheueyt den wech des heren maect
recht die pad gods. Dese selue Iohann veruuecht
wye hy was. **A**ntwoerde ic bin eyne steme des
rucpens in die woestyne. **C**hrysome steme van
den yphete es hy gheheten. Want wort ginc
vaz. **H**er dat hy rucpe solde dat waert oned
ende oneploken als hy seide. **G**heueyt den
wech gods maect recht syne pad. Want el
die predict veruuecht ^{recht} gelouue mit gueden werken
suert hy anders dan hy gheueyt den wech
ons heren comede totte oren der heren. **D**at
hy doerbaz ruccht der gracie en verluucht da

dat hy maere en gode die
weyde ghe
also suuer ghepense ghesce
myet inden maede by der talen van guede
prie dicane soe dat elc duel waert veruolt

en elc berch waert gedaelt en gheoermaedicht
Dye .iiii. sondact in de aduēt S^m Jofanem

~~In illo tempore miserunt iudei ad iherosolimus a cet^u~~

Iene vurne wren worde omē gregoren

van der ewangilien es ons ghepityst. S^m

Jofans oermaediche anelwode ten ghenē die

van den ioden tot hem ghesent waren: Want

die dwecht van oermaediche was soe ghoet

in hem dat hy gelico xpus mocht gelaest we

den hy was vast en ghestadich te sijn in hem

selue dat hy niet en worde vernome in in

schelike opmone want hy heuet beligt dat hi

es gebenedyt en hi en loechende niet en heest

gelicht dat hy xpus niet en was aze hy en

loechende niet dat hyt was gelico hy spreect

die waerheit hy solde wesen sijn loet was name

en solde niet valschele te hem selue in vseren

lynde me dat hy niet en lieghoert den name va

xpus soe es hy ghemacft loet xpus: Want doe

hy pynde te bekennen oermaedelico sijne zieleheit

soe ver diende hy waerachtelico te hebben gods

haerheit mes nae dien dat die sentencie ons

verlofced waert gheleyt tonser heuten soe waert

ene grote quectie soe: ghe wonen tons waert

Licht

45

Wren **W**aren vanden
andere stede verſuecht van **o**ne **o**ne **o**ne
van helias toecomeſte dier nae antwoorde **h**y
Elyas quaem voerwaerts en sy en kendene n
aer sy daden met hem dat sy wilden **E**n wil
dijt wesen **J**ohan es **h**elias en **h**y was verſuecht
ende seide **E**ndic en ben niet **h**elias **h**y
benedice wat es dit **W**ant dat die waerheit
belijdt dat loechent die **g**hene **d**ats waerheit
want sy syn hede bescheyden onder hem dese
redenen: **H**y es en ic en ben **h**oe ist dan wa
heit als het met en es ouer een draeghen de
dese in en no calc **a**er ist dat die waerheit
belien delijc sy ghesuecht **o**er dat dit dit on
der hem lijdet contrarie met wort vonden.
Want die ingel sprac tot **z**aeharon en seide
van **j**ohanes belofenissen **h**y sal verzamen
hijelen in dachden ende in geest die **h**y come
es te come **E**nde in **E**lyas saghet was geset
dat **E**lyas sal voer come nae gods toecomste.
alsoe was quaem **J**ohan **G**elijc dat die **g**hene
es te comen syne verloepere alsoe es dese **g**he
maket voer loepere ons verlosers **J**ohan was **h**y
ome **h**elias in den geest **I**nden yden en was
hy niet **E**lyas **D**at god den lijdet **h**y
den geest **D**at loechent **J**ohan vanden yden:
Want het was aldus vocht dat onse heer sal
seyghen syne **o**ngheeren **g**heestelike **o**estenen
in sententien van sinte **J**ohan **E**nde dat

salu. **D**orden den **lijchelijck**
met van syne goest met
van syne luyne Ende hyrome waert het ge
sien conuatie wesen de der waerheit dat **iosfa**
ludende seide **mer** vanden weghs der waerheit
so en gmeck hy niet die hem selue oec loefte
de **apostole** wesen de: **Want** het scheyn dat hy
niet alleyne en mochte prediken den verlosser
ende oec toeghen wie dat hy sy: **Want** hy eyn
plike als hy seet **ic** bin eyne stemme roepende
in der woestyne **hy** by werty lieue byuedien
dat die eynighe gods sone wort gheseyten des
vaders sone **In** die **ioshan** ewangeliste oec ont die
seet die sone was mit legghem selue ende die
sone was te gode. en god was sone. **wt** hem sel
uen bekendy dat die stemme luydet dat woert
moghe woerden gheseyt **ioshan** hiet hem seluen
wesen de stemme: **Want** woert **wt** gmeck aldus
waert gheseyt die stemme verlossende die vaders
meeste ons heren. **Want** by syne dienst waert
gheseyt des vaders woert vanden luden. die ruc
pet oec in die woestyne **Want** hy siet nauwe
en gelaten hiet des verlossers solas en trefte
ende dat boerscap hy ende liet wesen **In**
die **uigilie** **van** **sinre** **thomaes** **ij** **marcen**
In **illo** **tempore** **cu** **er** **disparata** **matre** **ihu** **er**
Dat **ioseph** **hiet** **marcen** **na** **en** **Expositio**
ghesuecht **mit** **hoer** **dat** **was** **ome** **duo** **facta**
Imence

solde die in iherosolen

Die quade losen met en van
noechde maghet eynghescheit. Begynsel van
smotte der sonden. **D**aerome was sy gheuoacht
te ioseph omme dat hy soeghe druyghen solde van
den geboren kinde en van marien in egypten
varende en wede comede. **H**yr omme was maria
gheuoacht te ioseph. **M**er sy en was te hem niet
gheuoacht mit eynghescheit ongheschiedijmer de
begheere daerome heeft onbesmette maeder.
Moeder onbesondelich maeder ongheschiedijmer
van alre dinck ende maeder des eynichs gods
sones die comck en sepper es alre druyghen
maeder es sy sijn die in hemelinge es sonde
maeder en in eerrike sonde vader. en sijn
die in die heereheit die hemel es in staedes soet
nae sijn onderwandelike godheit. en in eer
rike maeder maeder soet nae die ontfanche
nisse in sefelyke natuuren in die siuer magt
maria hy es grane der groter wondelicheit.
hy es onuercellike waerachticheit. en hy es
onprekelike en groet sacrumet. **H**y es die
selue maghet en maeder gods. sy es maeder
en heere selues ionckvif. **E**nde sy es vortbrin
gynge des heeren diese schiep en maeder van
heerde ye dusdanghe druyghen. wie moeste
vet ghepensen dat maeder solde wesen in

ghegheuen ^{de} solden ^{en} vrodht.
Die ⁱⁿ mede vrodht en bleyff
suuer maghet en onbesmet. Gelike dat die
rossche die troyses sach. selsijn boevende en
tuyt en deede hem niet Ende gelijc dat
die .ij. kindere inden oue ghelworpen niet
ghescheut en waren vanden ~~buizer~~ vdes
gelijc van die maghet onson hoer en bleyff
onghequetst Maria es volmaecte maedit
en sy en verlaes niet hoer suuerheit noch
hoer maghedom By es ghemaeckt hoers
soms maeder en sy on verlaes niet den sie
ghel hoere suuerheit. Waerome was dat?
Want dat hi alleijne niet wnsche en was
Die welke was ghesien wnsche mer hi es en was
waerachtich god eenghelwonen vanden vade.
wes gelijc nye en was. noch en es noch en
wot hi houet aenghenome natuer vleys
schelike in die suuer maghet Ende hi en
es niet vleyschelijc ghelwonne met hi
quaem mit volmaectes salicheid inden su
ueren lichame der maget Dese es by desen
ghecel. ende hi quaem onghescheden in die
wnschelicheit. ghelwonen inden lichame in
maghet sonder saet ~~de~~ van manen Die wel
ke mans figurat hi als syns knape aende.
Blijff god tincte vader in den hemel. Amen

hy en quamen en quamen
lichamen der maghet.
selue is dat hy half solden wesen in die maghet.
der ende half solden wesen in die maghet.
meer al gheheel mitte vader in den hiemel en
al te male gheheel in de zuuen lichame d' moe-
der hy en quamen is suckende dese eerseche
dinghen. laude de hiemelsche. meer dese
hiemelsche es hy behaldende. en die eerseche
es hy op haldende. meer al es hy al moghende
in glocien mitte heylighen in de hiemel. en
mit gratien mitte mensche in eertrike. **Dit**
es die heylighe eynighe gods soen. al hy dat
sake dat eyn predielseer. vax voel lude eyn
wort seet en cle dat wort ontfuet bij den so-
ren. sae esst nochtan al eyn wort en luyt al
sae wel in den sprekende als in de hoerenden.
aldus heeft die hiemelsche vader syn wort
dat synen eynighen soen te maghet ghe-
sproken. en sae volcomelijc bereyd. heeft
ontfaen den soen gods al gheheel. alsoe t'woer
in die oren van voel luden niet ghedeylt en
wort meer al gheheel es in elken alle deylen
vergaderet en wort gheeyten eyn volcomen
wort. voel meer de gods soen es eyn eynich
god. en hy es al gheheel in hiemelrike mit
vader. ende in eertrike in die maghet. En

...en al. en hy had dat al.

Hy veruolte al. hy vlicht en besit al. Al dus
wort gheseyt dese maede maghet dus maria
des eyndes gods soene. Hy es weerdich van *in uolde*
wedighen dinghe. Hy es onbesmet van alle
gebreken. Hy es eyne sonderlinghen bezondere
en eyne boue allen sonder gelijke. *In die ghe*

Ihove ons heren ter eerste messen *Secundum lucam*
In illo tempore dixit edictum a cesare augusto

Diet Gael en es *et reliqua* *Expositio gregorij*
te spreken vander expositie der ewangeli-
me. Die selue gebote die ons verleyde davin-
ghet ons yet te segghen coraelijc dacz aff.
Wat ist dat die werelt. Wat besontene inden
tijden dat god geboren waert sonder dat. dat
openbaer ghetrent es. dat die ghene ghebon
es in vleysche die besontene solde in ewichede
sijne bezontene. Want die pphete seet vande
quaden aldus. *af weden sy ghesaen vanden*
buete der leue der. ende mitte gherechtiche
en weden sy niet gheseyne **Conse** he was
wo geboren in bethleem. dat luydet alsoe veel
alst huyd van braede. Want hy seet selue in
die ewangeliē. *Ieh ben dat leuend. luydet dat*
vanden hemel neder. daelde **Dat** die se de

Dies d' d' d' d' m was gebore
Van thuyse van bitode dat
te. Want heet was oec toe te come. dat hi hem
dies openbare solde in onsen natuerlike vles
sche. Die vorden solde en avellike vernullen
en besaerheiden die herte van syne vorene
hy en was oec n' gebore in synre moeder
huyse. mer in den wech in teykene dat hi om
ghe meyn p'fyet der menschen geboren es. w'it
nae de menschelicheide die hi ontfanen heeft. wie
den alle menschen verlost. hy w'it oec gebon
in vreed der steden. vreed en segge ic met
nae synre machte. mer nae synre natuzen.
Want van synre machiq es ghescreuen. hy
quaem i syn eyghen. en in der nature der god
heit es hi gebore vor alle tyt en quaem met
onse. dies hi vreed schein. dat in onse ge
breedlike nature en heuet dese in deser tyt
aenghenome. hy ome dese ewangilie es ope
baer. liquede gherdelike. en hi schijnet vreed
der dinghen dies hi af daelde. dat die on
sterflike godheit. **E**nde ome dat die pphete
seet. es vlesche es hoj. hy ome hi mensche
ghemaect. verkeert onse hoj in avellike vru
te in syne. Veruyse nyse wie syne. but. doe

Introductie

en hem selue spreken. Men
si die coeren vallende in die eer
de doet si niet blyft alleyne. Als oft hi spre
ken wilde. Men si dat die gods saen in een
vryke geduelte soerue hi en sal niet verlossen
alle menschen. mer ist dat hi streft so sal
hi veel vroedye bringhe dat die verlosin
ghe alre mensche. **Ter andere messe s^r lucan**

Nullo tempore Pastores loquuntur ad similes et

De onse behald **Reliqua Expositio bedē**
us lieste gebore was alsoe ons orcont
die heylighe hystorie. Die engel ons heren
openbaerde mit groten lichtē den heerden
die mit selue comenlyke waken. Waren
op hoer cude in die vigilie vander nachet.
ende hi maecte he kenlyc dat die sonne
des gherechticheiden es hunden opghetesen
ter werelt. **N**iet alleyne nader hemelcher ^{speme}
talen. mer oec nae die dachheit des godlike
lichs. **I**n al dat alde testament en vnde
wij niet dat die engelen soe necesteliken
openbaerden den vaders mit liechtē als sy
daden op dese tyt. mer dese vryheit en
dese pynelinge wat hunden gherechteliche
gehalden als op geresen es eliche den ghe
rechten

van hem wist dat
onse heer onfermich en
dat quade auctoriteit eyns myneld menschen
solde wēden ghesien. nae dien dat eyn vol
keerde tfaetumet der nūllē geboren. **V**ouwer
die hiemelsche scharen wān gelōt toe die
singhēde mit groter blyscappe louēde gode
ende seiden **G**lorie inde hoerheit te gode en
in der eerden vrede den mensche mit gūden
wille. **I**n p dicit den luden vrede openbaer
lyc comēde in eertijckē. **W**ant by deser
geborre quamē die ludē bekēende hem te
vrede eyns gelouue ende eynre minne. **E**n
totte blyscap des godliken belofs. **C**ijnt es
grootmet becykēde like dat die leeraers syn
te verstaen by den heerden wākēde op ho
cudde. **D**ats beuachēde en beuachēde die
zielen vanden geloueden. **D**ye wākēde
die sy dāden es becykēnt vee van beuē
ghen en tūm temptacien op hoer beesten ende
op hem selue. **S**ine tūlle die gheue die
wācachteliche wāken en laten niet te beuē
ten hem selue ende die onder hem beuē
en die heerden wākēden wel op hoer cud
ald onse heer geboren was. **G**hedwaerliche di
gheue es gheborē die selue seide. **I**c bin
eyn guet heerde en ic kēne myn schap

...en my. Die goede heer
... die voer sijne scapē. **W**
nd naect die tijt inden wilke xpus die
guede heerde weder inrept sijne schapē.
die vre en wyde warden ghespreyt en brin-
se ter guede weyden des ewighen leuens
oumde volcomē gelouue sijner menschliker
geboorten. **A**ldus hebbe die herden waken
de hoersap ontfāen en vōt gheacout dat
gheloren es die goede heerde die i ewighe
den sijne scapē vreden sal in die weyde d'

Ieweliker gheuen sonder en **In keesdaghe ter**
heestmesse vlegghen van sinte johans ewanglie
In principio erat verbu: et vbu erat apud deu
et deus erat verbu et reliqua Expositio

Al dat dese ewangelic wāmer men
spricct inden **I** beghinne so meynat me den
vader inder godheit vō alle beghinne ghescreft.
Ende als me spricct was ewōt so meynat me
den eynghegen gods soen. by der demysticheit
verstaet me des mensche herte Ende by der
werelt verstaet me die lide die leue naede
welt. **I**n dien dat geseyt es wren bliede off
wren wille des vleysches of wre wille des
mans. **D**aer by verstaet me alle manieren
van dinghen die moghen trecken te ey-
nlicher vleyschelicheit. **D**aer by spricct ewōt

es vles sye ghenaeft
met dat die godheit in
sijne **me** hi moeyt dat die gods sone
halende syne godheit in die eynheit syne
psoens aen seuer ghenome mensche like nu.
Dese rydelike gebaeren ons besulders ihus
keest die de middelste psoen es ind' godheit.
ende heeft aen ghenomen die clejde onser
menscheit. en daer onder syne godheit ghesceet
desen kenen wy mensche ghemaeft. en ghe
openbaert by den worden der ewangeliën
ewangelisten dat es mit matheus en lucas
worden het gelieft wel in die wode dat es
vande ewelicheit inder godheit. In de wel
ke die sone altoes blyft gelijc den bader **S**ime
Johans ewangeliste worde sijn swaer te onder
vinden die mit vryheit der sonderlingheit
innen en mit schemender suuzheit ver die
de dat hy solde ontfanghen en verclijnghe
dieperlike vande godlicheit dan dander
ewangelisten en dat hi solde openbaeren
die heymlicheiden der godheiden **W**arwaer
het en es niet te vergees gheseyt dat hi in
die auontmaeltyt instede op die boest ons
he'n ihus keyste **M**er in desen es ons gelet
figurlijc dat hi heeft ghedroncken eyne
toeghe der hiemelscher vruetsape boue all

Den ... vanden alre heylighe
sinnelike ... meer beest / ihud beest. Dine
dese redene es hi mi verdrienden gelijc ghe
maect den aren in figuren. Die aren es ge
woene hoeghe vlieggen boue alle andere vo
gelen en daerlijc te sien in die sinne ruye
sinnelike boue alle creature die zielen hebben
Die ander ewangelijc wandelen in eerrijke
mit onsen heer ihud beest in die exponiere
sijne rijdelike orberlike werke en sijne myr
aculen en ghenuechlike wandelinghe en seide
luttel van sijne godlicheiden. Mer dese ewa
gelijc Dine Johan vliecht hoeghe mit gode
gelijc alst waer totte hiemele. Mer luttel beest
hi vanden rijcliken werken ihud beest licha
melijc. **M**ij als aren hoeghe vlie ghestade ba
ounggen. Dat es van volcomerte kenemissen
sach en bekende die ewelike moghenheit
godheit en der welker alle dinck ghemaect
sijn. alsoe hi bescreijt in deser ewangilien hi
oufmet mit daere kenemissen in sijn heer
alle dinck hoegher dan vliegghende en hi gaff
ons te kenene mynlike scryued. **D**under
ewangelijc bescreijt hi sine xpus ghe
bozen wesende rijclike. Mer sine Johan es
cont den selue hebbende gheveest mit beest

met begynfel als in seer 1 140
twaert dats gods sone **D**at hi hem openbaerden onder die luden
Amez **S**intre Johan veldert dat hi altoes heeft
gheweest als hi seer twaert dats die sone was
mit gode **D**andere segghen dat hi was ghe
waerich mit **E**nde **S**intre Johan halt hem vast
hem god wesende als hi seer en god wuuest
wot dats die sone. Dat es aldus god was
die sone **D**andere segghen aldus hem we

sonde mensche mit mensche ghelijc wesen
de ghemeinscap hebbede. Amez **S**intre Johan
toent hem wesende god mit gode bliuende
met begynfel en seer **D**at was met begynfel
mit gode. Alle dinghen syn by hem ghe
maect en sonde hem en es met ghemaect
Sintre Johan leert met begynfel synre ewan
gelien vander godlichen den des behalder
en egelouie der gelouie gheit wettelijc en
gherechtelijc. **O**p **S**intre stens dach des eer

Isten merkel eers. **S**ecundu. **A**gatheum. ∴.

In illo tempore dixit ihes turbis iudorum
Ecce ego mitto ad uos pphas et reliqua

Dat hiyt in die **E**xpositie **I**honi pbra
ewangilie gheset es **S**iet ic sende tot
v ppheten en scrijben en van dien suldy v

slaen. Die man die man die man
Dus is ons heren Ihus Iher
Dus is hy te deslaen was van hem lude
Ende het mach oec wesen aenghe dinghen
en vassereue van syne iongheren vanden
wilken hi nu seet. Hier is sende tott vpphe
ten + a. Ende dit onthalt en openbaert te
gader mitte apostel. Die epistel tottien ba
chorice daer hi spreekt dat die gracie off
gisten ons heren in syne iongheren sijn
messeliga. **Woninghe** het hi pphete die pzedi
ken dinghen die toe come sijn. **Woninghe**
het hi vtuede die bekenden wiltet sijn sol
den vortbringhe die talen der pphetelike
wysheit gods in leeringhen. **Woninghe** het
hij se scrijben die welke hede vhoert waer
in die wet. mer sijn en wachten niet volco
melyc daer nae. Van alfulken was **Sime**
sauen gheseynet. **Sime paulus** verslaghe.
Sime petre gheseynt. ende die iongheren
gods gheseynt alsoe me liest in der aposte
len werken. Ende sijn sijn nae ghesvolghet tot
paesten in poete. en sijn sijn wt ghesote wt
van iudea. Dat sijn solde en ouer varten totten
valke der luden en dat op hem come. **Dat**
Dat ghetechae bloet. **Dat** wt ghesoort es

op eenen tijde vanden bode 1
vechten totten bloede 1
sien die verfleghen es tusschen den tempel
en den altare Dan abel en es gheyn tusschen
het en sloechen Caym sijn broeder abel
was niet alleyn gherechtich nae gods sen-
tencie ghesent. mer hi es gheprouest gherech-
tich niet wele alsoe niet van hem orcomt in
genes. Daer lieftme dat sijnen gisten van
ontfanchig gode. Hyt nae mach niet bringe
wie was dese zacharias. zacharias sone
was niet met johans bapisten vader. Hen
was niet met zacharias eyn vande ypheren.
mer niet wilt seggen dat het was zach-
arias die verfleghen was van ioab den
van iuda tusschen den tempel en den altare
alsoe die hystorie vanden yfelen ver-
telet. ende dese was iouda des priesters sone en
hi en ghesucht niet iouda sijn broeder. waer
guede dat hi hem hadde gedaen. waer
nae dien dat wy halden nae de hystorie
en die oecomenie in de welke hi ghesle-
ghen was en daer waer ghesent zacharias
zacharias sone en niet ioudes sone. zach-
arias nae onsen blaemseghen luydt alsoe
wel als ons heren gebenedide en ioudes
des priesters in ebreusch luydt alsoe

als *et* ende in die elbangelie da
die van nazareth desen scrijue voer *Han*
achias sone. Daer vanden wy ghescreue so
adis soen. En tusschen den tempel en den
altare en den weginghe vander poorte die
sy heere *fi* fiola daer toeghen sy die rode
steine. die wane sy dat noch besmet syn *in*
den bloede zacharias

In *Sint* Johannes
evangelisten daghe *Sante* Iheronimus
Allo tempore: *Sint* Iheronimus petro bequere me

Mijne *Et* reliqua *Expositio* vrede pbr
heere beuedren Dese expositio es scul
dich ghepriest te sijn van ons mit se gro
te verstemmen by elke worden want
sy ouerblojet algaer mit groter suetheit
der ouerste gruaen *Sint* Iohan apostel end
evangelist beuelet ons die preinsigne der
groter minnen. niet wilke hy verdiende vo
dandre evangelisten gheet te wesen mit
onsen heere *hy* scrijft die orconde der god
like werheit. en hy priest die bequame ont
bindinghe syns vleysches. die welke hi ver
naem der onse heere hem sulinghen vande.
Dit was *Sint* Iohanne eyne sonderlinghen
eer. Oec mede daer petre en Iohan hadden

ghenesicht ende vaer
hadden es petre wyghleguen op
noede onsen heer ten eten: Ende vande die
maeltyet vmechde hem onse heer. **in** weef
of hme mynde. en hy lyde. **in** weef. **in** minne.
want hy hadden **in** weef. gelouchent. En
onse heer benaet hem. **in** weef. syne scaep
te weydene. en daer nae solde hi ~~u~~ come
en ouercome die sonne der heer den der
selue scaep dat es die gelouygher zielen
Iae totter pyne tunden cruce **W**en Volge
my nae **D**it sprac ihs tot petre **E**n daer
nae seide ihus noch tot petre aldus **I**ch
segge dy voer alstu iongher waer
gordestu dy selue en wandel des daer du
woldes. en alstu soles verulde sultu wt
strecken dine hand en eyn ander sal dy
gorden en sal dy leyden daer du niet we
sen en wils **I**n desen voerden woeden toen
de onse he petre niet wat daede hi hem
volghen solde **I**n die werelcmyghe delyt
den bereykenet hi dat hi by der daer des
caturen gheueckde: arme solde syn ghe
croent **I**n gorden van eyne andere ver
staerme dat hi solde weeden gebonden **I**n

Dyne solden willen ver
Ende dat mene leyden solde daer hi
mer en wilde sijn. Dat es dat hi solde gh
doeghen die coemete van synre pynen
en van synre martelien teghen den wille
van synre onscheliker ~~wilse~~ butscheyt. In
die pyne van synre martelien was hem te
lichter ome dat hi solde ontfanghen crone
nyssse van de dact des cruceu ghelyc synen
meyster. Ende nae dien dat hem was ver
claert wat dede hi seerue solde mitte wode
die onse heer sprac volge my nae. also off
hi segghen wilde openbaerlyc. **I**t en ontfie
my niet tontfaen die passie des cruceu om
dyne verlosinghe waerome soldestu die py
ne des cruceu ontfien ome die belijnghe
van myne name mit welke du nae volghes
dins meysters wach. **P**eterre es nae geuol
ghet die vortstappen onses behalder ihus
heest en begeerde te veruolken dat woert
dat hi hoerend was tbulke es volghes
my nae. **M**er wie es die ionghere die onse
behalder ihus heest mynde. te siene en te
verstane **ij**t dat was **J**ohanes iac die dese

ewangelie bescreuen. En
leuez syne name te bereyken
singhen van singhen. Dan mit
worde. **Behelich** desen mynde onse heer ihu
keest vorc alle dan der jongheren. en hy
was oec van synre meysmeden vorc alle die
ander jongheren. Want hy maecte hem oec
sich de ouerdraghen der suuerheit vorc dan
der van onsen behalder ihus keest te wese
ghemynet. Onse behalder ihus xpus prue
uet wel dat hy syne jongheren mynt dat
hy spreect vorc syne passie en heit. Alsoe als
my mijn vader mit alsoe mynne te v. blyst
t myne mine. In desen mynde hy vorc alle
dand. Want hy leyf maghet bezoen by
hem. en daerome mach men aldus ver
stane dat onse behalder ihus seide van ioha
nes aldus willich dat hi lhye. Diec en
seide hi dat hy niet steruen en solde niet
dat hi sonde pijn solde sterue. **In aller**

kindere daghe: Secundum Matcum
illo tempore: Angelus dñi apparuit in
topmo ioseph Et reliqua Expositio. .
Dese ewangelie soet dat herodes was
ghewent van den. in. coninghen. dat

es te
ende quame tot herode.
Daer hi hem liden als si hant vande
hedden dat si hem solden late weten.
Inez doe si niet weder en quame te hem
Doe pensde hi dat siyne vsmaden en bespote.
Ende dese kindere en dede hi alte hant in
doeden inez eyn jaer daer nae en xij. da-
ghe met onsen behalder ihus keest en mocht
te hi niet ghe doen omme den willen hi alle
dander martelide inez dat si eyn seconde
gheue weder wy leue of sterue wy steruen
in gode of wy sijn gods. alsoe ihesemas die
ghete seet syne stome es ghesloet met
hoyse. dat weyne en dat seyen boetscapet
openbaerlyc die betweymghe der heyliger
kercken dat si versuchde vander onghewil-
tigher daer hoer loets. Gelha dat dat bliet
des eersten martelers abels vriepe vander
eerden tot gode. Alsoe vriepe dat bliet der
andere martelers. inez. hi en sal niet
veronweden die bede vanden volke. noch
die wedulve. inez ich sal verstoren die
speake der suchtighen der wedulve tvanc
en vallen si niet op hoer kimbarken. ende
hoer vriepe es op den ghene die hoer daer

ledē of gheoewighe
me totten hemelen en
die claghe **D**at Rachel oec es
nede hoer sonde en niet willen
wesen. Want sy en sijn niet dat beeyken
zekerlyc die heylighe kerke. Want Rachel
lijdet alse veel als eyn scap oft die gode
siet en sy beeykent die heylighe kerke
by figuren wes verstenomisse en begeerte
al daer eynde hoer dat sy gode moghe sien.
Die heylighe kerke es oec dat hondert tufste
scapē Die guede heerde heeft gelaten oec
scapē dat es die meniche der engelen en
es come in eertylic suckende dat hondeste
scapē Ende als hyet vonden hadde leyde
hyet op sijne scoldere ende bracht weder te
anderen scapē die braghet oec na der let
teren hoe dat Rachel waert geseyt oft ver
staen dat sy bedoynde hoer sonde nae dien
dat dat geslachte van juda die bechleem i
hielt niet en quaem van rachel. Mez va
lya hoer suppe. Want dat niet alleijne in
bechleem niet in alle hoer eynen sijn al
le die kindere bestert in gheslachte beniamin
tavelle es come van rachel en dat bestert

die ... ioseph van iude Voet
... by ioseph verstraect alle
... van bechloem: Want sy was
begruene. En dine hoer eersamheit es alle
dat lant nae hoer beeykenet. En dat sy
niet ghetraest en wilde wesen. Want sy
niet en syn. Daez by verstaerme dat die
kinder niet weder en wesen te come te dese

leue Des dondaghes binne der octaue van

van iacsdaghe Secundum lucam. . .

illo tempore: erat ioseph et maria in

montes Et reliqua. . . Expositio. . .

Dit vallen daer dese ewangelic af spruect.
Het es te verstaen dat die goden doe sy
saghen die reykene die onse he usus xpus
dede en syse niet wel noch onefanclij en
name. . . woden stonde lisciet. niet van
syne weghen. mer van hoer ghezeliken
werken dat was hoer valle. Ende in die op
uerstence nisse verstaerme salighe alle der
gheente die aen onsen behuldere usus xps
telouue souden. **W**an den sweerde daer sy
meon af spruect en salme niet verstaen eyn
yferen of stalen sweert. mer den biteren
wulve die maria ghe dayghed als sy hoer

Weden soen sach onsen
sach hanghen aenden
puffie niet ghesyn alse den
nao synre godheit so en es
hy en hadde die doct uerwonen. noch
dat ghescepe was i synre vleysche en vande
hoeren ontfanghen was dat en mocht
sy niet ghecruyst sien sonde volve aldus
sal dat zweert van volve dat gaen syne
ziel. Dit sprac Jhanc totter maghet mirre
vanden bitteren volve die sy ghesceghen

In die vigilie der besmydinghe Jedin machten
In illo tempore: facta e questis ex discipulis ihesu

Die iongheren Et reliqua Expositio
Jhanc johans diene mynden en her
den segghen dat voel lude liepe ten doep
sele van ihus kerst soe syn si ten laeste tot
sinre johanne come dat hy die questie ont
binde die syne ionghes hadden reysen die
ioden. Ende dit was vanden onder scheidem
tusschen den doepsele ihus kerst en den
doepsele Jhanc johans. ende seiden aldus i
reysere die mirre was in die soedane wie
du oecundes. Dier dese doep. en alle come
sy te hem als of sy wt mesmoghen seiden

Alle die sinnen laten dy als die
die sinnen sijn es mit dyne doopsel.
die sinnen doopsel sijn alle loepē Johan
en seide. De mische en mach nē
denyeme hen sijn hem ghegheue vanden
hiemele. **O**hy gheeft my orconde dat ich
seide en bin ic niet keest. **I**y dat ghy ghe
loest myne vone misse wet mi niet wesen
de keeste. **I**er den ghene wese de iende
tfaens doopsel wese de in weme es verlate
nisse van sonden. **E**nde die heylighe geest
weert ghegheue in hem niet en my. **I**n die
wort alleyne ghegheue penitēcie. **E**nde tghē
loue es en hem. **D**ie mische en mach niet
onfaen hen si hem ghegheue vanden hiemele
Ich bin eyn man. **D**ie ghene es eyn ingel.
Ich ben eyn knecht. **D**ie ghene es eyn he.
Die ghene es selue brugom. **I**ch bin eyn
vint des brugoms. **D**ie ghene moet wisse
en ich moet myndre. **I**ch quaem ghezev
den den wech den ghene. **I**ch en quaem
niet omē mi te verheffen. **I**ch bin stemme
vrupende in die werre. **H**y east woert
des vaders inden hiemel. **D**ie nae mi co
met es voer mi ghemact. **D**at es te v
stane hy es voer mi gheste ghen in wē
Sich seiden

meer dan ic bin
en bin toudindene die
schuen: Want hi es van oym
bozen. en hi quaem in die
tellone dat reykken dat es wonder. Nu
hardy myne orconde. en ghesloest myne
orconde: loypt dan alre gaderen rotten ghe
ne in wes doepsel es verlaenisse der son
den. Dese johan es van soe groter machricht
en meysterien dat hi vanden volcke was
gehalden opus wese. mer hi bezondre
de valsche eer ome dat hi solde moghen
hebben gheuechte warheit. hi en antde
hem niet bezuyne van hem selue dat
hi niet en was. dat die ghene niet en
ware soude hem. Dye ghene es brugom
die die bruylt heeft. hi en bin niet bru
gom soe wie ic bin mer ic bin betint des
brugoms. en die llyfscap in syne steme
Wye es dan die brugom die ghene daert
die pphete af soet. God es comel: van alle
eeruyke. alle comighen sullen aenbedene
alle lude sullen hem diene. Dese es waach
tich comel. en siuer brugom. mer wie es
die bruylt dat die heylighe kerke verga
der van allen luden vanden welken es

In den dach tott eyne maene sijn
es maghet en sy heuet
den brugom ihus kerste die
gelyc brachten aen hooz en sy
blyuet ewelich maghet Dit maghe domes
gheheel bey de van kerste en van ghe dachten
in volmaectheiden der minne In kerrenisse
van waerachtighen gelouue mit oueyndra
ghinghen des vreden in sunzshaden des
lichame ende der zielen. Want sunzheit
en es niet wedsich noch gode ontfanclyc son
der gheheelheit des waerachtighen gelouue
der sunere maghet dats die heylige kerke.
Die vemde des brugoms sijn die ghene die
die pcedicken der ewangilien waerheyde
Ende dazome seet dese heylighe **V**me
Johan die es vemt des brugoms die staet
en hoert en verblift in blyscappe omme des
brugoms stime **H**ij staet wel die ghene
die blyft in waerachtighen gelouue. en dat
hy gheloeft dat hi mit noeste pcedike wa
dme staet hy **O**me die ghestadicheit sijn
gelouue. ende dat hy hem mit oetmoedicheit
selue staende pscntieert te gaen in die daet
mit sijnne gelouue alsoe dese vord **V**me
gods dede **V**me Johannes **Heylige**

In Jaers Daghe. Secundum. machheum. :
Nullo tempore: postq

Ome dat die ~~hecto~~ ~~erdelij~~ ~~Expositie~~
enwangelie spreekt vander
ons heren ihus kerst soe sullen wy
segghen waer af datse quaem en waer he
es. ende wat yfyt daer af come es of
wat saken onse behalder ihus xpus die
sonde sonde was die sonfaen wylde en
besneden wesen Nu verstaet dit lunden
sade hemd Mars sone es geboren in
wes huys es wtghygaen thara die ynen
sone wan hiet abra de welck van god sent
was gheeyten Abraham **E** desen abrah
sprac god **V**anck wt dyne lande en van
dyne maescappe ende van dyne vaders
huys. en com mit land dat wt dy sal
comen. **E**nde abraham gehorde god en ginc wt.
en en weyt wt varen. hy quom mit land
van chanaan ome dat sold wassen in heyligh
heiden en in verdiente **E**nde onse heer be
loefde hem dat hi hem dat selue land sold
gheue in erfachticheiden en nae hem synen
sade. **E**nde als hi was gheeyfyt in ver
diente ende in heylighheiden. en syn name
abraham van gode gemenet was ende gh

nam. **D**at es alsoe veel als va
dat gheboert god dat
anden yfemechte sold weeden
en seide aen besnyde elc ma ha
vanden. Ende abraham waert besne
den in dat hondertichste iaer van synre als
ende ysaac syn soen in den vij. dach. Ende
ysmael syn soen hadde. **v.** waer doe hi besne
den was. Van dies tyt boert aen quae m op
die besnydinghe. Die Welke begonste aen
den heylighen patriarche abraham alsoe do
gheseyt es. **C**ome menslike sake es die besny
dinghe op come. **E**erst come verdiente va
den gelouue abrahams. Gelyker wyse dat
hy af staent mit gelouue vanden andere
geslechten. **D**ueroome was in syn zaet tey
ken der besnydenissen dat al volc dat
wren seluen sold syn geboren dat her wot
bekent te gode bescheydelyke en meysmede
hy by den teyken der besnydenissen. **O**ff
anders es dit teyken der besnydenissen ge
ghene. **W**aert dat yement in **u**nghe. **D**at
wyghe doet bleue waer dat hy daer by sol
de wesen bekent dat hy van eyne heyl
ghen gheslechte come wer. en dat hy begha
Juen

Wode in heyliger steden **E**
besnydinghe omme dat
solde weden gheschiedt ouer mit
Ende dat die ghene die dat
ghene hadde solde vanden selue zu
de eyne suul maget in hoer vleysche ontfane
Dye immer waer des maghe doms ende aff
sijn de de son den en dat es onse behalder
Ihus xpus **I**n die tiden hadde oec dye
besnydinghe in hoer die vdiene in eynghe
dyle die nu in onsen daepel des cristens
gelouue es Iac dat wt genome dat onse
behalder ihus xpus met come en waerte
die die son den de wêlt mochte ontbinden
off die die dore des hiemels ondoen mocht
And want alsoe me seut in die ewangeliē. Men
sij dat eyn sij wede gebou wren water. en
den heylighen geest. hy en mach niet mit
nyke gods come. alsoe seide hi doebij de
wett Die man die niet en wot besnede
sijne ziel sij verloren. Oec omme dat gebou
gods was gebroken mit paradys soe had
den sij naect te weden ghesnuuert mit lie
snydinghen off mit andere maniere totte
tijt dat die olye van onfer misericordien
wode ghestort op alle dat menschelike ghe
slechte want sij ware alle gehalten mit lie

ende der eerste sonde.
Die in den omfanghen en in sonde
my myn moeder. **W**el lude a
die neerstich wdu gode te suchen met
alloyne in besmydinghen. **A**nez oeg by hoer
offerhanden. alsoe mie liest van Jobs exem
pelen die hem selue ende syne gebaerten
suuede myngelyker offerhanden. **A**nder
sonde: tbynd warden behal den met hoer
gelouue. alsoe het es bescreue in de pphete
Abacuc. **D**ye ghezedstelyc leeft es behal den
by syne gelouue. **S**onder twilke het es omoge
lyc gode te behaghen. **N**iet en es oec niet te
wane dat onse behalder ihus die besmyding
ghe uen naem ome eymighe noet sijn suue
dinghen die vander maghet vanden onbe
smerten vleysche sonde bezuemighe van
eymighe sonden. **H**er hi wylde warden besme
den ome die besmydinghe te oecunde heyligh
te dien tyden ende ome die wet te beuolke.
en dat hi solde aff dyngghen en bedoeze in
den goden die met en geloefden dat hi god
wies elc sake der boesheiden. **H**ij en wylde ny
wesen en vadyen ongelyc hij die met i

quam omne te orbem

Bene amez omne te ~~Verum~~ *De se estan*
gile lieftmen vanden apostele Sedm Johanne

~~In illo tempore: Dixit ihu discipulis~~

~~Ego sum viciis vera et pater meus~~

~~et ihu pater~~ *Est et reliqua Expositio*
religiosa

Dese ewangelic luestine vanden apostele Sedni
Johannem

O Cypriola epistola reliqua: Expositio. .i.
Also he ihus xpus gelycet hem seluen
epne wyngaerde alsoe dese ewangelic spriect.
Ende wel mit rechtte want gelyker wyse
dat die wyngaert onder allen boume wa
bute uerwoepen schijnt en daer me mynste
op achten plde en dide syne vrucht die
boue allen vruchte gaet in sueticheiden.
alsoe was hy ihus xpus nae syne misch
geertmaedicheit ende vermaect want hy
was aym en ellendich ajes die vruchten
die van hem come sijn ingraue en in vol
comene doechden die sijn der saligheit
zielen heerde suet. **D**aerome spriect die
salighe ziel mit luec der minen **D**ie
vruchte myns leugoms es suet in myne
kele. **D**at es in spraken der ghemuelichen
nynen zielen. **V**anden wyngaerde die ihu
kerst selue es. **C**ompt ons die suet wyne
die mit syne sueticheit die ziel geestlyc
deonken maect mit bekennen en mit beou
wen al hore gebreeclicheit. **D**aerome spriect

Die ghyt die **D**ie ghyt die
miete Wyne Van zoudes
Op desen Wyngueet **A**us
Wijn die ons voedt en seet mit
es sijn paose en edel bluet in de
Vanden altare. **D**uezome spriet hi selue al
dus in die ewangilie en seet aijn blyfscij
dat es wasachtiche spijse en mijn bluet
es wasachtich drinck. **D**aez meynt hi
mit sacramet vanden altare. **W**an desen
Wyngueet comt ons oet die Wijn van
goestliker gsolacien. **S**onder welke gsolacien
en troest die salighe ziel niet wederstaen
en mach haer vande noch eyngheven weert
grinck van volmaechtheiden gheuwine. **V**an
desen Wine es ghesproken in die scrifsture
in de psonen van gode **C**oempt en demt
den Wijn des tixests dien is v ghemect
hebbe. **D**at es den puzen en den suezen
Wijn der hoghe godheit. **M**iet onbesine
ter menscheit. **D**at ihus xpus hem selue
gheliet den Wyngueet en sijn vader den
ackermia. **D**aez es te verstaen dat hi hem
selue mynre acht van sijn vader. **A**mez
dat es nae sijn menscheit want na sijn
godheit es hi alsoe wel hueder vanden

Waarom die godlike
in vader gheluyg **W**ijde
rommen des wyngaerts v'stort
v'storten in schen. Van desen spreek
he m. ij. manieren Ten so soet hi al
Dus Soe wat telgezen. Duct es soe wat in
schen die in my gheyne vrucht en bemet
dien sal mijn vader affinden en e' wach
werpen. Duct es verscheiden van my **H**ij
by es te verstante duct niet alleyn die
quaet doende en sullen verdoempet syn.
Aer oec die uerondeden of veruulose
wel te doen o'utmits die gracie gods die si
ontfanghen hebbe. **D**aerome was die knecht
v'ghedoompt en ghelwoepe in die eerste duy
scer myse o'ne duct hi g'gelt syns heze linc
inden duet en bedo det in die eede en
en dede gheyne o'ber mede alsoe in die elia
telie gheseyne staet **A**yrone spriect **S**ime
paulus en seget wy vaden v' duct ghi die
gracie gods die in v' comed es niet en laet
stille syn son der o'feninghe van gueden we
ken. **D**ie gracie gods soet hi die en es in
my niet y'del ghelwoest tuez in my heeft sp
altijt toe ghecome **D**ander manier daer
onse heze van desen telgezen spriect duct

es also **V**erachtbaer wesen sal die
Vruchtbaer wesen sal die vruchtbaer
zen omc dz hy te bat vruchtbaer
lyt ed te verstante dat heer natuer
Die wynguetz meer telgese of rank
soe hi meer vruchtten draghet. **W**ieromc
es dit. **H**yt toe antwort me aldus. Die veer
scheit of ioghet die welke inden wyngaer
des wot gedeylt in menighe pten ende
alsoe wort die vrucht ghe menichuoldicht.
Mer te sulker tyt soe smyt die sueder des
wyngaerts die ondrachtighe ranken aff
die gheyne vrucht en bemyghen omc dat
die vruchtbaer te meer voersel ontfanghe
souden vanden wyngaerde. en te me vrucht
ten bemyghen souden. **A**ldus ist inden mensche
geestlyc te spreken: **W**ant sal die mensche
volmaectlyc in gode vereymicht wesen en
hi **volmaectlyc** volmaecte vrucht veersal
bemyghen. soe moete syne onuete bemyghen
en gheuechte aff ghesneden syn die gheyne
guede vrucht draghen en moghen. **M**er
sy beletten en destrueren alle guede vrucht
Dus wot die mensche verseyden van gode
en gemyntet in die oeffinghe guede wer
ken by occasone van achteruolghene syne lust

In conuincit nos quod
gods by wylen en sijn
in dat danen menschen al dact hem
vruucht te bringhen inde die
ende sijn hem toe doerghen en vnope
onosselike swaer leeringhe dact die m
sche mit oese inghen pijnede in ghesuuet
ende ghespue ghet wort ouermids die m
de werken de gheuede gods Ende al dus su
uet god den mensche en stercken mit sijnre
gracien alsoe dat hi van eynde doergh gact
in die andere en al weeghe toenemende es
Tgueden leue en wassende es in mine mit
gracien gods **A**l dact onse heer spinet
dat sy sijnre woden ome der woden alle
die hi ghesproken heeft te hem luden. Da
meint onse heer mitte woden des sermoens
van witten donnesdaghe des auonts De
es wel te verstante dat die moghenheit
vanden woden gods ouermits volmaectge
louue den mensche sijn van alre dobringhen
ende leert hem die gherechte waerheit Da
dme spiekt onse here selue inde luec de waf
heit alle myne wode sijn gherecht inde
waerheit **T**en anderen male suuet dat
wort gods des menschen heet vanden leger
ten

off ghescheyde in die ewige
Diet wot gods alrethelike
eyn vuer die beroude es
James die daer nae slaende es
Wot gheslaghen die menschen heere
geboeken van werelcliker ghenueche
onsteken in godliker minen. Ten derde
mael soe suuert die wot gods den mensche
van allen sonden. Want alle die sacramen
ten daer die mensche mede compe woe sou
den syn ghescheyde en vust ghemaeet ou
mits elwort gods. Daerome sprac Iherosolimus
daer me af lieft in die ewangilie. en seide
te onsen heer aldus. Dient alleyne eyn wot
en myn kint sal ghesont werden.
Ende die yherosolimus sprac mite worden gods
syn die hiemele genest en inden gheeste
syns monts syn alle heere vruchten. Als onse
heer sprac die i my blyft. en in weme ic
blyue of die in mi woent ende ic in hem
die blyuet voel vruchten. Dat es te vspane
dat die mensche die mit gode vereynigt
es blyuet diez manieren van vruchten.
Dat eerste es besuetsamheid van sonden.
Dander toe nyemighe van gracen en van
Iesl

es staet in myne sijnē eue
ende die. my. venghet es dye
mits dweliken leue. Dyt compt
ande gracen gods: Want also onse
eue seet in dese ewangilie. **W**onder he
en moghen wy niet doen en dat es wa
gesproken. Want hi es maker der naturen
ende gheue der gracen. en daer hi dat
niet en waer. Daer en waer nature noch grāe.
Ende daer in es ghesproken dat wy sond
hem niet doen en moghen noch werken
der nature noch werken der gracen.

Van eynen meereleer **Secūdu Jofānem**

In illo tempore Dixit ihus discipulis suis

hi q̄s vult venire post me Et reliqua

In dese ewangilie daer onse heer **Expositie**

preict die nae my come wille verloechen

sijnē selues en nyeme sijn cruce en volge

my dat es te verstaen. dat onse heer sijt

vermaent te. my. punte. **D**eerste es verloechen

inghe ons selues. dat es in te laren onsen

eyghenen wille. **D**at ander es on. de. te. hal

den onsen lichame ouermes dedinghe al

re ghenuechten. **E**n dat de. de. es vermaect

hepde waerster dinghen in nauwe noed droft

te nyeme vanden eer
sijn alle edere ghescheyde
Behoefnisse of onduyden
Wille nyempet: **D**uerheit die du
tonde doet en halt. **E**nde armoed
griet van eertylike veronueden duet.
Ende ome dat ons god alse guederticheit
noedt ende zuept en bidt ons hem nae
te volghen. soe wesen wy wel suldich in
wyllicheit den hem te volghen. **W**ant hy
es onse ewighe salicheit. **D**inre Johan gulde
mont seet aldus. **W**ylle yeme deylen golt
of siluer en gheuenet sonder weder wiffete
hi en darf nyeme dwinghen dat ontfan
ghen. **W**ant me vmaer ghenuech die dat
ghen gheue sulte ontfan sonder bedwaer
Vael meer souden wy te rechte ons ghe
ueiden **G**ode te volghen die ons hemeliche
dinghen gheue wille. **D**ie die daedinghe
ons lichame. **D**ese selue **D**inre Johan seet
aldus. **D**ie eynde anders afgaen wille en
sien laten wille, al ist soe dat hme siert
bestwaert of in siecheden. of gheperst by
vrienden. of bedruet. in soe wat manen
heet sy hy en achtet niet noch en hulpet

... wesen in ons lude
... plus ... signen ons
... met meken wat wy ghesouch
... **W**an dy nae volghene gods seet
dare benact alsus o heer hoe luttel isse
die dy nae willen volghen. nochtan en es
nyeme hy en wille totty come. **H**y willen
mitty regnyere. mer si en willen niet mit
dy soughen. **H**y begere dy wel te vnde.
mer si laten dy te sucken. **H**y hopen dy
te omgghene. mer si en willen nae dy n
wandren. **H**y begheeren loen de gherech
te lude. mer hem werke en wille sy niet
doen. **H**y verghen hem ten ghenuechten
hoers lichamen. en daerome verliesen sy
hoe ziele. die hem halden in verweentheit.
den. in desen leue die sullen verliesen dat
ewighe tocomede leue. **D**ae nae seet **J**hesu
keest. wat helpt eyne mensche dat hy alle
die welc omme of hy syne ziele verliest.
als of hy segghen wilde. **A**l dat eyn m
sche op eertyke vercomghen mach. **G**olt
seluer. **E**er moghent. en ghenoechte dat
en es al niet. want dies en mach eyn m

Jhesu

eyn t'vont met nuyt hem
eyn missege hem selue me te
gheeft. soe hi ginder mee p'ne
alsoe sinte Johan bescreyft in apoca
alsoe ze en alsoe veel als hem die
sondere heeft g'lozeert en in weelden ghe
leest alsoe veel p'ne en herinheiden gheeft
hem die hee en t'vont d'ichet hem. **H**yt
op sp'riet sinte Gregorius en seet. **H**ers
zeet te ontfien dat wy ome g'ezicheden
des geldes off ome g'hemuechten des leues
v'geen onser ziele. **W**ant bezgenclych
guet en mach ons daer met helpen. **I**t
dat wy verliesen dat ewighe guet. **S**int
Johan gul' d'ionel spelt h'yt toe eyn gelike
misse. ende seet aldus. **O**ftu waes yerelt
in den meysten t'vonten van onsalicheden
ende du dyne knechte saghes verheue in
eeren en in weelden wat blytscappe mach
testu daer aft ontfien. **W**egheyne. **A**ldus
ceft. **O**ft dyne lichame es in alre u'weenthen
den en eeren ende weluaren wat winstu
daer nae. of dyne ziele es verheydend
die ewighe verduemnisse. **D**aer nae sp'et
leet onse he' met eynde vande ewangilic
en seet. **I**nnschen sone sal v'v' den comel

...sijn luden in de sin
...nae sijne bedienten
...eduyghe leue en den qu
...e eluyghe pyne der hellen: Van
voel meechden mit ghemeyn: Sed in machten

¶ In illo tempore: Dixit ih̄s discipulis suis
Parabolam hanc: Simile est regnum celoꝝ

B ¶ De re v̄gibus Et reliqua **Expositio**
¶ Deson v̄ meechden verstaet me alle
mannezen van luden van geesteliken leue.
Die welke al ouer eyn draghen in dien d̄
sij halden die gebode gods. Aez sondacht
ghen verstaet me h̄yt by die meechden
die loue desen halden zinnelikeit van licha
me en van herte. **¶** In den lampē die sy
in horen handen draghen verstaet me
openbaermyghe van gueden werken die
beneden in hore herte wesende selijne sulke
van b̄ute met werke. **¶** In den wtganghe de
bruygom te ghemoeven. Verstaet me eyn ver
gaden ih̄s kerst en der heyligher kerke.
of der zielen ghemeeche mit ih̄s kerst
in gelouue mit minen ouerdoet. **¶** In den
soezachtighen meechden verstaet me alle
die ghene die leue nae ghemeeche van ho
ren v̄st sijne of die guede werke des
sme laef. **¶** Van der w̄lt en met t̄zen gods

Dese mynne lichte spijde
Dese guete werken van
minne en sonde gherechte meere **E**
Die vyff vrede meech den namen
ho vaet mit hore lampe. Dat es su
der conscienciaen i oefenighen van gueten
werken Salich es die ghene die liechet
es en claez mit godlike wysheit in dat
bekenen synre salicheit Salich es hi die
suuerheit van herte en van lichame heeft
behalden. Want dese sal seker inder suuere
meechden getal gode sion in dat auont
maeltyt synre ewigher glorien. Dae die
doerachtighe meechden buce ghestoren we
den. Die niet waken de voersien en syn van
vlien in ho lampe **K**u es te weten dat
eyne maghet dat d verstante eyn suuer
mische d veschand olie wyeme sal mit
hem. Olie der minen die boue alle dech
den gaet. Olie der inwendigher blyscap
mit hert mit bekennen van eyne veyre
en suuere consciencie. Ende olie der suu
heit in oermodicheiden des willen bliq
ken de bynne ende buce. Ende dese olie
sal beuouen. Dat es te verstante eyn suuert
mische sal in hem selue setten oermodich
en onderdanicheit des willen. Ende dese

Te vuyt
Ja byme in die lampē
sullen sy boeten Ende bue
sy lichten. Dats met open baten
der werken In der middernachts
Die byugom compt en si alle slape alsoe
Die ewangelie seet vstraetme den somer
dach. inden welke alle eersche menschen so
ken slayen den slaep vander natuerlike
doer. mer hi nae seet die ewangelie
aldus Eyn ruyep es ghemaect. Dier die
byugom compt gaet hem te ghemaete.
Doe staonden op alle die meechden en der
eyer den hoer lampē seet hi In der midd
nacht dat es inden lesten dach. es eyn
ruyep ghemaect. dat es eyn gheluyt da
byzme en van gheclanghe sal wesen ghe
maect vanden. engelē dat. dat s
Johan spriect in apocalipsi. ten welken es
geseyt of ghegheue moghenchth te deerne
der eerden ende der zee en alle hozen afco
minghen. Dan sullen dese hoer moghenchth
openbaere en sullen beuezen eynmamer
ende al datter onder es. en in dies tijt

Wor d

spreekt **Die** stemme des heren. **Die**
heeren die stemme des heren. **Die**
gheschiedt hiet den sonder daghe
te graue come. **Ende** oec gheschie
uonlha uen lazarus wome die stemme d
heere ihu xpi uerweede met graf stinckende
horde hi die stemme des heren dat sijn die
bizme vanden bonenisse. **Dese** sullen uer
wecken alle menschedike vleysche. **Dae** ome
eest gheseyt dat doe op stoend alle die
meechden. **Dat** es vrede en dulle. **alfoe**
sullen oec vryssen en ten bonenisse como
guede en quade. **En** de sal daer ontfange
gherecht bonenisse van sijne eyghenen
werken. **Nu** spreekt die pphete **Dauid**. **Dz**
die ongherechtighe of die quaderen
mech en vryssen met bonenisse. **Dat** en es
mech te verstante vleyschelyc met ghesp
lyc. **Die** ongherechtighe en vryssen n3 met
bonenisse. **Dat** es sy en staen met op va
hoe ongherechtigheit met bonenisse. **Dat**
es met ~~ouderfanden~~ onderscheyt of met
wysen van iechter iedene **Ende** daerom

En seet die ewangeliste hys
die ghebruyke **D**iet die brugom co
griet dat hem te ghemoece en daz
compot dat sy alle ap staende en behie
den haer lampe **B**ekerlijc die suu' meech
den van heren en van lichame alsde hie
gheseit es. dese sulte weghuen alse te hon
guediere brugom en verchieren haer lem
pen. **N**iet die ongherechtighe sulte wygaen
te ghemoece den gherechtighen ^{reche} iuge wes
wreetheit onghedwelselic en onbedructhe
like wort te hem liden. ende nochtan sulte
sijse ghedoughe ende ditughen moete by
recht bedwonghere nocht van recht v
dient. **H**u seet die ewangeliste te von
dat sy alle sliepe dat es te verstante vzoede
en dorachtighe. **N**ij den slaep machme v
stane truescheyde **N**iet alleyn in die son
den die van al tal onblyue den leuen
van gwaen en by costime sondighen. **N**i
oet die menschen die mit leue van gratie
sijn. en by truescheiden verlaube en vcal
den van gueden werken en onblyue in
vel deylen de minnen gods **I**me Johan

Ansos
Dien
Dezen aje: oec die ghe
Mit ondrilthue van veel
ende liezen hem ten ghemueche
Ende alsoe wort veruolt dat die
dand seide als hi sprac ajaec my behalder
he want die die heylighe gebrac want
die waerheiden syn ghemynner vande
sone der menschen. **O**n den opstane der meech
den en d'verschermysen hore lampe es
te verstane selicheit van gueden werken
die sy mit he beruyghen. **S**ince Gregorius
seet sy vichien den hore lampe in dien dat
sy versien ho guede werke daer sy omme ho
pen tontfanghen die ewighe blyscap.
Ende des dancken sy inz mynlike heere d'
godheit die dat hem wrechte: **N**en es te
weten dat m. dinghen behoren totten ver
sien den lampe. **D**at eerste es clacheit des
glaes. **D**ander es die suuer olye daer m.
Ende derde es buye daer m. boeyende en bu
ten lichten de. **O**n den versten dat es die
claren glase verstraetme suicheit van heere
ende van lichame. **E**nde het en si dat dat
waer der heere suuer sy alsoe die clac lape

... dat men die
... die olie van hore sel
... dat es by den vuyt dat bynnen
... die hore selue nz ghesdecken en an. Dae
... sal ho' openbare. alsoe dat vuyt dat in die zui
... die ewangeliste en seet dat die vuyt daer
... Voeft ons van uwer olven watt onse lampe
... sijn waghgaen: Hijt by verstaet men alsoe
... hem seluen bedinghen oimirs ongherech
... te selueheit daer sijn he op verlaten en stelte
... als van hore werken. wanneer dat daer toe
... compt dat hore werken vonden werden

min in die ...
si begynten ...
lunten onzdeloyende ...
tygher lude. Als of si spreke ...
gherechtighen dy loue es v macher
noech te helpe ter ewigher salighen
bidden v ontfuldicht ons of gheest van
ons guede ozonde dat wy suer gheueest
habbe En gelouues wy hebben noech wat
die werke die ons schoen dochten wesen
de ende liecht sy werden verdonckert vo
den maenschoude vande ouersten ruyse
in syn bekenen Gregorius seet ome dat se
niet en hadden olye de gherechtigher glo
zen noch waerachtighe meymighe der
minnen gods. Dacome woden si bedruuest
van den loue gods. Want sy suechte den lof
de vanden menschen. Du es hiet wel te mer
ken en te verstante eyn ontfienlyc punce
of hem die meechden ontfien sullen ten
jonye daghe. wat sullen dan doen die
onfuu menschen. En of si hem aldus ontf
sien die guede werken in he bringhe die
doch quert schyne. wat sulte si dan doen
die mit hem bringhe werke die openbaer
quaert syn en schyne. Ende cest oec dat se

Die ghene armē hebbe die mit
vlien en om blien Ende is
ghene armē hebbe die mit
+ ompe ome olje veaghen en onwale
op ghestaen sijn. Want sulle dan die ghene
doen die sijn bliue liggghende inden soet
liken slape. Iner lazen al me creature en
hoe zeer es te ontsien die merclijke anelbo
de die die vroede moechden seide den so
urhtighen die hoen van hore dlyen hies
schen. Want sy seide aldus. op dat ons
en v met en sy olien ghenoech soe gaer tot
ten caepers ende caepes v Ben Iherominy
seet sy en seide met aldus by occasone va
vreechenden. mē va wermoechtgher vreesen
dat hoe: dlye met te volke ggenuech en we
vonden. dat hoe gueder werke. Want
in diez tyt sal elc mēsche laen ontsien
nae syne eyghen werken. En eyns mēsche
doechden en sulle dan niet moghen eff
doen des anders son den. noch ontsculdi
ghen. Want den gherechtighen wort ene
sijne gherechtichheit ghenuech. Want het
es ghescreue. Ineme wort die gherechtich

Jherominy

behalve . . . dat
gheschiedt . . .
dat dese vroe vrende mee
opstaken de vofende wode als
nende den doerachtighen moech
sy doen solden also sy seiden **hes** van
sy den brachten si varet en openbaerden
die ongherechtighe meyminge van hese
heren . als of sy spreken wilden te hem lude
hu meret en besiet hoe si vnb helpe ende
by staen die v wyleneer plaghen te bez
coepe olye . dat es te verstante dme wes
gonste ome wes loeft ghi alle ulde werke
wradht . want als **Ime** ambrosio seet . **dit**
syn die vercoepers vander faelgriestend
olyen . die mit dolinghen en mit valsche
loue en mit smeykinghen die ziel bedrie
ghen . **hoe** si gvinghen ome olye te coepe
quaem die brugom spriect die ewange
lyse . **duer** by verstaet me noch in die leue
wesende die suekinghe der ghenuechten
en der ydelre glorien . **want** die ghenuech
ten . en die toneyghelicheit ten sonden me
ten begeerten sonder trouwe . dese bliuen
in ewicheden in die verdoemde ziel . zed
als eyn onstrefliche woem eynplige knaer

Die onghoorloefde blifscap souden si he
me alte male siet die brugom quam
Sint Gregorius seet **D**in siche moech
stu yet ghesmaken in sine keel wat
wonder in heeft dit wort die brugom
compt en wat sueticheid het es. In gh
ghen mit hem in die bzulocht Ja die be
reyt waren. siet smakestu oec dit bitter
wort mit versterkenisse. Die daz es ghe
stoten. seker du en soldes gheyn sinck bit
sincken sine die tydelike sueticheit
van den eersten woerde **E**nde ome die wa
tyu welicheit vande andren woerde. Nu
meent yet vande sueticheit vande eerste
woerde die brugom compt **S**iet hi compt
mit grotter heichheit die hem te voere heeft
veroetmoedicht in die forme van eynen
cleyne kinde. **H**ij compt oec mit onbelwi
likez sprecheit die te voeren come es in onse
iwmlike oetmoetheit. **H**ij compt mit oublae
yender uycheit die te voere come es in die
altre meyste aymoe. **H**ij compt oec mit
onspreklikez glorien. **H**ij te von come es

in die a...
gheit...
ter beulochet. Die ghe...
schoude vande spiegel die g...
mitte cāme der hope. V...
te der minne. Gego...
ticheit. Da' alle doech den sijn in begoen.
Cheritont mitte spanghe en mitte lande
Lijne der ghenadich en der schemelijt. Ou
doet met purpere d' walheit. En behange
mitte mantel de: volmaecte stercheit. **E**
Dese die aldus waren ghezeijt ghinge
in mitte beugom i die beulochet. en gestote
ed die doer. alsoe die ewangelijse seet. In
desen leue wort alle menschen ontdaen
die doer van onfermicheit. Die doer
van gtuacien loen mede te vercijnghen. En
die doer van glorie die ewighe blyscap te
besitte. **H**er ten jonpde daghe sullen alle
dese doere beslore sijn den quade en onghen
verchtighe menschen. Ende duer by mēe we
den beslore die zalighe vcoene mitte beu
gom in die ewighe glorie. **D**u seet die ewa
gelijse dat die doerachtighe meechē qua
mēe doe die duer beslore was. en utiepen mē
lijde stemen. **H**e seet ontdaen ons. **B**y desen
verstruetmē die ghene die onnids tuerch

gynnyge penitencie doen die niet vrucht
baer en es. en hyt of sprickt me aldus.
Als eyn mensche biecht sprickt sonder ghe
rechten rouwe van synen sonden hee cleij
sy es en sonder wille van beteringhen. hees
toncsien dat synne penitencie niet vrucht
baer en es. ende al waert also dat hi hem
daer nae van naeden biechte moest anderw
ne. het en solde hem niet veel helpe: aet
hee cleijne die biecht. Die eyn mensche duet
ghewillichlyc en gherechtelyc in z herten
en mit monde. sy es hem salich. aet hee gree
sy es die hi in bedwanghe duet ende by
naeden dese en mach hem niet te staden staen
Daerome sprickt die wijse ma Salome
Du en sald in meeren noch leyden in te
beteyden tot gueden werken. Inme Iohanes
Crissostimus seet het es eyn edel smek i
den name of in bidden bekennen gods eyne
gherechte biechte: want sy schynet wesen
de eyne benaullinghe des ardeels in gherecht
ten ghelouue aet wat hulpet mitte monde
aentuepe of mede lochent mitte heete off
mitte werken. Aldus ghesdaen smek en es
niet te doen alleynne menschelike warden. of
die crachte der zielen spreke ondelinghe

in die consciencie ind huyt. Wel comet dat in
nennisse der verdamenisse of der salicheit
En volghet huyt nae dat swaer buere ond
troestlike wort dat die bruygom den daue
meechden antwoorde. Du was. Voor was ic en
kenne v niet. Als of hi spreken wilde. Dat
ome en bekene ich. v niet. Want ver dienen
van gueden leue en bekene ic in v niet. **I**nne
Iohanes Crisostimus seet. Dit wort es swaer dat
die helle durome seet huyt. **W**aer sijn sy in die
plaghen te segghe te hoers selues troest. **A**ls
compt ten eynde van onsen leue. so sulle wy
Talmosen gheue al dat wy hebbe. **W**y lace
dit es eyn swaer en bedriechelijc behelpe. **W**at
of die meechden buere gheslore sijn en die
heer hoers laechent en seet dat huyt niet en be
kent. die nochtan hem berouwen mochte van
suicheit en van rechte gelouue. en alleyne
ome hoer onrechte waerome. en dat si niet be
ne en hadde die alre van onbesmetter meym
ghen in hoer consciencie. **D**oe spruict die bruy
gom te hem liden. **W**at en kene v niet. **S**eker wel
so moeghen sy ontfien dit onreuelijc worde
die ghene die al hoer hoer en al hoer troest
hebben ghesat in die eerste dinghe. **E**nde
alle hoer werken hebbe gheswaert ome die

ghenuechten haren lichame. En een prijse vander
Welt. Ghez wat sullen dan dan die ghene die
wel bekener hebbe dat quade en nochtan ing
ghenuechte hebben gheswaert. ende doerder
en meer begheert hebbe te werke dan si ver
mochte. Na niet alleyne dat sy hoer machten
hoeren wille volbrachte. Ende dat sy hoer begere
ten mit zynwillicheyde stryete boue hoer mach
ten. en boue den ghedogghene gods ghez oec
begheert hebbe dat alle menschen aen hem son
dighen solden. En dat sy solden wame en von
nisse ghene van meer quaetheiden dan synre
werken mochte werdelike. of dat si van den
ghelice solden sonderis werden ghesprijst. Van
desen seliclyc mach werden gheseyt dat die
engel gods sprac. Wee. Wee. Wee. hem die wa
nen inder eerden. dese vofende woene seket
in der eerde. Want si mit hoere begheerten ge
wanlyc en bliuende woene in die oertsche
onsalicheide. Want sy en wille niet hoeren die
die ruypende stemme gods dat si ghesweert mach
ten werden vanden doelike swaen slaep der
sonden. **C**hijzome besluyet die ewangelic.
alle noezsticheit van duechde. In dien dat onse
khalder. ihesus seet waect want ghy en weet ing
te wat daghe of wijlen die heer come sal na

†
Dit Amegelpines
bisa yft in apocalypsi
dus by seet dit

die brugom die doet. Vnde Gregorius seeg
wijze die mische vinder hy swaren salde hy
mochte hem wachen vanden ghemeeche des
lichame en voeghen hem tot penitencien. *Ma*
nu cest alsoe dat die ghenadicheit gods miene
en ontfact hy hebbe woude van syne sonden.
Ende mit leue van penitencien en sijn wij niet
seker te leue tot morghe. *Ma* onse tijt es nu.
En daerome solen wy altoes ontsien den dach
van morgghen als den dach des ordels. en waken
niet saechden van woude in onelijnelike
yeluue mit hope der ontfemilheit gods
die ouergaet alle syne werken. *In Sinte*

Michiels daghe. Secundum lucam

*In illo tempore accesserunt discipuli ad Iesum
dicentes Quas putas maior e i regni celoz
Ier beghen Et reliq. Expositio.*
Van deser ewangilien mochte wiquel sijn. dat
die reden was dat die apostelen onsen heer
vraggheden dese sake. Wie die meeste waer mit
wijt der hemelen. Beda antwoort dat her
hijzome was also onse heer ihesus xpus hem tras
figuziere wilde so en naem hi mit hem mer in
sijnre apostele. En dat waren dese. petrus iohann
en iacob. Die waenden dander iongheren dat
dese in sondelingshen heyligh ghearewt hadden

bonc
baer d' **S**uome mocht
dat sy hadden ghehoert dat onse
heer **S**ime petrus beuote hadde die slacelen
van hemelrijc **O**f **S**uome also die glose seit
dat si saghen dat onse hee voer hem selue en
voer **S**ime petrus beuote schattingsse: **H**ij by
verstaenden sy dat hij die voerbaerste was:
Sime iohannes guldenot seet op dit wort also
die ionghere en streden met ome heerscappe
in eertijcke mer ome hoghe te sitten in hee-
melrijc **M**er wij moghen wel te redere laten
te spreken van hore heersheit want wij en
quame noch niet te hore ne der sterckenheit
mit victorien die boue gaende in stercken
Voert es te wete also sulke spreken dat d'
eijne kint dat ihud tot hem inep was ge-
heer marchialis en waert sint bisschop
ende eyn heyligh ma **M**er geestelich te versta-
ne so toeyde hem onse heer exempel van **W**er-
moedicheiden van heere als hi hem leede te
wesene bekeert in die onafele natuer eyns
kints **S**ime **A**mbrosius seet op dit woert
Onse heer leert hij onse leue in eynuoldichei-
den sonder gheuenstheit in sympellijden

sonder heere in die werlt. Die onbesmeerde naetes van den mensche. Dat kint en werlt niet so want die heere
Diet want het en kent gheen quade niet
het mint alle sijn die niet Die onse
heere voert spriect hen sy dat ghy bekeert
wert als dat kint. ghy en suldet niet en gaen
mit rijke der hiemete. Het wille sommighe
segghe dat die apostele mit wille van omme
heere van vordere van onsen heere gelieet
waren. Mer sy bekeerde hem. Die ihesus aldus
ouerlike hem toe sprac. **O** wedone dan als
eyn kint. Dat es te verstone. also oermaedich
en sonde vorder wille. also dat kint es in on
narselheid. Want soe dieper in oermaedich
den ghesonken in desen leue. so men moet
verhoecht wort mit rijke der hiemete. Die
alre oermaedichste hant op eertijke onefanghet
meyste gracie. en die meeste gracie brynghet
I die meeste glorie. **O**nse heere ihesus xpus seet
soe wie eyn van desen mynste die i my ghe
louue scandelicet. dat es te verstone. also
die heylighen spreke. cest in vreden of in
werken oerfaen es van sonde. Ende cest dat
die sake dat die sonde. Suer die mensche den
andere toe brynghet. Degelyc es so duer die

En so volget
dus niet die mensche liden. Over darme
hem niet te pijn den sijnne hals. **W**an
vande oncke waerde i die swelphen der zee.
Iheronimus onclmet dese te den aldus
het es liden sonder sonde dit coete leue ouer
te liden nietet meyster pijn die wesen
mach. dan eyne andere te gheue occasiōn va
sonden. en duet mede te verdiene die elve
like helle. **W**eda spricct hijn af aldus. ende
seet van des mensche sonden. **W**eter ist eyne
coete pijn hijn te ghesoeghe sonder vdiene
van sonden. dan sonder pijn hijn nō sonde
te sijn en hijn nae elvelge ghespijnt te sijn.
Dat onse heet sprac dat naet waer dat scan
den quame. dat es te verstaen. dat ihus hijn
niet meynit orberlike scandalfacie. **W**ant eyne
guet mensche siet ander lude quaetside. en niet
gracien die wederstaet en en volget der tem
ptacien niet so woert hem sijn laen ghemee
op dat hi volstaet totte eynde. **O**ec en wylde
ihus niet segghe hijn mede dit sonde van
naede gheschien moet. **W**ant so mocht hem de
mensche ontsuldighe nō onse he meynit dat
sonder naet gheschien mochte omē die verket

Iheron

Des vryen wille daz alle dat dat coen
Sintre volhan sprac. dat alle dat dat
van naede heyt es ende die sine. also es
noet dat dolinghen en sonde. dieo die welt
vol es scanden voer. bruyghet. mer mit
des volcomere lude. luche mit heylighe wer
ken. doch en mach gheyn menschele herte
bedwonghe werden ten sonden by crachte
mer also vol als die mensche mit syne vrye
wille sonde. dat es hi quacet. Dazome cracht
ket hi ander lude. Gelyker wyse seet sine
Gregorius dat die ghene die lijden duer staet
liche bescont. dat mer dat es sonder noet
wille hi selue hi mach dat vuyt schulde. al
so ist van dien die ocrifone van sonden beke
ne en hem dazome cracht. halden wille sy
schulde die gelijcke en die ocrifone van son
den. also tijt en stede psonen en der gelijcke so
en widen sy niet bescont. Die bescont heeft
ghesijn die wachte hem vanden vuyt. want
het es noch sture te boene. dan bescont wont
vlien. **A**ls hi nae was ons heere leeringhe
van ons selue. mer dieyste was van onsen
enkelsten. Ihus seide aldus. seft dat di
dijne hant of voer scandaligiet. Dato dat

si dy gheue oesake van sonden smijtsse aff ende
weyffe van dy. **E**dy der hand verstaet me
die werke. by den vatte die begeerte en by den
eighe kenemisse of verstemmeide. Of by den
hande mach me verstaen sijne linderde. by de
vatte die naeste maghe. en by den eighe dert
sche guet. So wile van alle desen gheest oet
fakke van sonden of belet es. **D**at ~~weert~~ vandy **weyffe**
also ~~alsham~~ tubang seet. Heuestu linderde
of nae vrynde of eyn verdonckert verstante
nisse. en sijn dy dese eyn belet van dijne
salicheit of oesake van sonde. beter es dese
te laten en dijne ziele te behalden dan dy
selue te verliesen ompt guet. dattu niet le
halden en machs. **E**nde daerome beletten dy
dijne werken. dijne begeerten. dijne linderde.
dijne maghe. dijn guet of vrynde lezinge
van consten so volghhe der waerachtighe leet
nighen van onsen he. **D**at es smijtsse aff ende
weyffe van dy. **H**et dy beter sonder dese niet
gaen mit leue. **D**em miz alle desen gheest
te wesen in die ewighe pijnne der hellen. **E**
Vart so es te weten also onse heer soet. **D**at

Die ingelen altoes aensien dat conynghe van hem
hemelstche vader. Die inden hemel es. Dat hi
dan meynt byden aensichte dat bekennen
godlicheit sonder eynech hindez. Want al es
dat sake dat ingelen ons hiet wachen da
ome en es hee glorie men te mynte. Want
waer dat sy sijn daer hebbe si volmaecte glo
rie. en volgebrycken de godheit. En dat
ist dat Bede seet vanden ingele. Als si te
ons come so doen si horen diensche also enen
meylijc aen ons dat si altoes mit gode sijn
I contemplaen. Want god es eyn geest ende
die mit hem gheenacht sijn. Die sijn eyn geeste
mit hem. Daerome waer dat si sijn si ghe

In **Sime lucas daghe ewangeliste Secundu**
illo tempore: Designant ihesus Lucam
et alios septuaginta: Et reliq. Expositio.

Let es te weten dat onse heer ihesus
apud. xij. apostelen was. en sende
se tyelonne de heyliger dyuoldichet
te predicke al werijlic dat ome die xij.
gheslechten de hinde van ist. In die
lxij. inder ionghere daer dese ewangelic

af spracch sende onse he' sacrome in desen ge
 tale. omc dat also menigerhande lude van leue
 waven op cartrike. en oec omc also meniger
 hande manieren van spracch. Want me vint
 also menigerhande tonghen alse die leeraers
 segghen vander heyliger scrifture. Dat onse he'
 sende sijne ionghere te predicke dat ewangeli
 he. ij. te gaderen. Daer in es te verstante. Dat so
 wie elvoert gods predicke sal. Dat hi beuere
 sal inz dobbelie minnen die hoernde. Dat es mit
 minnen harts seccerens en mittey minne harts
 euenberstens. Ende anders machmet v'stuen
 dat hi sijne ionghere. ij. te gaderen sende omc
 achricht o'conscap te gheue vanden gelouue
 des rijked gods. Want heet es ghescreue in
 ewere monde es waerachtich o'conscap. In de
 oughe die groet es daer onse heer af sprac
 ket. Verstant me die grote meniche van volke
 die noch te bekeere sijn mit ghelouue. En byden
 onster of vercluden. Die dat volc mit heylige
 leue ende inz worden b'inghen wt hore doct
 ghe. ende swenese ouer mits gracie en gelouue
 in dat ewighe leue. **D**at die he' spracch bidt
 den heer des onster. dat hi sende onster i sijne

A bespactme die plax die p'oches
 en die ghelouue

77

ouste. Duer in gheest hi ons te kennen sijn on-
sprukelike begeerte die hi heuet dat die in-
schen bekenten souden ter gracie. Want hi
bidt dat mens hem bidde. Duer nae sprac
onse heer tot sijn ionghere. Siet ic sende u
als schaep in mydden den wolue. Dat es
alse sympele en cynuol dinge mensche onder
scalle en onder phariseuse en scrijben. Imoe
Johan guldemont seet. Heere es die gracie
gods dan die nature. Als of hi segghen wilke
stijtet gracie gods machme in sympeleiden
uerwinne alle die malice of sculcheide die
naturelijc sijn. Verceghen mi conden of mit
crachten. Also ist te verstante dat onse heer sprac
siet ic sende u alse schaep. als of hi segghen
wilde. Ghy sijn schaep en sijn sijn wolue. moet
u liden sal ic weghen mine crachte. Want
ghy schaep wesende sulc uerwonen die wolue.
Aldus ist noch alrejt gracelijc in ons liden.
Want in dien dat wy schaep sijn so uerwinnen
wy die wolue mitte macht des guede heerde
Ihu xpi. mer als wy wolue sijn so uerden wy
uerwonen. Want dan trect die guede heerde
sijn hulpe van ons nae gracie te spraken. Dat
onse heer en uerdedt gheyne wolue. mer dyc

scapē vuedet lū doch hilt hi op by oncfatm
herticheden lichamlīc te sprekenē in dū dēyl
meer walle dan scapē. **E**l dū hēest sijn
eyghen geboeke. mer die quade mīsche heuz
hem alle quaetsheden. **D**at onse hēer tot
sijnō ionghēzen seide. **D**at si niet en dringe
inden weghē noch sack noch scapē noch
palsē. **D**at es te verstante dat die ghene
dijēt wort gods p̄dicke niet en sullen wese
besocht omē vergunlich gūet. en sacrome
en es dū wort niet te verstante nae der lette
zen. mer nae den geest. **W**ant by den sack
verstante golt en syluer en ander hane
In dēt scapē verstante spise en drinck
en ander ghemack. **I**n den ghesuete ver
stante ouermate van alken ghesvaden en
cleydē. dese dinghen solden die prelate
van hem doen ende alle die ghene dijēt
wort gods p̄dicke. solden al hōz hōpet
god setten. **S**int Gregorius sint ambro
sius en cetera loze veda spreken aldē
Eyn prediche die wort gods predict sal
also groten hōpe hebbe op onsen hē. en god
also betruiben. **D**at al m besocht hi niet es
noch drinckē of cleydēzen dūten god

Des knecht hi es wel versien sal. Want
so theet myn becoment es mit eenighen
dinghen so het men gebuyken ma. De
menschelike dinghen. **D**at onse he te sijn
wonghen seide. **O**hi en sulst inde weghen
myema ghuete. **D**at en es niet te versiane
na de leere. **W**ant ghuete es eyn werke
van guederticheide. **H**er goestlyc es dit
wort te versiane in menighen manieren.
Den eersten also. **H**ylarius spruict me sal
myeme ghuete by den wege ome by hem a
letone inde werck mit ydele of onnutte woede
ome dat dat mit werfche werq of die p
dicacie niet belet en werde mit ghueten
van vintscapen. **V**ochten ghueten ome
die bedruuefde te troesten es ghuet wort
ghen belet en worde daer mede belet.
Den andere male so salme dit wort aldus
versiane myema te ghuete op den wech dat
te versiane datme niet wenschen en sal
noch liegenen. **D**ie mit ghueten die eert
vander werelt die welke den menighen
onfsake es van de ewighen verdornisse.
Den deden male versiet niet aldus te
ghueten op den wech. **D**at es op den wech

met werken sijne guede werke omme die
minne of om den prijs der lude Also dye
apostelen die staen op die kienken dat
men met me salso werke omme die minne
des vaders van hemelinge **D**at onse
heer saet spricket tot sijne ionghere en seet
Ic wat huse ghi mynaet **E**erst segt vrede
si te desen huse en es daer die sonne des
vreden op dien sal rusten vrede. Daer magt
ihus. es daer eyndeliche die verooren
es te hemelinge die sal v. p. dicke oncfne
En als ghi vrede spreect en es daer n.
die saen des vreden. so sal v vrede weder
comen te v **H**ijt meynit ihus als ghi daer
dat in v es met p. dicke met troest met
rade en met biechten ~~met~~ alen willen si he
met beketen. nochtan en verliesdy niet alle
laen die v van myne vade ghehouden es.
Also ons dese ewangilie beslijet daer geseit
es aldus: **W**ez dich es die werelman sijns
laens **H**ijt meynit ihus dat die ghene die de
volg dient met gesehike in p. dicke i leven
in biechten en in bedinghen. en die daer toe
gheordmyet sijn vander heylighe kerken.
dat si in vechte hoer lichamelike noet solde
heysche ende ontfuen vanden volke: **D**u come

seet **Abda**. Die Verboen saer en seerpe te
ghen. hi gaf orlof te leue vander ewa. ghen

In S. Symon ind S. Judas Dingsse Secudu Luca
11. illo tempore: dixit ihu discipulis suis
Manando nob: ut diligatis meo Et reliqua.

Wetert dat onse heer dese wode **Expositie**
sprac in witten donresdagsse vael om
ghen hadde onse he syne iongheren ¹¹ dat hi dyt
sprac die alle waren drughende teit mine **W**
waert Daerome seide hi dat benelue v allen
dat ghi v onderlinghen minet **Sint Johannes**
guldemont seet Die ionghere mochte vraghe
onsen he wat meynstu daer mede dattu ons
dijne minne aldus deke aen styfys en benelue
meynstus du ons **W**eyn ic niet mochte d'us
antwoerden **meit** ic wille v wecken in minen
te bliue **W**ij der werelt verstaerne die lude
die wereltlyc leue **D**ese haren **D**ats dat si in
omoghene dinghen alle die ghene die hem van
leuen onghelyc syn **meit** dyen te weme ihesus
opus ghesproken heuet al dus: **E**est eyn g'waert
tr'act dat hi seet dat sy hem voer gesaet heb
ben **D**ie apostel spriect: **C**ristus es g'hecr'ijst
oft g'hepassyt voer ons luden ons latende open
pele. dat wij syne voersp'ppe volghen **D**ae
em onse he' spriect dat die welbelike lude niet

Wander noch hem Dae soe
moete hietome in den meloune met in d'ijstet
Wangen misse int Wilke ed welegghen eyn toe
uillen in d' willen in onder scheide der m
ods. Dat hi went sprac ende seyt En wa
mett come en hedde selue hem toe ghespro
ken so en hedden sy in myne sonde. Dae me
net ihus xpus Vander sonde der ongelouich
en ome dat die lude veel sonden mochte heb
ben ghedaet ome die welke si verdoempet we
den mochten al en waer onse heer is come me
Vander sonden der ongelouichede ieghen ihus xps
den leuedighen gods soen hadden sy onsculdich ge
sijn in waer xpus met come in eertycke met
want hi come es ind hem selue toe ghesprocke heeft
so vallen si hier mede in sonden alle die ongelou
nich blyue. **D**at onse heer sprac si haten mi ende
myne vader Wel es te verstone dat ghejne crea
turen gode haten in moghen i hem selue. Want hi
es dat ietste wesen daer alle creature hoer wesen
af ontfanghen hebbe. Dat in hem selue van allen
creature mynlyken van myema ghesaect en mach.
Want me en mach hem niet sien sonde by minen.
ende die gode minne hi es guet. Dae ome in mach is
te gader staen gode te mynne en quaet te wesen in
me mach in waterheiden spreken dat si gode haten

ghe-rechtich

uonveerden Ende om die ghe-rechticheit gheschied
lichame of om die ghe-rechticheit weder staen die
gebode gods en openbaerlyc sonder hem. en wel-
ken nae die ghe-rechticheit gods becoeren pynen
anden Die werken daer ihesus xpus af sprac
die nyema daren en mocht sonder hi. dat was
dat hi god en mensche werden was geboren van
eyne suuere maghet en dat hi mit sijner godli-
ker moghenheit gansen mochte alle werlt
in ziel en in lichame. Dat hi die doden uweede
en ander monschuol dich myracule wraethe voert
de ioden Ende al ouest dat sijne iongheren mit
alden daden dat was in sijne name mitte gelouue
ende mitte moghenheit gods. *Wij der ioden wet*
verstaetme talde restamete daer die ioden nae
leuen souden

Wij beghemē die ewangilien
vanden ghemeyne heylighe ind ierist vanden
illo tempore: apostelen Secundu iohannem
Quia istud s. hoc est preceptu meu ut diligatis un-

Onder *Et reliqua Expositio Gregorij*
ander gebode die onse heet ghegheue heet
den menschen so es dat sonder langhen gebod van
mine wruetcoeren. Daer dese ewangilie affsprac
Ende daerome heet dit mit recht gebod gods
Want sine Gregorius seet die woerd ind dat he

hij die die werlt als minne want werlt
winnen die in des menschen herte gheueft es. co
met dat dat die mensche ghereyft es te ver
uollene alle die geboden gods. Dierome sprickt
vnt paulus vernollinghe de werlt es minne
sijne euenker son. En die sijne euekerste ghe
uechliche minnet die wonet in caritate. Want
onsen euekersten es minnen gherechliche en hem
griet te doen en hem ^{van} nuz te beswaren. Dat comt
al wat worden ~~de~~ minnen. Die minne es oec
deynde van allen gueden werke. Want al dat
onse heer meynit in allen sijne geboden dat es
dat wy hem ouder minnen also hi ons ghemint
heeft. met alleyne dat wy hem minnen. met dz
wy ons oec onderlinghe minne. Dat es elc sijne
euekersten. te sulke eynde als hi ons ghemint
heeft. dat es te sijne ewigher glorien. Dye a
postel sprickt. Deynde des gebods es minne. en
die sijne euekersten minnet gherechliche hi ver
uollert die werlt. ~~hij~~ op sprickt sinte Gregorius
en seet. Pecht also wt eyne bloede of wt eyne
boume val religiese wassen. also come val dach
den wt minne. en also die religiezen gheyne bloe
sone noch vruchte hebbe en moghe. het en sy
vanden boume. also en mach gheyne dachden

prinselijc wesen **W**ant god niet en si die si wisse
ende spruyt over uerden der minne **D**ie
spruyct onse he in die ewangelië en soet
Wij ons onderlinghe minne also hi ons gysm
heest Daer m es te verstante. dat ons ihus
ghemeynt heest wonderlijc mitterlijc **en** ordi
narijelijc. Want hi en mynde niet en ons **D**an
hem selue. ende tot hem selue Ende daerome
het licht begheuen der schoone minnen **D**ie soet
ons dat ghe minne mitterlijc want hi gaf he
selue te doet omme ons te verlossen vande doet
Die apostel spruyct Christus minde ons en gaf
hem selue vor ons Wij sullen dat ihus minnen
ordinarielijc. en mitterlijc ordinarielijc dat es dat
wij inden creaturen anders niet en suchen da
gode. en dat also wie als si ons te gode leyden.
moghen **M**itterlijc sullen wij hem minne. dat
es wij en sulte onsen ouerkepen niet minnen
mz worden. niet mz ghetruwen herte ind werke
also **S**int iohan ewangelijc leert **E**ls onse he
voert soet **N**iet en heuet merre mynne **D**
die syne ziel gheeft vor syne vromde. so mocht
me dan segghen dat grote minne aus dat xps
syne ziel gaef vor syne vromde. **H**ij m es te
verstante. dat onse heer ihus xpus omme onsen
le steyue wylde al en waer wij syne vromde n

dat wy sijne vromde weden selden en bliue ouer
mies sijne bittere doet. Daer hi ons reghen sijne
vader mede payriere of versone wilde. Ende ghe
stade vromschap tussche hem en ons make wilde
ende al esst dat hi van ons niet en es ghemint
Rochtan sijn wy sijne vromde. Want hi mit ons
dat es wel geopenbaert in alle sijne werckene
nu es te verstante dat in dit woort mine. hi es
denghen sijn besloten. in. dinghen. dat also als
die mynne valt onder gods gebod. also valt oec
daer onder die ondinghe der dinc die me
minen sal. Dese. in. sijn god. onse ziel. onsen
euelkersten. onsen lichame. God sullen wy me
mine dan onse ziel. noch onsen lichame noch
onsen euelkersten. dat es dat wy sulke ziel en
lichame en euelkersten late oec wy van gode seey
den oer onse ziel sulke wy also mine dat wy
ny en sullen sparen onsen lichame omme onse ziel
te behaldene. onsen euelkersten sulke wy also mine.
dat wy onsen lichame en ons leue stellen voer
hem. omme die behaldenisse van hore ziele. En
omme dat dat meyste nae onser zielen es onse na
tuerlyc leue. daerome puet me dat meyste
teyken van minen I dien dat eyn sijn leue stelt
voer sijne vromt also onse he selue sprac. Daer
nae seide Ihus te sijne iongheren. ghi sijn mijne

vromde

Ro
bene

ist dat ghy doet dat is v gebode. **D**ince **S**icut
ihus seet vint dat es also vole ghesent als
behalte der zielen. En daerome mach die mensche
wel heeten die vint gods die den lieften wil
gods volduet nae syne vermaeghen off nae syne
bekenen. In desen so volbymet hi die gebode gods.
Alse onse he ons oec mint so doet hi t ons dat
wij hem minne. Want so doet hi ons halde syne
gebode in dien dat hi ons ginae heeft dat wij
sterck sijn hem te diene. en syne wille te volbr
ghen. of te beuollen die gebode gods. sake es
der godlike minnen in eyne tey ke dat wij gods
minne. **D**ie minne gods es dan loue alle onsen
werken. en loue alle onsen be diene. **W**ant sy
compt alleijne vande ontfemheydheit gods op
ons sonder eyndich vdiene. **D**an eyne merkeleer
In illo tempore: **D**icit ihc. **S**ecundu Johanne
D. s. amen ame dico vol: **E**t reliqua **E**xpositio

Dese ewangilie spracet vande salicheit die
come es vande doct ihus xpus: hi mach
hem gelijken den weiten coerne. en wel mit
allen rechte. **W**ant onder alle coerne so es dat
weiten coerne dat allre beste en nictelijcste ome
voesfel duc of te ontfacen. **E**nde wat es suer
dan onse heer ihus. **O**f wat vordt die zalighe
zielen meer dan die loezinghe van onsen heer ihc.

Daer het gelyckelicks dat dat coeren gheyne
vriucht in hi met het en sy dat het sterue ende
sijne cracht verliese in die eerde: also in mocht
die vriucht onser salicheide niet gheschieden son-
der in die verlossinghe ons heer ihu mit sijner
bittere doet En wel es te weten dat onse heer
ihus xpus ons wel anders mochte verlossen dan
niet also bittere doet. **Maer** dese manier was alre
bequaemlycke: **Want** in dese manier sonder ma-
nyer toeghe de hi alle menschen die onbegrypplyke
minne die hi te ons heuet. **Vander** passien en
vander doet ons heren ihus xpus sijn ons co-
me alle salicheiden en in principale middelichei-
den mach me daer wt kiezen en dat sijn dese
Deerste verlatenisse alre sonde. dat oecout sy
peter en seet xpus es doet vae onse sonde En
since iohannes euangelist seet. dat ons xpus
ghewassche haet en ghesdruyghen in sijn ppet
bluet van onsen sonden: **Dander** es bekeere
ghe de ongelouygher lude die hem te wett
gods veyghen wille niet oetmoedicheide. **Daer**
ome spriect onse heer ihus xpus in die ewan-
gelie als ic verhoecht wede lunder eerden dan
sal ic alle dinck nae my trecken. **Dus** den ghe-
loueden sal ic veyghen aen my in te minnen.
ende my nae te volghene. **Die** derde vriucht es

die glorie des ewighen leues Die apostol. saet
Wij hebben v'sekerheit in aenguen eynde in
leues inden bluede ons heren ihu xpi Die ons
brachte heeft eyn milde leude leue **Cap. Den**

Sach Van Voel mettelaren **Deinde Lucam :**
In illo tempore dixit ihes discipulis suis : Cum
judicium plia & seditiones Et reliqua :

Dese ewangelic spruect vander **Expositie**
inworden ons heren te synne ionghere die
hem hadden gheuyghet vanden eynde der
Welt Nu antworde ^{hem} onse he en traestese dat si
hem niet ontsien en solde vanden teykenne
die eerst gheschien moete Ende hi voerseide
hem luden hoer doeghen en hoer pijn die si
solden moete gedoeghen ome synne wille Onse
he seide dan te synen discipule als ghi sult
hoeren strydinghe en verstantighe en wilt v
niet ontsien **Sint johanes guldemont saet al**
dus **In** aenbechten lichaemlike stryde van
vanden of oec van gheestelike stryde so bly
ue die gherechtighe menschen altoes onbet
ueert : **Want** die dinghe die inde Welt sijn
en moghen niet scaden den ghene die liden
der werelt **woene** mitte heren en mitte be
geerten **ghelyke** wys dat die ghene die
eyn guet vast huys sijn en hoeren die tem
peest die liden es niet donvedere in mach

hem megenen Onse he hadde hem te Voer
njesen vanden wykene die wesen solden En
die sarnuet aldus eyn leere het Josephus
dat om die stat van Ilystrin ghedesturuyert w
da solden so hincck eyn steute boue die stat
gelyc eyn sweerde Ende in die lochsfachme
hanghe waghene en peet de ghewapens ond
kinghen vechende En oec moer daer me die
offerande dede nae die wet vanden toden da
calpde eyn eulve eyn scaep nochtan ome al
le dese wykene in wilden sy hem meer bekē
Dae nae sprac onse he vander verdringhe
en ontvoulven die wesen sal tusschen den vad
ende den kinde en tusschen de eynē brueder
en den andere **W**eda seet sijn toe het es me
pijne dat eynē mēsche ontvoulve ghemoyet
in sijnē vint dan in eynē vreeinde daer
hi gheyne trouwe en vermaede En als hi van
sijnē vint lichamlike pijnē ontfact so es hi
sculdich bedruet te wesen ome dat die mē
ne gods also in sijnē vintē herte vrecalt
es en te nyere worden **A**lse onse he sprac tot
sijnē ionghēn dat sy sulle ghedact werden
so es te verstante dat die meyste partye sijn
de iongheren salde ghemezelicht werden ome

Dat gelouue hier alle en waren sijn
met ghedact. Want d'inc iohann euangelij
en was mit martelen n' ghedact al was hi
zee gheminecht. Dat onse heer voert sprac
Dat haer van ulve haefde en sal niet ver-
lozen bliue. Daer sal me verstaen dat het
also es nae der waerheit. **H**ij soect oec die
glose wes mach hem die mensche ontsien al
verliest hi hant of ^{arm} of ander lede omme
die minne gods niet alleyn die lede die me
mach quetsen of af geshouwe weden met
oec thae van onsen haefde dat afghesuede
mach wesen sonder quetsen dat en sal niet
verlozen bliue. Dit es gesproken tot eyne
troest der metelen **h**er geestelijc mach-
ment als dus verstaen. thae van ulve haefde
in sal n' verlozen bliue. Dat es tijnste guet
ghespenst en sal niet bliue ongeloen noch

I dat quade oec. mer die guede in hiemelrijc
ind die quade in die helte. **Nach van veel v-**
illo tempore Desi metelen sed in lucam
condit ihc de monte: stetit i loco arpestru etc.

Dese euangelie sprac van **Expositie**
veel luden die onsen he volgen en
vande leeringhen die hij leede. **H**ij es

... die menighen hande ghe-
... manye van menschen ihu-
... Eyn leze her scaband soet d'over-
... sulc volgede hem omme te lezen en
... hem te minne also die ionghere paden
... sulc omme gesont te werden also die siecken
... sulc omme hem te begrype also die
... sulc omme gheuoedt te sijn
... van hem also die hongereyge En sulc omme
... sijnne miracule te sien also die gheene die cu-
... rios waren of gheene misse d'inghe hore
... ende die quame van sonde lingen speden
... also dese ewangelic spracet van juda ende
... Iherlm dat es bescouwinge van vrede
... en bekenende quame die apostele van sa-
... mazen quame die phariseen die indich
... waren Ende van veel speden quamen die
... siecke omme gesont te werden Van tyren so
... quame die hongereyge van sydon quame
... die curiose en die selciene diene sweste
Voet es te wete dat Simeon lucas in dese e-
... wangelie niet en bescrijft niet in saliche-
... den En Simeon matheus bescrijft in die
... sake wasome also ewinghe lezeer segghe
... onse he' pdicte in sermoe En op den
... bech den ionghen alleyn. Want si volmaect

Wien in gheseliken leuen. o onclike
Die vng. saligheden en dat serme
sme machens. Dander serme pro
hy beneden den berghe den ghemeyne
volc. en want si onvol maect. Wren so
ontbant hem ihus. m. saligheden ieghen
m. ghenuechren die den mische vscyde
van gode. en dese ewangeliē vscyde die In
lucas hnt bescreyft. Dat sijn die m. pu
ten of ghenuechren. Dat eerste es heestrich
ompt guet van eerynke. Dander es oner
vloedicheit lichamliker weelden. Dat derde
es veruolt te sijn van werlike blyscap
in allen begreuten. En die m. die es en
die gracie vander wolt te minen. hnt af
suldy horen die onclindinge in die ex
positie vanden vng. saligheden die wilke
hnt nae besoren te volghen. **Nach van vele**
In illo tempore: merre leze secundū lucam
Dixit ihu discipulis suis attendite a fer
uico phariseoz qd s̄ hypocritis et reliqua
Dese sake waerome onse hē sijnē ion
ghesen aldus bewatende vus. Was
dese: want die phariseen en die scryben
staenden daer nae hoe dat si onsen goet
selue mochte begripen in wreden of in

Wachten en in manen der gheuechtheit
En dāne dat si dat selue swechten den syne ion
gheren Daerome sprac hi toe hem luden wach
en vā der gheuechtheit der phariseen en
vanden dinghen die van buen sijn In
dien dat onse he sprac Het en es niet bedect
dat is gheopenbaert en wot als of hi spre
ken wilde Al dat bedect es wort gheopen
baert I mede so leede hi sijne iongheren
dat si hem hueden vander heymelike lasten
der phariseen: Want al dat bedect es en on
bekent sal ten ionwen daghe clae wesen
en openbaert Daerome seet Sime Gregorius
aldus als alle dinghen come sijn tot hōn
pūente so en sal gheuechtheit des lichaem
en benyeme den mensche hi en sal bekennen
openbaert al dat hem te vōden bedect was.
In ghepensen. In worden In werke Die glo
se seet aldus Daerome suldy gheuen sicheit
haren en v dāer vōer hueden: Want die tijt
sal come ten weterste daghe dat die gheuech
theit d phariseen en v dāer dāchden ghe
openbaert werden **R**oec mach niet aldus ver
stane dat ghe spreect en vūint heymelike

In die oer en als nu in verkeer
ligghen sulc eme myne name in
sulc segghen dat sal gheopenbar we v of
ghepredicht op den husen. Dat es inde
daer me v lygenden of v leue verzeeren
sal. **V**als onse he sprac en ontfiet v met v
den gheue die den lichame verstaen. Die se
le en moeghen sy n verstaen. **H**yt mede
de hi syne ionghere te come te maachen
sonder groeten angst. **I**n de welke maetle si
sijn gheueest t'rechter fundamete vande ker-
sten gelouue. **H**et es oec eyn cleyn dinck. **D**e
ghetredtighen oetmoedighen mische te steruen
ome die mine gods. **O**me moete wy alle sterue
Seneca seet aldus vande doet. Die natuerli-
ke doet of ellendicheit of houde dit en es
gheyne pijn. **H**et het es pijn en ver noye
leue in dit leue ellendighen. **E**n **D**acome wa
dat ic bin of dat ic weyt ic bin alces gheue
te betale dat ic sculdich bin. **A**ls my mijn
borghen maect dat die natuerlike doet. **S**ince
Johan guldemont seet. **E**est also dat wy cor-
telijc sterue moete by bedwonghemme naet.
Wacome en solden wy dan n gheue steruen

Die manne die manne ons heren ihu xpi.
die manne doch eerlike en gheswillichlyc daer in
ghegheuen. Dat wy ouer eyne coere tytlyden 167 Bedwaenge
moete noch seet. **S**ince iohann guldemont op
die woert dat onse heer sprac En ontfiet niet
die ghene die den lichame verlaen. Die ziel
en moeghen si niet quiesen Die lichame seet
hy dars der zielen deyt En gelijke wyse dat
die lichame blyuet ongheweset al es dat
deyt ghescoert also ist mit heylighen hi
beuelen en besessen wel die pijn vanden
lichame dars natuerlyc mer heer ziel blyuet
ongheweset. **E**nde van deser natuerliker
pijn en mach hem nyema ontfculdighen
Mer onse he als hi wilt mach hi der zielen
ghene weder eyn lichame. **D**aerome sprac
onse he hiyt vax in die ewanglie. Dat si den
ghene sulde ontfien. Die ziel en lichame mach
wesen mit vuyt. **S**ince iohann guldemont
seet. **G**od heuet daerome gemaect te ontfie
like die swaerheid of die anpoe vanden na
tuurliken lichame. **O**me dat me dars by sold
verstaen die vuyt die me sculdich es te heb
ben vax die ziele. **G**oert dat onse heer seet
van eyne mussche die me v coept ome
pennighe dat sy mit bekennen gods sijn. soe

gheeft hi ons te verstante **A**ue dat die mensche
menschen gods op also deyn creatuere: **E**n daer
en daer op achter so **W**acht hi dan veel meer
op also edel creatuere als es die mensche we
me hi te sijnne gelijc ghemaect heeft **H**ij
so solde die mensche dan merne sterue omme
minne ons hēn die omme sterue maet **W**ant al
so onse heer hiet nae in die ewangeliē seect
Die haer van onsen hoofde sijn alle gheest
Die glose seect **I**n swijghe de boerden die licha
me **W**ant dat mynste **stuck** dat
die mensche toe behoert es zekelijc in den
gode **D**aromme ist haer vanden mensche ghe
noempt omme dat het dat mynste es en van
mynre wēde **R**ez **H**inc **J**ohan guldemont
seect **G**od tellet die dinc die hi behalden
wille **E**n in dese stede verstaermet haer geest
lijc vō die ghepensen vande heer **H**inc **G**ie
gorius seect **A**lso nauwe meret god onse wege
en telte onse gunghe **D**at die mynste ghepense
onser heren en die mynste wōde die wy ghe
sproken hebbe niet ongelant en sullen bliuen
ten ioncken daghe des ordels **D**aromme eyn
geestlijc mensche sal alle tijt van heren weyne
en sūne sijn en neestich in dachdēlike werken
T **M**ecten worden daer onse hē dese ewangeliē me

Inac sijnre r

...e welke sijn dese. Ho wie nms
...de mische dies sal is belien vo my
...emelsche vades. Ihu mede daer onse he
...te bespame. Dat het met ghe
...och en es dat die mische gelouue mitte h
...het in si oet dat hiet ome nye mns wille
...in laue. Alst noet es hi en lye den name ons
...he. **Alle** weyhe. **al** solde hi diezome st
...e. **I**erome seet. **S**ime paulus merre herte
...gelouue de ghetechtheit. **me** mitte mo
...deest belinghe d' salicheit. **D**aer moent hi
...alst noet waer moestme dit gelouue wt doen
...come mit werke. **S**ime iacob seet in synre e
...pistele. **G**helouue sonde werke es daer vaer go
...de. **me** als die werke van lute guet syn so
...leest bynne dat gelouue. **t**welke es beghen
...vande ewighe salich. **V**an eyne g'fessor en abt

T alle tempore: **S**icut **Secundum lucam. :**
Ihu discipulis. **S**icut **ubi mri p'caer. Et p' aliqua**

Expositio

In dese ewangilie leert onse he syne ionghen
...nd ons in h' hem lude. **m** p'uenent die herde
...nuttelhe sijn allen gueden mische. **D**at eerste
...es sinerheit van leue. **v**ende dat toent hi in die
...dat hi seet ulve lenden sullen begozt sijn. **D**aer
...p'uent es eersam of strichelike wandeli
...ghe. **E**nde dat toent hi. **D**aer hi seet. **E**nde **l'ogen**

In die

In die

W

lantzerne in alle handen. **V**an de
bescheidenheyt of neerscheyt van
sac toent hi in dien die hi seet. En ghi sul
melghen syn den luden wachtede hoord hore
als hi weder come sal vander bynloche. **T**
eersten spryct onse behalder ihesus en seet. die
luden sullen wesen begert. In niet alleyne de
lichames. mer oec des heere. daries verstaen
nisse en begerte. **H**yt wt a. en quade ghe
pensen ind quade ghenuechhe. Die sullen ve
goert wesen mit eenparigher ghedenckenissen
en mit neerscheyden. pensende hoe me den lief
ste wille gods ind syne gebode volbringhen
mach. **S**int paulus seet. begort vt lendenen
inder wijsheit. Die lendenen des lichame dat syn
die sieden dat die onsuilheit in ghelegghen es
en sonderlinghe vanden manne. Dese salme be
goerden my werken de gheuechticheit in pe
penitencien. **H**et es bescreuen van onsen behalder
ihesus xpus. Die gheuechticheit es goetfel synne
lendenen. **V**en andere male verstaenme by den
beneden lantzerne in die hande. eersame of
stichtelike wandelinghe. also vor gheseyt es. **W**at
onse leue sal lichten. borne. ende schynne. byn
nen sullen wy borne van godlike minne. **D**u
ten sullen wy lichten van goede exempel.

alle schynne mit claezheiden van
vuerliche leermynnen. **Ime** **Ver**naect soect
wie om te bozne es leyne oft met te bozne
te bozede lichte dat es edelheit. **Ende**
bozne lichte schynne dat volmaecth^t oinnid^t
ghestrade voldomnghe. **T**en **derden** male
sprac onse behalder **ius** en seide aldus **T**en
my als **ius** oft gelijc den lude wachende
heer. **Ime** hi vander bitulocht leeren
sal. **Ime** loert hi ten **derden** male bescheiden
heit en neesticheit van leue inselke heide
van conscienciaen mit eyne wakende en hoo-
ponder ontbedinghe des heere coempste te be-
gheere. **T**en **my** sal ons heere onbeiden
my bescheidenheit mit also die soete oft dul-
le meechden. **Ime** me af lieft aet besorcht-
heiden mit mit voersiennghe onwillicheit
also die trughe lenecht. **Ime** twille die
wisse ma soect. **Die** trughe wille en ne wille
aet my **gradulicheit** gheduricheit mit
oft ghestadicheit mit mit crancheiden al-
so die onverduldighe van den welken die
ghere sprac tgheluyt van eyne bliegen-
den blade salso verueere aet mit eyne mi-
liker vreesen mit oinnidghe stoutheit
also die ghene die vole van hem selue halde

also men liest van d'andere dinge
god omne syne houede verker: de maer
van eynde beesten: mer mit maer de
sin in waken de noeyfinghe van onde
kinghe de consaemmen al dus wachten
die lu de hoerz heer: d'ouer hi weder con
van de brulocht: **O**mer Gregorius seet:
Onse heer ihus vor te verker: die hi
ne gloriose verrijferysse nam: **I**hus
nulle mnsche worden was. **D**oe hi ing me
nichuol dicheyden van ingete op voer te sy
ne vader wesende syne discipule: nae sy
ne glorioficye de mnscheit die ouer al was
ende es nae syne moghende godheit. **V**an
der brulocht sal hi come als hi hem alle
mnsche openbaren sal ten ionyde daghe. of
oec als dat ziel vande lichame sal scheiden
En daerome volget daer nae dat wy be
teydt sulken syn op te doen. **D**oe als hi da
ane clopt of slaet dat es als hi ons ing
siecheyden vmaect. **H**oest en d'ijft ter natuer
like: **D**oe **O**mer Gregorius seet. **D**ie ampt
heuet te siene de richere die hi **v**maect
heuet en ing toerne teghen hem es ghepau
ret. **D**ese veruet hem op te doen syne doe
dat es natuerlyc te seyne. **S**iet die des

Die ontdenckelinge der heyligen geestes die ons doen sul
kenen dat en liden. Want si beghe
uen die heyligen beneden omme in gods naem
dat soue. Incomme spreect onse heylige
Iesu huyt nu. dat salich sijn die knecht
die welke. **V**als die heer comt walcken
die vint. Want hi sal se doen eten. en sal
gheuen op seeten en hem liden diene. Dye
gheue sal wesen als dat ordel ghe
daen es en hi sijn vrinde veruolke sal in
daerheden sijnre glorie. Want me vstaet
by der wulk inghen daer dese ewangilie af
seet also onbonden es in eyne ewangilie
die me lieft in die octaue van sinte petrus
en van sinte paulus. Dat onse behalder ihesu
spiritus en seide aldus. **W**ijste die vader huyt
ma te wat wijlen die dieft come solde seke
hi solde walcken en solde niet gheueghen te
sijn. **D**oe graue sijn huyt. **S**inte iohannes
guldemont ontvint dat aldus en seet die
dieft dat es die duuel. **I**huyt dat es dat
herce. **M**er vint hi dat open by waerlasthei
den des partyers dat es de redene. hi comt
daer in en striet die clep der der ghezechtich
Tgriet der wijsheit. **T**selue der onosalkheit
Tgolt der oetmoedichheit. **B**estu dan naect

als e'nam was by onghewissam
si moghestu dy selue siende naect in
wol same vor gode die dy vol maect
in du dy selue sied Daerome beseyndel
tohan valich es hi die sijne cleysde bedu
so dat hi niet maect en wandel. **W**estru
naect moets di van naede same en mit
gherechter penitencie dat cleysde siende
heiden make mit suuer ghe
en mit onghewensde oerme d'lyen. **D**ie
der ghetechtheit mit ghenuech doen voer
sijne sonden nae den vude van obediencien
der heyligher kerken. **7.** **H**ij nae leert ons
onse behalder ihus te wachte teghen scalcch
en aenbedringhen des viants. **S**int Gregorius
seet aldus. Die dief dat die doet ende
thuis dat die lichame. In apocalipsi staet
bescreue. **E**st dattu dy niet en wachtes
so coem ic te dy als eyn dief dat es onuer
sienlyc. **A**lso meynt hi compt oec die doet
sint Gregorius seet die dief compt. **A**l
die huusma niet en wacht noch sijn huus
bereyt. **D**at es als die ghestelike cracht van
lyme also besoffelich slape. **D**an compt de
onctionlike doet en verplact den lichams
en treet die ziele in die ewyge pijn. **E**nde

inbindinghe leit ons onse behalder
dat wy ons wachten teghen die onbe-
houdeheit des lichaems. **D**at onse behalder
is seer dat hy syn huus niet en liet door
vanden. **D**at mach me aldus oncbinden. **H**ier
es gheyne noot datme den gueden min-
nisse niet crachten daede: Want selue solde hi
niet seer seer an elmo spieck. **D**ie guede
sinnige sijn also suen als si vande lichame van
sien si al dat si ye gheuede. **E**n ome dat selue
werke guet en heyligh vint so wott si ouer-
goren en veruolt mē onspreekeliker groter
lycten. **S**ynome sullen wy neersteliken
waken en voer ons sien also dat wi oerlyc
ontbeiden die wyse vander daet. **P**alco seet
die ouerste wysheit die wesen mach dat es
alle tijt te pensen ome die daet. **B**eneca seet
Elke dach dyns leues saldu alst altes in dyn
hēt setten dat hi si dyn alre leste dach. **D**at
daer seet onse behalder ihesus. **H**ier sulst bezeit
sijn. **W**ant in die vte die ghi niet en wetet
sal come des mensche soen dat es hi selue.
Weest dan bezeit als die bezeit schoen mē
weymcheiden als die wyse maghet strackelicheit
in wandelinghe. **E**n als die vreyfende knecht
in werken onderdanicheiden. **S**imee Gregorius

O mische oft sijnne des bynne in
wat milken wonder dat in die
wast als si hoo den bynne in toe hoo comen
O en hoe onspreekelyche suere en soet
mit hem in die ewelike wescap gaen
hoe bitterlyc onuerweplyc het es daer
der doeren te bliue gestote en te horen die
alre swaerste woerde die ghesproken moge
wesen Dat es voerwaer ic en weet niet in
siche haddestu dit yet in dyn hert ghepene
uet du soldes mit groten neerstich waken

Dese ewigliche lieftme va eyne bisscap en confess
se ills tempore .d. id. f. Secundum Iohannem
vigilare: qz nesat qz ho. d. u. uf. Et reliqua

In diez tyt seide ihus te syne discipulena
kiet want ghi en wet niet wat uren. O he

Dese ewiglichen **Expositie** sed te comen
en bedarf gheyne ontbrin dinghe. Wilt
dat ghene daer die macht aen ligt es ont
bonden in die ewangilie die hert vo gheex
ponyert oft ontbonden es. Want si dinghen
nalye ou eyn sonde in dien laeste puenre
daer onse behalder ihus sprac. Wie waenstu
dat die ghetruwe knecht es en die wyse.
die die heer sette sal ouer die meysmeden
dat hi hem luden spijse gheue in die tyt. die

Den platen die sulden heren
in ons verrecht meynighen sy sullen
en die wesen in onghewensde armoedich
te die si sijn dat salme plus in volbere
dige die willighe dienstichheit. Want
aldus doringhe prelaten wyllke onse he' hebbe
boue sijn volc daerome sprac ihus onse
behalder sijn nae en seide aldus salich es
die knecht den die he' aldus vint doende
als hi compt. Want hi sullen setten bouen
alle sijn guet. Die glose seet hi en salen
met setten gelijc den andere. mer sonder in
ghen boue den andere. Want hi sal hebben
den eyghene loen en den wuallende loen
Vince Iohann guldemont seet van dien dat
si heylichlyc geleest hebbe sullen si ontfan
ghen den eyghene loen dats taensich der
godheit. Mer van dien dat si ander luden ge
holpe hebbe welre leue sulke si ontfanghe
den wuallende loen. dat es eyn sonderlinge
teyken boue den andere. Dit guet ^{is} in oert
rijc en mer eyn deyl en daerome oest
onvolmaect mer thiemelsche guet es alre
gadere uolmaect sonder deyl. Ende daerome
seet Vince paulus wy kenon als by eynen
deyle en daerome minen wy deylachtich

lijc

92

Als also wy datz boue omme
alle sinen walcomen. Daz bringe ons
Van eynen bisscop en ghefte. *Deinde*

In illo tempore. S. i. d. f. llymo. qd. p. p.

In dese ewangelië leert ons : *Exp.*
onse behalder ihus. Hoe wi leue sulke in
werken de leuen en in gelijkenisse der kne-
ten die ontfanen hadden van horen he' elc
te sijnre g'nticent. p'neest hi onse s'oude
ghe werke. Dese he' daz ihus onse behalder.
Dese voer in eyn v'reempt lant als hi sijne
m'scheit vord. boue alle die choren der
ingelen ter rechter hant gods des vaders
almoghende. En al waest en al eest also dat
hem die hoghe stat met ouerste vande ch'raen
nae sijne moghen de godheit te behorde ey-
genlike. So en behorde si nochtan niet te
eyghenlike der m'scheit nae die cranchheit
hoer broescheit der natuerē de welke in de
se onperfliheit veredelt es : Dese heer utiep
sijne knechte. Dat es hi gaf allen m'sche
dat wesen des natuerlike leues. *Hy* gaeft
hem luden wet sijn guet. Dat es hi verch'p
dese m'z sch'w'iden. mit onsch'iden. mit
s'ch'iden. mit v'sch'iden. m'z doechden.
en m'z menigerhande g'racien. m'z doechell

Dese he ghy sal...
...sullen...
...te v my lesende van vijftiende...
...caalste die my ponde of my ghe...
...ghegheue werde. **D**at sijn dese
...golt. **S**yluer. **C**oper. **I**ser. en loet
Ijn. by verstaene vijft manijere van goud
...dat god den mensche ghegheuen heeft
...lichamie en aender zielen
Deefte en edelste cest golt. **E**nde daer by
salme verstaen die edelheit der menscheli
ker natuer. **D**ie god nae syne liede ende
nae sijn ghelykenisse maecte. **a**lso moyses
ozcont in den oersten buec vande libele
en seet **G**od maecte den mensche te syne
Abielde en te syne ghelykenisse en setten
met para dyes van weelden. **E**nde dat stau
ste metale dat in vint daer me al dinc
my vercuyghen mach. en dat bi sijn
selues edelheit met ghecomparyert in
mach werden. **A**ldus cest vander edelste
naturen des gherechtighen mensche. **D**ie
dinc al dat myne es dat god te wes ghe
lyc hi ghemaect es my wille onghesam
sijn syne god. noch weken teghen syne
nature. **I**n desen wille vercuyghet hi alle
Sinck

en in wo... van
 g... d... m...
 uer... die... m...
 ja mach Ende oec hy mede gheue...
 die meyste me... die l... m...
 En dit gheue... me...
 gold. In desen s... v... die g...
 gods. Die welke es e...
 gueder werken: Hyt ja...
 w... m...
 paulus wel p... d...
 graue gods m was niet ydel m my. Dat
 derde metael es copez of leuen. Dit wort
 zeer clare m die vsaghe. en slacht m de aen-
 schouwen m eynghen deyl den gold. ~~het~~
~~en es als~~ en onder dat gold dats
 alst vergulet es so schijnet golt. mer het
 m es also moet. en dit wort licha ghep...
 tusschen den ham en den haenvelt m...
 werpen syns luyts. Want het sefelt vole
 luyder en clinct. Dan dat purz golt. Dit
 copez liggende ledich en sonde hantycm-
 ghe so verliest het syne clareheit. en eect
 hem selue. en wort verket m eynre ombequa-
 mer uerlve. In desen copez verstaemen
 die graue de gheue... wysheit. Die wel

En andweue
 p...
 itz ic seer
 42

En andweue p...
 fide J... m...
 wyt dan alle d...
 m... h... die graue
 gods m my

sonjonste allen noot d'ouste
so es si zeer clare. en wot verre ghe
gort en dit es wel ghepneest in
in wyfen ~~in~~ vander werelt also aristo
tels. Seneca. Salomo. en noch veel andere.
mer veel bare en noch ghepneest in die hey
lige nae volbruct ons behalder ihus xpo
al die ~~in~~ en ewangeliste. die prin
cipal. ~~in~~ d' heylighe kerke. en aen
allen heylighe lude. die mit allen eerste
daz in ghepneest hebbe omc ons die te
coene ende onthaldelyc in te pyente. **D**at
vierde metale es yser. d'welcke es seer sterck
en by der hitte vander vuer vereynt mitte
vuer. wot al meyst gelyc den vuer. **D**it yser
mitte vuer gloyet so wurct die wereman
daz mede en daz af nae sijn conste al
dat hi wille. **H**ier mach also wesen ghebeem
per yert dat daz mede vole stercke d'ou
ghen sijdet of bedarmet of uedarmet. **H**er
sonder vuer en wot gheyn nuttelijc werck
noch instrument ghemaect vanden yser. **H**ij
dyen yser mach me bestaen die gracie da
crachten en van moeghentheide in allen ma
nyeren. **E**nde speciale crachte in wederuech.

Jemghe

wereldlike . . . en yfen
~~ghe~~ghebedwingen . . . yfen
der werelcliker beghoeren en natuerli
gheerde ieghen da wille gods en ieghen
wroeghen van gherechte en mede yfere
aenaien Als dan dese crachten monnen
heit mit duy: veyne wo: dars in die ma
ne gods . so mach god die . . .
make dat hi wille . en so wa . . .
kiet eyne yfere roede Dues alle ongherech
ticheide mede woer gherechte . bedwonge
en afghesneden : Dazome spriect god by
den yfere dauid . en seet Du sulds regiere
dats berichte . bestere of overigere in eyne
yferen roede . en alst daer eynd eerden pot
makers saluse te breken Als dan dye
crachten die de mensche gruelijc ontfien
heeft mit dues van mine ghehoersam sijn gode
also dat gloyede yfer ghehoersam es den ha
mer des ~~woer~~ weremans . so mach god daer
mede wike dat hi wille Dit es ghepreuwest
ontellic in die edel metelās die mit on
sprekeliken slaghen der onghedochliker
toe meden sijn come te crone van ewelike
glorien Dat vijfde metel dats loet . en

...metale en van de laede wot d;
...ghepuegriert. Dit laet es calt en
...en en n; schone noch nüttelijc in
...also sijn dandze metale. Bij desen
...machne der stane dat eersche guet
...die eere der werelt. nochtā bij den laede
...sijn ghesunt ouer mids dat voer
...in werken. also es oec gracie der
...gueder werken ghesuuet mit minlike griffe
...in almosen alsoet menichuolt es ghepueft
:Want also dat water blusschet dat voer also
blusschet die almosen die sonde stiet dat
laet es swaer en calt. Daer by machne v'stane
die caltheit der gheente die minde guede der
wêlt beseten sijn. d'welke es alte swaer. iende
die minste gracie van alle den andere. dats
te hebben guet vander werelt. Want het
heuet den menighen hinde gheueest van
van sijne ewigher salicheit. Nu sijn somij ghe
mische weme onse he' heuet ghegheue alle de
se gracen v'sent. Want sulc es leuende nae
die edelheit sijne nature en es bestiet mit
gracen gods. En hi es wijs in stichteliker wijs
heit. Ende hi es sterck in wederuechtighe der bep
taen. En hi heuet wel sijne naed'rust. Sulle
mische gheest onse he' van desen voer seide pinte

en beuent niet hem ongelijc
niet dat eyne heuet hi allen impo
dat es die edelheit van nature. In
es sukelik dan de anden ghetoe
hem neerstelker daer toe staen. **De** man
in den vijf ^{ponden} **Ustane** die vijf bucke
moyses. **Dese** ontfinghe die ghene die
mchualdicheit der geboden. **De** **Ustane** **der**
der ewangilien. **Dyt** sijn die de joden **der**
en woenen se hiet mede: **Want** si maeden **dan**
nae hem aldus **Dye** daer oec die **ij**. **pinten**
ontfanghen dat sijn die heyden **Dyt** gelouwe
aen name en daer nae mit mine neerstelken
wachten **Mer** die eyn pinne alleyne ontfae
hebbe en dat selue in die eerde begrave heb
ben. **Dat** sijn die eynwillighe en liezhæde joden.
die dat bielde en die edelheit der nature ont
fanghen hebbe en bliue ongelouwich **Ende**
in willen die figuren en die scrypture die
hem ghegheue sijn en gelet met gruelijke
ontfanghen **Mer** si bliue al op die lettere. en
vsmoren den wafdom. **Dats** verstantnisse in
deerde. **Dats** in die eertsehe symme die gheyne
geestelike dinghen **en** verstant en moghen noch
begripen **Dat** dusdane die met varden en
willen sien noch en merke dan die bloetlette

...geest maect
...en verstaet me die
...en den eerde. Die tye es langh m' ons.
...sijn's opuaer in de hiemel en sijn
...es gine langhe tye
...nasclicheit. Dan sal god elke min
...ne verdiene. **D**aer nae
...ngalie dat die he sprack
...neechte ende seide. **O** guet
...neechte en ghetruwe. Wanttu oncleijne of
...luttel ghetruwe was. **O**ne vole sal ic di
...etten. **G**and in die blyscap d'ns heren.
...riet voe noch by sijden. **M**er in die blyscap
...welke me aldus mach verstaen. **D**at die
...zalighe zielen in alle dinghen volcomen glo
...rie hebbe sal in d' van allen partien. **W**one
...van der volcomere liefliker glozie d' volcom
...volmaeder godheit. **I**n wes uenschouwen
...si sulke sien en claerlyc bekennen die nutue
...alre dinghe die god ghe maect heeft in he
...mel en in eerde en in alle. **D**ie sulke si ver
...staen sonder eyne ghe pijn te beseffene.
...Wone glozie dat si te gode vereynicht sijn
...in die volcomen blyscap. **W**eneden glozie dat
...si d' hellen sijn ontgaen wes tormeten sijn
...kenen sonder benaete. **W**inne glozie om die

die glorie vande overwinninghe ghesaen
en ind der heylighen. Dier der luyt
es anders glorie also ge als van
glorie. Wat glorie eest dan die die
blydt op ellyc heylige glorie
also op vele als hoers se
heylighe verbliden van h
wys als in syne psoen. Dier
bericht den menschelike syne ja oec die glo
rie die de lichame ontfanghen sal vande ziele
nae die gloriose vuyfensyffe

In illo tempore.
D. i. d. f. p. h. Homo q̄da nobis abijt i regna. l. i.

Dese evangelie es nader lere
openbaer. Iner si es te onser leringhen
anders concluden. Wy den edelen manne ver
staetme ihu xpo onsen behalder die de edel
heit selue es en van weene alle edelheit daelt
die gherechtich es van syne godlike natu
ren. In de welken hi eyn es mitte hiemelschen
vader. En van syne moeder es hi sune ende
edel. Want si quaem vanden gheslechte des
conyn dauides. Iner si was veel edelre van
heete dan van gheslechte. Dier ome verdien
de si te wesene moeder des soens behalder de su

...comenlyke als hi vanden ...
...den lichame de suuere maghet ...
...welt in die ...
...werke clam hi aen
... in dat gitaff. **L**and
...he vander hellen. ende
...hiemel wāt. **E**n alle dese
...hem vtemde sonder alleyne si
ne equat ten hiemel nae sijne godheyt. **A**ly
dien dat hi vrop sijne **x**. knechte verstaet
me dat hi vruet alle mische mit sijne
gitaen geloesam te sijn **dx**. geboden en
griest hem sijns guets also hier vo in die naeste
euangalie es geseyt. **M**er hi heet hem dat sy
dax mede wenen en conuiesap doen. **D**ax d;
si hiemeltyer dax mede wene. **S**ince august
tynus spriect in de psen van onsen he' **I**ch
heb te coep. in d' wāt. **H**iemeltyer **E**nde wa
mede mach met coepe gūt aymaden coept
met conuiesap: **M**er pijn coept me vrust
gūt d'ruessheden blyesap. **H**er versmaechen
den glorie: **E**n mureit doet dat leue **A**lyde
luden oft borghen des conu. **D**ie guette verstaet
me die verkeerde goden: **D**ese nae den lichame

...je wel ... senden tot hem om
...grype int woort en die niet is
...inghe en beppone en sadne
...fchen te cruce. na
...die hi ontfuen hadde van
...en vanden onghenadighen
...sine vorz **pylatus** wzeue
...hebben gheyne comck sonde
...ij oec huedes setden ten grane
...me den name des gods sone ihus xpus te v
...myeten te doen alte male. die miz moghen heu
...den en mit glorie bezeyen es vander doet
Hij der wedercompt des heere. bez staet men
...die toecompste des heen ten ordel also heet de
...vorz say es. **Hij** seet hi dat die hee teke
...ninghe hore wille. Dats van alle onsen wey
...ken. Dan compt die ierste knaep die p. tit
...ontfanghe heuet en spriect he' sijn gelt he
...uet ghelwonen **ij**. weest also vol. Dit sijn die
...ghene die mit hore leeninghe. en mit hore
...exempte. en miz hore martielie die sonderen
...hebbe bekeert also **ymre** petre en **ymre** paulg
...en hore gelijke. Dese hebben groten loen. want
...si hebbe heersappie ouer **x**. steden. Dats volco
...mene loen sullen sy hebbe **f**. Dunder die vijff

... hebben want die sonne
... al eersche was sien milt
... desen giest god heerscap
... boue den laen des aenschou
... sijn hebbe sonderlinghe
... die sonder hebben bekeert
... quaem en sprac He sich dy
... dat heb ic ghealden bedet
... ende ghesonden in eyne dueck want ic ontfach
... dy wanttu bes eyn wreet na du maeyd daer
... du niet in saeyd en du niemo daer du n en heb
... geleijt by desen sijn berekent die dat ambocht
... van p dicitien ontfien hebbe en dat niet te wer
... en doen i gheredicht caritae t gelt dat sy ontfien
... hebbe dats die gracie gods dese bedecken si in eyne
... dueck dats i eyne ongheredien uerome Gon
... nütte hebben sijse ontfinghen want sy en doen
... gheyne orbaer daer mede. Dese trughe knecht
... en onduchuer wylde hem ontfuldighen en seyde
... He ic ontfach dy. mer dit en was niet uer. Wat
... hedde hij sijne heer ontfien he hedde n en sijns heren
... gelde orberlijc gheldradte. Want die wijse man
... spracet die gode ontfiet sal veyplijc uael doen dese
... knecht sprac oec dat sijn heet wreet was mer hij
... lenghet want sate paulus seet die guedertierenheit

gods

90

In den sach medelich en oermedelich
ien al yf/ dat onse heere is g
Dochffemelheiten onser quade
Wi een verzoeghen den onghelycken
waer in die tyt vanden armen edele also
spraken die onghenadighe warden in den alre seker
a senaene sonde eyndich weder segghen naef wane
die Ende dat wort gaet van my vermalen in dat
ewighe buyt die bereijet es den vianet in syne gese
fellgheselschap Dese knecht tyet oec synen heet
omrecht als hi seet du nyems daer du niet en le
gedes En du mayes daer du niet en sapes. **Dat es**
oemer geloghen **Vant** ysayas seet heer alle onse
werken heuestu ghelwacht i ons **Sint paulus**
seet **arnsche** wat heuestu dattu niet ontfuen en
heues als of hi segghen wylde **Niet** en heuestu.
du en heues ontfuen van god **Daer** omme volghet
hijt nae dat hi desen onghetwulde knecht aldus
toe sprac en seide van dyns selues monde verdoorn
ic digh onghetwulde knecht en scale **Vant** seide dat
ic wrecht bin en dat ic nyeme daer ic niet gelouchet
en hebbe en dat ic meye. **Daer** ic niet en seye **Waz**
omme en guesstu dan niet mijn gelt te tafelen **Dat**
ic niet waziez of mit anderen dinghen niet **Wadom**
ontfuen en heddemijne gelde **Du** verstaect me geest

en guedetieze langue a

Ende guedetieze ende mynly es hy
 alle den heylighen en bliguet onbestum
 ure en mynlyc te hem luden in dwilche
 hi als guedetiezen en ontfermstich
 ten sonde Also hy sal come ten ordede sal hy on
 spracelike wreec wesen ten verhoerden sonderen.
 Die glaze sprecet van verhoer godliker nature be
 hoert gode toe ontfermstichheit spaven en vergheue
 iger tarmich werden of pynlike werken dese syn
 hem veeende **Ime** **De** nat seet dat god onse he
 ontfermstich es dat es syn eyghen en iger wree
 iger dat hy ons verdoempt die dwinghen wy he
 toe mit onsen sonde so en verdoempt hy ons niet
 me onse sonde verdoeme ons ontfermstichheit
 es syne spere nature iger die wreecheit die de
 sonder in hem siet die comt van synis selues
 niet wreecheit die van al tal gode contrarie es en
 altoes gode onrecht tyet in nye ongherechticheit
 in was **7.** Nu es te verstone dat onse heer sprecet
 totten ongherulve lincicht **7c** gae si mine
 gracie van cinsten van spreken van lezinghen.
 Waecome en heuestu mijn volc niet geleectt ende
 mine gracie die du ontfringhes ghesuuyt en ge
 meindjudicht also dat ic mine gracie te werq
 kende bij sy volc ghesloma: heede **7c** **Die** **Wie** dat
 wree gods hoert en syn leue die: nae rucht my que
Den

no

die glaze seet

99

Weyken gheest gods wa
daerome is weyfelghe te ueroude
vueloegen d'v'ndacht van d'v'ndan in
die daer toe ghescedmeert sijn van
berken en gheuepe vander
by de ghyften van gracen die conpen
wyshen. Wancher es constien die heere hem sal
gheschieden alseer gheschied den onghesettunne
Dae die euangelic of sprinect also h'ijr volgg
Die he sprac totte ghene die by hem stonden en
seide aldus **W**empe van hem sijn pont en gh
uet den ghene die v'pont heuet Dats te versta
ne ten ionye daghe sal die he daer god seggen
totten ghene die by hem staen dat sijn sijn in
gelen Dese in heuet mit sijnre gracen ghe
nen oeb' ghesdaen daerome wempe van hem
gracie en glorie en ghesceffe den ghene die daer
nae geleest hebbe **H**ij seet die glaze aldus
Die gracie gods es van die natuere dat sijn
altos toenempe inden ghene die daer naeluz
Dince Augustynus sprinect mynne ve dient dat
sij altyt toenempe mach **E**n toenemen ve
diens dat me te volmaect weden mach Die
knechten die daer spreken dat sijn die jinghe
die sullen seggen **H**ij h'ij heuet **v. lib.** Die
edel ma of heer daer god sal antwoerde aldus
Ic segge v dat me den hebbenden gheue sal

hem in
hem in
hem als of hy seggen wilde dat
die mensche graac ist dat hyse is meer
dat met hem meer gheue
gebruycke der werdeliker graacen
verduer die mensche dat graac in hem weert
ghemeezet mee die ghene die graac heuet
en daer nae niet in leeft noch niet in weert
daer mede te nyemede in meere graacen me
sal hem die graac der gysten afnyeme die he
gegheue was ghelyker wyse als eyn die leen
guet van eyne heer halt en van dien leen
niet en dient niet recht verliest hi dat guet
aldus ist geestlyc te spreke die de graacie gods
oncsuen hebbe en niet gebruyclyc daer mede
en wiken die sijn weert dat me die graacie
van hem liden nyempe en ghesse den ghene

I die daer mede orberlicheit wiken **Van eene**
confessore en niet bisscop Secundu Lucan.:
te illa tempore. d. i. d. f. remaacedt Lucerna

Die ewangelic **Et reliqua exposic. j.**
beshort te allen leeraer en allen guede
menschen geestlyc Die lanterne die men onet
steken sal dats leeringhe mit studieren mit
horen en neerstelgh ende oetmadeligh condesue
lene die meynighe des wordes die geleghen
es in die conste en in die wyssheit gods ons heren
Ihus xpus

Wysheit hooft en siet die mens
niet toe sijn sijn bedde gine. Begheend
en sal es dese wysheit niet bedekt
leue. **I**nter beemert seet Tonge
waden en hande sonder guede werke. **I**nter
hochste licht en daer en leue duncker
eijn stuer wonder in goestliken leue. **E**n sal
es godlike leeringhe niet bedecken om die anpre
de menschen van oertrike. **W**ant onse heer ihesus
sprac selue tot sijne apostelen of iongen
En wilt niet ontzien de ghene die den lichame
vershien want de zielen en moghen sijn niet de
daer al die cracht aen licht. **I**nter **J**ohannes gyl
demont seet. **S**o wie die waerheit praect om
anpre vander werelt sijn es vrecht alse eyne mate
of wat daer me mede mere solde en dat om es
gekeert. **D**inneste de eerden waert. **M**er me sal
stellen die lantwerne op den andelae. **D**ats god
lyke leeringhe openbaer onder volc gods in ruste
mit stichteliker leeringhen en mit leuden yem
pelen dat die ghene die mit huys come. **D**ats
in die ghemeynschap de heyliger kerke. **D**at sijn
threcht moghen sien en by den liecht bekennen
wat mit huys es. **V**aert als onse heer sprac.
Die lantwerne dyns lichame. **D**ats dyn oeghe.
Hijt by es te verstante dat sijn by de lantwerne
meynet die gheedse meyninghe alle onser aez

al d'yn lichaem daer licht
me dat natuerlyc d'yn oeghe al den
staet en beluuet also maect in gheest
die meymnghe den mensche guet of quaet
Want d'icome dat hysse doet daer af sal hy ge
uen sijn of te ewigher salicheit of te ewigher
doet Sime ambrosius seet D'yne meymnghe gheest
eene name al den werken die du doet die wer
ken sijn den guet want sy verlicht sijn mitten
lichte der glorie en volcome sijn in guet ende
gherechtes meymnghen en die meymnghen werden
gheluyt en bestiert van gherechtes glorie. Wat
also die glorie seet mit meymnghen der herte en
mit licht des gelouue so werden alle wercken
verclaret also dat al haer werken schoen en licht
sijn daer nae volget dat onse he' sp'it aldus
es d'yn oeghe quaet of scalc dat es d'yne meym
nghe ongherechtes en valsche so es d'yn licha
me dat sijn d'yne werken dunckel die glorie seet
aldus es dat eyne quade meymnghe in dy es so
maect van naede eyne quaet wec nae volghen al
waert es dat ^{die} werck van lute guet schiene. nach
tan wat h'ime verdoene mit quade meym
nghen die niet louelyc en waer ten hemelnyke
d'icome sp'iet die heylighe ewangelië op een
ander stat Eyn quaet boem dat es eyne ongherech

teghhe

al waeren in die En heuerten dat
dat eynde dat die meynighe ten v
welc al ist soe dat d'werck in
en oec van lute guet selgnet he
louelyc te hemelyge waert. Want het
reyne worden byme mit quade omgenging
meyninghen. Daerome beslunt dat heylighe e
wangelic en seet. Eo dyn eyghe suuer soe al
dyn lichame clae. Eest dat het met donckers
ten heuet so salt te gader liecht sijn. Dus eest ge
seet. Eest dat dijne werke van hem selue guet
sijn en mit guede meynighe ghesdaen sijn sonde
smette van gheuen sicheide en sonde eynghe
corruptie van gebrechlychseiden so sijn sy altemale
liecht dat ed louelyc voer gode. Want sy sullen
daer verlichoen ald cyme lantecne die vol sijn
ten ed en claeheiden. Ja luyt sullen sy verlichet
sijn mit liecht van graen. Daer Salomon aff
scrift der gherechticheit lude wech ed ald cym
schijne der lucht. Aez luyt nae dats nae desen le
ue sullen si verlichoen mit claeheide der ewighet
glorien. Want also als hinc matheus bescreuet
in sijne ewangelic dat ten woyten daghe sullen
sy blicken off schijnmere die guede mensche en die
gherechtighe als oft waer cyme clae sonne mit
menschouwen gods. Daer bringhe ons allen god by

10
In den heyligen
In den heyligen syne discipelen met en
en met wylt mit gelouue en ghestadich
en ghaedende nonwedende die werelt met
en dubbels heeren met van symelic heeren
Dye dan sijn hem ghesolcht met nochtan dye
scippen van hem volgende met meer die heyligh
van hem gheselschappende en die gherechticheit
van hem naeuolgende En siet sijn tempeest
groet ghemact es t die zee so dat scepelijn
bedect wat mitte vloedem. Want doe hy vol
wonder ghetoint hadde in die eerde leyt hy
ouer ter zee dat hi daer es noch merde wer
ken solde betoghen. op dat hi der zee en der eer
den he' hem wesende te alle betoghen solde. In
dan geglyen dat scepelijn hy dede beruert wesen
die zee. hi beruert die wind. hy verstormde die
vloedem. waerome dat. dat waerome dat hi die
discipulen solde sette in vropfen. en dat sijn sijn
hulpe dan solden heyschen. en sijn mogentheit
te hem liden heyschende solde openbaren. Die
tempeest met van hem selue gelore es met sijn
olie die zee daer mogentheit des geliedes. des
ghesens die wt luyghet die wind wt sijn
Ite foren

Den by dees
in en rebode geboren
ome die octufone hnt boue
es tempeest groet en met cleyne
Wit en met cleyne folde we den gheueghen
i hae volen die blaeden den scheeprijn tegh
ten i so vael te meere vryse die discipelen be
uerde. Dat si vael meez solden begheere te telue
ziet ene hem liden te wondre en te uerwonderne
des behaldis **o**ez die heer sloop. Eyn wonderlyc
dme ten te uerwondre die die nimmé te sla
pet. sloop die die nimmé en sloop noch i.
waket. hnt es geseit te slape hi sloop seker in
lichame **o**ez hi weic in die godheit hi sloop
den lichame **o**ez in dat godlike willecueren
beruerde hnt die zee Ende hi richde op die
vlueden en beruerde die apostelen te roenen
sine moghenheit. hnt sloop inden lichame al
p hi waeren putte vanden weghen moyde off
ghemoyt hi sat betoghed hnt dat hi waerlyc
menschelyc lichame d'uech den wilke oeru
peerlyc hi hadde ane ghedien **J**aden lichame
sloop hi meez in die godheit verstormde hnt
die zee. en anderuerue passierde hnt hnt

alick 47

Wij met ey

te slaepen in noede. noch
 noch in droefscap. mer te
 en te jubiliere ten he ende
 van hem te heyschen so sullen wy
 mer een pyne. Wane hi sleep in den lichame
 dat heylighe wort segghen **H**e sleep in dat
 heet myn wakert. ten welke toecome de die
 discipelen wete hem segghende: **H**e behalt
 ons wy uebaren ajet so groeten vaer
 waren sy veruet. en wel nae van maede
 ver drempt dat si eeghen soeren solden
 ieghen hem. en mitz gheremydelijg of soch
 telijg solden ghetruwe. mer ver stuer delijg
 solden wecken hem segghende **H**eer behalt ons
 wy vernare **O** salighe en auerachtighe disci
 pelen den he den behalder hebby mitz. ende
 dese vreyse ontsiedij ajet v liden ist leuen.
 en vander doet sydi sochjuol dich ontsiende den
 strom der zee den scheyp van haer also weedy
 ieghenwardich. als hi slaepende in den licha
 me de vladen mitz in moghen passieren off
 sachten **H**er wat antwoerden dese discipelen:
Kinder leyn sijn wy segghen sy noch cranck. ende

och met
se passie en
maect noch die opusien
mynghe inden hoghen no
des heylighen geestes. **De**
Wazome i broeschent wickelen wy
wilke oec vanden he. Dieke hebbe wy
lasteringhe des deyne gelouue. mer wy op
hal dert wy ghesdoughe gheerne. Wyllichhe
sustmeze wynt. Waer af en nu si hoeren segge
den he. Waer by sy di beruert van deynen ghe
louue. Wazome en heb dy met sterckheit betru
wemisse en ghetruwichheit te v liden. Wazome
en halt dy niet en sijn dat die doer ieghen
stoende ia en waer dyse niet sculdich ghestadelijc
te ghesdoughe **In Sinte Johannes daghe i**

Secundum Johanne .xxj. k. i. d.

In illa tempore dixit ihu petro: **Sege me**
wee leue du heest bekent **Omē augusti**
die heylighe kerke hoe beuolen van god
ghespedict. Welke deyn es in gelouue. Dand
in speaen. Deyn in die eijt der pylgrimage.
Dand: waent in ewichheit. Deyn in arbeyde.
Dand in rusten. Deyn in den wech. Dand in
lant. Deyn in werken der deynighe. Dand
in loue der scouwingshen: Deyn halt af vande

En hiet g
in welken het gelympt Deyn is
ant becht Dander sonder vianct regnme
in wederwordicheit. Dand
ant met wederpoerichs: Deyn vley
sonder menscheit breydelt. Dander es geest
lycheit ghennochlicheit versader Deyn es om
aize des nevenens sordquoldich Dander es
Tpayse der victorien te seker Deyn t temptacie
es ghesolpe Dander sonder eynighe temptacie
in de holpe verbljdt hem. Deyn veracorest
den benoedicht Dander es daer. Nu het en
ghen en vint benoedicht Deyne vrende son
den op dat hem die syne vergheuen werden.
Vergriest Dander noch in ghedounghet dat het
verghene noch in doet dat het te hem heysche
te wesen vergheue Deyne es ghegheselt mit
quade dat het met en wede verheue in die
guede dinghe Dander in so grote volheit der
gracen deuet van allen quade dat het sonder
eynighe temptacie der honden aenleest den
ouersten guede Deyne die guede dinghen ende
die quade dinghen onderscheydt Dander alle
ne die guet syn seouwert daerome dat eyne
es guet met noch ellendich Dander es betec
en salich Dit es beteykent by den apostelen

Dit tot m
icome es geseit tot desen. Volghe
vanden ghenen aldus willic dat hi
tot ic come. Wat te dy du volge m
wat es dat also ^{vale} bevoede also vele
grippe wat es dit sonder du volghe
na volgm ghen t ghesoeghen de rydelike qua
de die ander ghene bliue tot ic weder come
te gheue die ewelike guede. Dat wilke ope
lyker aldus geseit mach syn en volghe vol
come wytlynghe ghemformyert mit mynre
puffien exempelre mer beghenme contemplacie
bliue tot ic come te wesen volmaect als ic sal
wesen come. Want nae volghet xpm totter gue
derreverte daer volheit der pacencie mer bliue
de es tot come xpm dat te wesen gheopenbat
die volheit der sciencie. **H**ij sekerlyc syn ghe
dougheit die quade deser werelt mit lant der ste
uende. Daer sullen syn ghesien die guede des
heze mit lant der leuede. **W**aerlike dat hi seget
aldus willic dat hi bliue tot dat ic come. ~~en~~
en es niet aldus te verstone als hi ghesent heeft
te weder bliue of te volbliue. niet te ontbeide
wat dat by hem berey kent es niet sekerlike
niet mer als come falsyn xpm sal hi voldoen
mer dat by desen berey kent es te weme geseit

en men co
mezo i m
teue
mine
We
Vanden qu
ond met alsulc Wy nu sijn en
Daerom te overreest hi dat wy niet al
teu
daen en moete sijn aez daes mynre hi
ond moer. Dat dat meschaghet hem. En dat da
ond hi af doe en sulle wy niet hebbe. Noch ome
nide dunde en niet hi ons dan dat hi gense en
af doe van ons die welke dinghe hi niet en my
lyp. Dan myn waer hi niet en wille wy bliuen
daes meer daes hi wille wy ouerlyden. en van wa
hi wille wy niet en bederue. Gynne dien dan
petre dat hi van deser steruelichet wede ghebruyt
wese ghemynre van dien Johan dat hi in die on-
sterflichet sijn geshalden. Hier by deser vedene es
betrent. Waerome ghy moet Jossame dan petere
ghemynre hebt xpc. Riet waerome meer petre da
Jossame ghemynre hebt xpus. Ru waerlyc sijn dat
meer ons mynne xpc in die tocomede werelt. da
wy nu hem sonde eynde sulle leue dan in dese wa
nee. Wy sijn te liuereest dat wy daer altoes mo
ten sijn. Daerom wy hem dan niet myn en sulle
mynne als wy beer sijn sulle alsoe beer waerlych
sonde in hem meer te minne in gheere wy sijn en
monghen. Waerome dan mindere myn Johan dan

me dan pe

Wae

sonde omme

at hi aldus blisc dat es

e. Want en die zw

syn sal en hebbe wy niet ajev

onbeiden onbeiden wyse dat als hi syn
me wyse maeren hebbe Want alpe
postel in syne epistel seet mi
wy syn sulken wy were dat als her
sal wesen gelyc hem wy syn sulc
sulc hem sien also hi es. **Dane. dan dat wy**
sulc sien sulc wy meer minen ajev hi die he
dat toe te come es onse leue hoe daen in ons hi
hi toe te come wetende in pze **destinaaien meyst**
dat hi ons gelyde te dien i mine. Wae omme. wat
alle die weyde des hen onfermicheit wae heide.
onse ieghenwodighe ellende wy hebbe bekent
want wyse gelouue en daer omme die onferm
hertich des here die welke te ons. dan ellende
te vryen. wy wilte des ghenē wesen dien wy meyst
minen en die dagelijc. alte meyst ou de sonde
verlaenisse wy heyschen en hebbe Dye es by pe
teze bereykent meyst minende. mez mynste ghe
mynct. Want myn mynet ons xpus ellendich
dan salich. Jez der waerheit contemplacie soe
daen also dan toe te come es. mine wy myn walt
wyse niet en kerne noch en hebbe Dese by jeha

alzoome en
ons te belan
es te hore tot
ande. mei
welke by hem g.
Vijema nochtan en der
apostelen. en in dat welke be
eykerat petrus waren sy beyde En in dat wel
ke iohann beuytende waren sy beyde toe te come
in beuytende volghede dese. blyf die gheene aet
gelouus. beyde die ieghenwardighe quade dese
ellende gedoegheden sy beyde die toe te come guede
duet salicheit waren sy ontbeydende. Nochtan
sy alleyne met dese dringhen duet die heylige
kerke die heylighe bruyt xpi van desen temp
tation te verlossen in die salicheyden te haldene
Dye welke. i. leue petrus ind iohann beuytende
Etc. eyn. met in dit wandelen den sy tyn delike ou
mits gelouue. en in dat sulte sy beyde ewelich
syn by speaen. Omme des ouer dreyfelyx leuens
bestriemighe ontfmick eerste die apostel petrus
die sloete des ruyx der hiemete duet mede te bin
den en te ontbinden die sonden te alre heyligen
betsuef die te xpus lichaem onberscheydelijke
betsueden. en ten selue alken heyligen ruste de. jo
han ewangeliste op die boeste xpi omme gheens
herde claers leues alre rusteluyren boesen wat
noch dies alleyne met alle die kerke bint en

ontbint

onden eno
de fonteyne
gode en anders
de hoghe d
en eynde
schouwer met rijk
mer nu tot dat come die
wen i eyne spiegel. en in eyne
die he seuet dat ewangilium alle den syne
den i al den ometnick der
eynighe handel's der heylighen
onweerden sijn. die welke nu benoelt en hebben
daerome van xpo Johannes die apostel meyste
ghemint es dat hi gheyn wiff en leyde
Expliat viijpe die can en begriffen mach.
Want het en was als slapende met ghescreghen
Ende wachte hem die hem te wachten hebben

Sinte Gregorius seet op dat wot dat
sintre peter seide Sich wij hebbe alle den
ghen gelaten en sijn di nae ghevolgert
Wat sal ons daerome weeden: Grote trouwe.
peter was eyn visscher hi en was niet rijk
sijne prijs seucht hi mit cuenspen en nu hem
den. en nochtan sprac hi betruvelijc Wij liete
alle dinck: En omme dat niet ghesoek en es
so voel laten toe voeghet dat volmaect es. En
sijn di nae ghevolgert wij daden dattu gebode

volk ander die
die my gheschiet
van den apostelen en van dien
die die onbegelouue xpi en xpe
die ewangelien alle affectien u'onver
die ghehele werelt ghesoethe
Dise suile hondertfalt ontfanghe en dat ewighe
leue besituen vanden octusone deser sententien
die ewighe ontfanghe ajet nae die vryssensse sey
ghende ons luden dan. **E**falt ontfanghen alle din
ghen die wy lieten en selwighe leue wesen te sien
met verstaende so wat in dander wedich es weder
beloef in wyne blyet vryssensse. dat wie eyne om
den he laet ~~hondertfalt~~ ontfanghen inden toe
comeden leue

Onte Gregorius seet op die ewangelic vande
arme lazarus aldus **D**ie wode der heyl
gher lessen behoert ons te wesen om te v
mane die mysterien van ghenadicheiden **D**aghe
lijc eest dat wyet sucken soe vanden wy lazarus
ende of wyne niet en sucken wy schouvene siet
in keramelicheide offeren hem arme **S**y bidden
ons. die dan ou ons bidders moete comen **S**elket
wy behoerden altus te bidden. **E**n nochtan weerde wy
gebeden **B**esiet of wy behoeren te sijn ontfent van
dat wy bidden als sijn patroen sijn die bidden !

...den want desen paps es quaem
...den sweert de daet ihus aff
...te vspare eyne affmijdinghe en aff
...omghe alre vleyschelijker ghenuechhe
...ome seet ihus Ich en quaem niet te sende
...me eyn sweert: Want alle onghesordi
...de mine verbiet hi en wille daese ghescey
...den sy Ende dit es eyn seerp swert der gebrui-
...keliker lisselijker nature vanden ongelucken
...nschen **D**aet onse he sprac ja bin comen
...ome te scheyden ek mit vanden vader en also
...vont In al desen en weder spriect onse heet
...gebode niet daet hij i gebiet vader en moeder
...te eere aen hij wille datmese also ex alre te
...recht betaempt **V**riet also datmese mit her-
...ten mine dat me mit diere mine sijne mine
...verghete of sijne dienste vertruwelose daet
...ome seet hij daet nae in desen ewangilie die
...sijne vader of moeder of kint meer mit dan
...mi hij en es mijne niet wedich alre onse heet
...seet die sijne ziel min die salse vliessen dat
...te verstante die alre ^{naer} es ome mijne wille n en stry-
...uet aen kiest eyne correcte lichamelijc te leue

Dat elc
ewighe
in alle leue
af spie
ontfanghet sal her
te verftane So wie fonder ande

loen te ontface. Dan in volcominghen
tijheit ontfanct mit minen den pphete of
guede mifche. alleyne dme dat is pphete es d

Igheredicht mifche Dese fal also vaer loen
baer gode als of hi felus pphete of ghe
gheweest heede **In S' mattheo sage Secdm mattheo**
Quillo tempore. Respondit ihu dicit: Confiteor

Dat onse heer in dese ewangelic **expositie**
spreect Dat die soen nyema en kenne dan den
vader Dats te verftane. Dat het waer es nae be
grippeliker kenenisse: Want den soen te beken
nen: en hem te begrippe in syne godheide dat
behoert alleyne toe den vader en den heylighen
geest en sone felus **Nochtan** kenen die myete
en die heylighen gode mer sy en begripen niet
Ende dat selue es oec te verftane vander kene
nisse des vaders en des heylighen gheestes. dat
vander kenenissen des soens geseit es **En** oec ist
openbaer en kenlyc Den gurechte gelouinghen
mifchen. Dat noyt eynghe creatuer te kenenisse

die

Expositio

die were ... sander langhe ...
 die ghesette waren herodes ...
 die selue herodes dede die kinder doden omme ons
 heren wille omme dat hiyne waende hebbe gedoot
 Eyn ander herodes was die was des herodes
 sen En die hiet herodes antipas Dit was die
 ghene die philiphs sijn brueder sijn wijf nam
 dese dede sijnne johan baptiste onthoefden Van
 desen was onse heer bespot en onder hem gheset
 cet Eyn derde herodes was die was deses tveer
 neue en hiet herodes agrippa dese dede doden
 sijnne jacob en sijnne peter kerkeze Voert seet
 die ewangeliste dat dese zacharias hielt die selue
 stat van diene inden tempel die abias wo hem
 ghalden hadde hiet es te weren soe me liest in
 eyne bucc Dit me hiet palypomane dat die co

als in
tenichia
hem bejert. En die oec
in den dag eynich
mo eyne van synne gheslachte in die
solde. en ome dat gheual vander of
was by wylen in eyne welke dan t eyne
en hyn elvyft of nijdichent come moeyen so vande
to dauid dit te voren voersien en oedimpe
dat die xpm̄ elot do hem woepen En also
ghewijel in deyn welke of in dandere of in diem.
en also vot gaende also solden si diene en hoer welke
halde. Van desen xpm̄ priester was eyn dese
Abias. en hem ghewijel die vjn̄. welke te dienen
no was dese zacharias van des abias gheslachte
en als abias dat was. dat zacharias in synne
stat gheoordimpeet die vjn̄. welke te halde n dit
ist dat sine lucas bescrijuet. daer hi seet dat
zacharias was vanden selue dienste inden tempel
dat abias vo gheweest hadde. Voert seet dyc
ewangeliste dat johannes sal voer onsen hee ghen
inden gheest helye en in synne moghentheide:
Het es te weten dat vint johannes ginch voer
onsen hee in menigher maniere want hi was vo
hem mychelge geboren. Voer hem p̄diete hi voert
hem doepde hi en vo hem starf hi En vo helyas

...
... Johannes van de ...
... **Johan** **Hofhas** was ...
... **Sancti** **Johan** **Helyas** ...
... **Johan** was ...
... **Helyas** **deylde** **mit** **synne** ...
... **Sancti** **Johan** **bekeerde** **dat** ...
... **Johan** was **ghe** ...
... **transfigurere** **Sancti** **Johan** **wandde** **mit** **onse** ...
... **he** **op** **oertryke** **en** **doypte** **in** **die** **Jordane** **he** ...
... **lyas** **worde** **ware** **bevende** **als** **eijne** **vlamme** ...
... **Sancti** **Johans** **worde** **waeze** **luchstende** **i** **spreken** ...
... **en** **i** **leue** **als** **eijne** **clere** **lanceijne** **want** **hy** ...
... **toende** **den** **behalder** **der** **welt** **mitte** **vingsere** ...
... **segghende** **mitte** **monde** **Siet** **lam** **gods** **siet** **die** ...
... **afdoet** **die** **sonden** **der** **welt** **Wat** **also** **die** **ingel** ...
... **spract** **dat** **Sancti** **Johan** **bekeere** **solde** **die** **herde** ...
... **der** **vaderen** **reghen** **die** **kinderen** **dat** **es** **dat** ...
... **hyt** **geloune** **der** **patriarchen** **en** **der** **prophete** **vast** ...
... **maecte** **i** **die** **heren** **der** **lude** **dit** **de** **Sancti** **Johan** ...
... **mit** **synne** **mitte** **liker** **predicacie** **In** **Sancti** **Johani** ...
... **nes** **baptiste** **geborte** **Secundu** **lucam** **ii** ...

I ~~illo tempore: Elisabeth in partu est eius par-~~
~~endi: et peperit filium Et reliqua~~ **Expositio**

De heilich Johan Ende
waren ouer ghegaen in alder eyn
met Doe sprac hem Engel
Sich omc Dattu myne woden niet en gelu
falku stum bliue van mi voert me niet dat
geboeren wot En en suld niet moghen spreken
Hij verstaerme dat hi stum blyf tot an
daghe nae die geboerte des kints: Want alsoe
die ewangelist seet Alse kint besinden solde
Doe vraccheden sy den vader hoe hi kint heite
wilde Ende hi stum wesende wilkelende ende
heyschende eyne tafel schreyf segghende Johan
es sijn name Dit es eyn sonderlinghen loff
te gode by sime joshane graceliche gheschiet Dat
sijn vader zacharias die omc sime ongelouuych
stum was nu in die geboerte sijnus kints sime
Johanes es woden spreken de mit aphelelike
tomghen en seide: Gebenedyt sy die heere god
van ysrachel want hi heuet gheuyfent en
ghemaect verlossinghe sijnus volc In die Virgile
Sime petrus Secundum Johannem

In illa tempore: d. i. simon petrus Simon joshans
Diligis me pl y hys Dicit ei etiam Snc: tu fas

alzo
in dat
in petrus
petrus En die
nae gheestelike onders
alzo daer als onderhoorich en petrus
want onse heer en sprac met
volghe mij en petrus was
en die hoerich en die also. Bariona sprac also
alzo als de duue soen die duue es eynuoldich
en sympel. en petrus diende onsen heer oemoudelich
in eynre gherechtigher eynuoldigher meeringe
Cephas dat sprac also daer als eyn houft. en
petrus was ghemact eyn houft boue den liden
prince gestelt op die apostele. petrus luyde also
vele als bekenen of ontschijende. En petrus was
clac in kennensse als hy sprac te onsen heer
ihesus du best xpus des leuendighen gods sone
hy was oec wel te recht ontschijet. Doe hy alle
die eertelike dinge ome die minne ons heren wt
sijnre begreete warpe. en onsen heer wyllidliche
nae volghede segghende. Sij wy hebbe alle dinc
gelaben en sijn dy nae gheuolchet. Dat onse heer
sint petrus drey wef vraghe de of sijne mynde.
was eynre sake ome dat hy ons heren drey wef
geloechent hadde in die ierghenwoerdicheit eyns
Jerusalem

in synen godes
die en beestige te
die ziele hoer
in synen maniere
al synen iongheren vate
moedighen leue hy sal gueder
mit pichtliker leeringhen. En hy sal
hichlyc helpen i hoer naer mit
hyt heuet. Want die ziele es edel
guet die dan deertfche guet heeft en die ziele
beshalden wille hy en sal die ziele niet laten be
swaren omme deertfche guet te beshalden ten
de naer synen iongheren op dat hi synen ziele ghe
rechteliche mit also ons xpus ghemint heeft
Dat onse he. ij. werf tot sinre peter sprac waede
mijne lammeze. en ten derden male waede mijne
scapē. Hyt by es te verstanen dat synen maniere
ten van luden syn in die heylighe kerke. sulke
synre inne die beghenne gode te diene. sulke
die voortgaen in den dienste gods. en. sulke
die volcomen syn die. ij. eerste verstaenme by de
lammē. mer die derde by den schape. Want die
schapē bekenen hoer wyde en leyden by tyden
die lammē nez gueder weyden die eerste. ij. dat
sijn die lamme die salme weden mit coenijeninge

... dat du volde ...
 ... sal sy eyn ander ...
 ... mer en wilde in desen ...
 ... mit wat dode hy hem solde
 ... gebonden ende
 ... mit cruce solde wden geleydt
 ... mer en wilde
 ... te spreken Nu mocht yemant
 ... dat syne martlic mer volcome en waer
 ... dat hi ge leydt was daer hi mer en wilde sy
 ... volcomelijc gescheet En mit minen vol
 ... bracht Uly sult weten dat tusschen der zielen
 ... den lichame also grote natuerlicheit es in die
 ... der natuerlikeit mine dat die ziel mit
 ... natuerlikeit mine begheert minne en ver
 ... mochte vanden lichame te scheiden Anz dat eyn
 ... mensche begheert te seene omme gods te ghe
 ... bruyke dats dat wees der gratien gods mit na
 ... tuerlikeit begheert aldus waest mit sine pecc
 ... ducome eyn ander dat was gratie leydene daer
 ... hi mer en wilde natuerlike mer gratelijc hi wild

In de octaue *Sime petrus* ind *S'paulg* *Sedim lucia*
Quillo tempore: Iussit ihc discipulos suos ascende

salam
Wate
solde
ee van te berade on
by dese zee
gheexponeert op
Dasten Die ionghen solde
die hiet berchsaÿda van desalpur ware
ionghere **Sime andries** en **Andries** en **Philip**
Philip by dien dat onse he alleyn gheinc
op den berch sijn gebet te spreken sijn
leert ist dat wij nuttelijc bidden wille dat
wij ons van allen dinghen binne en buete ont
lasten sulle en alleyn te godliken dinghen onse
herten gheue Daerome soet **Iheremyas** die psalme
te Die heylighe ziel dats die geestlike mensche
sal sitten in eynscheiden En sal hem selue heffe
boue hem selue en laen gode sijn instrument
gebruyken Die ewangelist seet dat ihesus quaem
in die vierde wakingsche vander nacht **Mat** bij
Verstaetme dat ons die scrifsture **ij** tijden va
wakingsen leert Die eerste es des auents Dan
deze ter mydder nacht Die derde in die dagheraet
Ende die vierde coet nae die dagheraet **Amone**
seet **Sime marchus** i sijn ewangelië dat xpus
selue sprac: **Daect** want ghi en wet niet of **de**
v he come sal des auents of ter mydder nacht

Die
suecke
Dincal equade dae
re suere van alle vle
soet Salomon
Dien
sal doen ve
alle vleeschelike ghe
nechten. **D**ie derde Walkynghen es eyn aflegghen
alre sonden mit gherechter broedste **H**ij aff
siet die wyse man aldus **D**ie gherechte mische
in suere mit synre Walkynghen den oue dat
synre consciencie sal hij suere vanden vier end
vanden asschen der sonden mit gherechter wa
kynghen der gheuelre broedsten **D**ie derde wa
kynghen es vast wille en sterck minneer sonde
te doen noch die temptacien te consentieren.
Hij aff sprickt xpus selue. **V**aect en bedt **D**e
ghiet niet en gaet in temptacien. **D**ie vierde
Walkynghen es eyn gherechticheit oue die sonde
ghenuēch te doen mit wilkygher onderdanicheit
Hij aff seet sinte Johannes baptist. **D**uer tweede
vrucht van penitencien **E**st dat die mische
niet waken en wille so sal die he' come als eyn
dief en die mische en sal niet weten den dach
noch die ure dat die heer tot hem come wille
dat ihus wandelde op die zee dat gheschiede

Wilt son
als heer die w
met en kenden spreek
was d'wone. Want
in der stemen doe
Want die stemen hadden
Peter op die zoe gmech en d'wone
te smelken dat was d'wone dat ihus wilden
nen sijne godlike crachte. en die crachte
des gelouwe sinte peters. En dat d'wone
sijne crachte bekennende met en solde pin
sen hem gelijc gode wesen de opt water wandel
de met doe hij begonste te smelke onder wat
doet hem ihus die hant en hieldene dat

Ihij alleyne es die ghene die ons bij staet
in alre noet. **In d'wone marie magdalene**
illo tempore: po. d'wone sedm luam
galiat ihu qdā phariseo ut manducaret cū
In dese ewangeliē **illo et reliqua Epp.**
es openbaer en pleynlīke te ghetoeht. **I**
Wijf was maria magdalene die heers
leues was gheueghen. En ome die salke so
hiet si eyne openbaer sonde: se met in dien
datse achter stoent bij den vorte ihus also die
ewangeliste seet. **I**hij bij verstaet me gweste
hij dat. **I**n. **I**nghen waren in marien mag

Een. Dit moet men

... en niet voer. **D**ander es
 ... ontbonden te wesen
 ... in dien dat sy
 ... die voer ihu. en neue den hoefde
T ... herachten rouwe. dat priest
 ... si die voer ihu nat maecte
 ... **D**at vierde es eyn onghe
 ... des lichame. en eyn omoghen ten
 ... dit priest me in dien dat si die voer
 ... mitte haer. Van horen hoefde da
 ... al hoer lichame den sonde dienende
 ... was desen. **iiiij.** puencten ant
 ... **iiiij.** contrarie puencten die in sonden
 ... In die sonden vinden wij ten eersten be
 ... onsuuerheit des vleysches omme welke
 ... die nische bekennede besmet mit allen
 ... schame sal voer gode en voer alle syne
 ... heylighen. **D**ander es eyn verbinden s
 ... die wij omme der sonden wille ghesdoeghe
 ... of anders waer voer staende da
 ... gods en alle syne heylighe
 ... schaenden. En mach die nische niet wel
 ... en begheeren ontbonde
te sijn

ul
 Ro

...nne ouer maecht.
...ous allen ghesondenheit selbe
...ndeliken hoer ouer
... in die sonde es gheschiede
... diech en ongherechtych hoer in ouer
... den u'smadende die geboden
... weden die over gods dinc die
... des vleysches. **A**ijn teyghen sal
... syns selfs wille wignen. en hem selue
... onwoerden en oetmoedighen onder den wille
... gods. **I**n rade der heyligher kinde willich
... lye volpnende in gheselsamst totte eynde.
... **V**ander schaemde die maria hadde mit ouer
... pensen van hoer sonden seet. **S**ime gregor
... schaemde es eyn begheer der penitencien. en
... eyne moeder alre doechden en eyne verhue
... dinghe der sonden. **E**n hysome alse marie ho
... sonden en die smette der sonden aen sach lie
... de sy hoer ome en liep te sonneyne der ont
... fermhetich ome hoer te swane en ghesmit
... te werden. sy en schaemde hoer niet weder
... lude oeghen. mer vo' die aenschyn gods. **W**at
... sy gmet mit hys ongheruepe. en onder die
... daer saten in die weersap en schaemde sy

Die publice daer Sint lucas af scriff
 van vrens en en doerste niet syne
 wilsen ongheliken wilsen hemel waert. Vanden
 vants die in die hadde scriffst Sint gregorius
 en wat ons met hoe groeten trouwe marie mag
 ontfaken was die hoer niet en scaemde
 in die weerschap te beweynen hoer sonden. sy wey
 de ouerbloedicheit. en sy weynde salichheit. Want si
 wuedt die vante des behalderes ons here ihesus xps
 mit bittere tranen vlietende vanden herte daer
 die oeghen op dat hoer en oeghen en alle ducht die
 hem luden ghehoersam sculdich ware te sijn ghe
 zunt mochten weerden mit desen tranen vander
 oetmoedicheit en vander veronweerdighen hoers
 selues seet Sint gregorius merclijc aldus dat
 schoen haer dat maria magdaleena hadde in spiet
 heiden hoers hoerdes wtghestelt en alle hoer leede
 teghen die eer gods. Daer heeft sy mede in verhoer
 penitencien mit oetmoedicheiden in contrarien der
 honerdien. Die vante ons hen ghebrecht op dat
 sy onsen he also menighe offerghende van hoeren licha
 me gane als sy menighe onghoordingende ghemecel
 ten

menscheit
 dienste gods
 o heren gheestelike verstaen ma
 inder overelt. Die sijn die ned
 lichame Desen sulke sijn by staen die
 Also maria magdalene staen een voete
 Dats te verstaen mit heymlike
 noeden te hulpe come Want dese druyffen
 coupe dat hemelsthe rijke Dese voete sal
 nat make ouermids eyn mede lyden en gpassie
 goet jamerlicheiden die eyn mische in sijn herte
 drayghen sal als sijn selues aen sal oec dese voete
 droeghen mitte haet. Dats mitte guede van oec
 rijke hem luden te deylen en haer noet te stoppen
 men salse oec cussen Dats mit guede terechende
 en sachter antwoerde toe spuelke in treste aen sal
 se oec bestrijken mit salue ouermids blyde gelaet
 datme hem toene sal in al datme hem te guede doe
 sal In allen gysten saltu toene eyn blyde aensiaet
 also die scrystuer seet En so wat datme den ar
 me suet dat duerne gode selue also hijn selue
 seet op die vij. werken van onfermherticheit

In Sime apollomaris daghe *Secundum lucam*
In illa tempore: facta est coena inter discipulos

in cruce

Die jonghese ghesdoenheide cranchheit der mensche
liker nature als sy dme boedel elviste. Aez
desen elvst al waest van honedien. noch jaer
en was hi den jonghen gheeyne sonde. Want hi
seet duse met en elvsten dme heerscappye
vander werelt. met dme hoedhat in hemelinge
en dat was eyne cranchheit aez die en onscul-
dicht onse cranchheit is. Want toe hore cranchheit
en conen wij niet come. Want wij en brughen
niet onderlinghen wie die meyste in hemelinge
es ghesien wesende. **D**ese sake daer dese elvst
afquaem also beda seet was die. **D**at petere
ware beloeft die storeken van hemelinge. Dat
aer petere en johan en jacob op den berch van
thabor ware gheleyt van onsen hee daer hi hem
transfigurierde. **O**f aer dat since johans ende
since jacob's moeder hat onsen hee ouer hant. **H**
sone dat sy mochten sitten ter rechter hant en
luchter hant in sijn rycke dme dese sake en des

Dinghen der
die die machte hebbē
mer ghi lude met also. In
in v liden wese als die mynste
came die grote gysen gheue moeghen
heerscappen syn beghenzen den loef vand wer
Riet ghi lude also sprac xpus tot synē ionghen
Voer wer dactmen by den een en by den d
en by der tafelen in hemel-ijc mer en verstaen
lichamelike dinghen: Want des en sal daer n
syn mer by der tafelen mach mē verstaen d
ewighe blyscap des ewighen leues. **W**ij den ete
verstaet mē eyn volcomē aenschouwe de lieflike
godheit. **D**ie i dat ghesaede wē den alle heylige
Wij den dactmen verstaen wij die oudbloeyende
ghenuechte in dat bekenen de mensch ons heren
onverscheyde hē gheuecht de godheit. **W**ert
by den siten op die xij. throne. Die glaze seet
xij. throne of choren syn guede menschen die
die apostele belieert hebben. **M**er wer dat die
apostelen by onsen heer siten sulle in die tijt
des vromenisse. **R**iet dat si vromenisse van hē
machten gheue sulle. **M**er omē sonder liden wē

in hebbe en

rome seet **Imas** **Theromimus**
ene die den apostelen gheschijde
de waerheit alle smick laten
die name gods en horen exempel en onder
samen sijn bleue totte eynde. Dese sullen by onse
he sijn een voneemisse op die **xxij** thronen **voghe**

die **xxij** gheslechten van yrahel **By** den
geslechten es te verstante alle die werelt

In **Sime** **dominico** **daghe** **Secundo** **Lucam**
illo **tempore** : **Dicit** : **i** : **d** : **f** : **Vos** **estis** **sal** **terre**

Dese ewangelië behoert : **Et** **reliqua** **Exposi**
sondelinghen totte prelaten En hem dicit
wort gods p'dicken In desen sijn sculdich te we
sen **in** p'neute van exempel en die me vstaet
by **in** gelijkenissen die onse he in dese ewangi
lie ghesoent heet Ende dit sijn dese **in** **Saut** **Stat**
Saut **lechte** en lantorne **By** den **Sunt** **verstaet**
me eyne eerfamsheit van wandelenghe. Want
also esalt die spijse wel smake doet also maect
guetheit des lentes in exempel en de eerfamer van
delinghen den misse eyne lichticheit tynde
lente nae te volghen **By** den **lechte** **verstaet** me
clachheit van volmaecte gelooune in kenemisse

des Swalms
eher in bescrempen es voren
die oetmoedicheit in wysheit
liecht en ruyt des nimen gods
es en ghebedt reysen die selle vromen
glozen en des Swalms **A**n den salte
in hem heest by puenke machme verstaen ghe-
rechte onderscheidenheit des wysheit **A**ls
maket lant daer op ualt en blyft onderscheit
gherechte onderscheit des waerheit die men
discretie heet In wat herten dese lant en blyft
si destruet al vleyschlike vruchte **A**n den
salt es die spijse volreyt en by discretie comt
die mische ten smake godliker sueticheit **A**ls
droeghet vleysche en behuedet van corrupcie
en van vuyllheden **G**herechte discretie ~~daer~~
des waerheit verdroecht inden mische alle on-
suivelheit van sonden mitte vuyt des nimen
gods en behueten van alle onsuivelde oim
mine des suivelheit van herten **A**ls woert
van water ghemact by sieden ou die hite
vanden vuyt En discretie moet omer mitten
vuyt des rechter caritate ghesoeden weerden
salme volcomelich daer mede werken **A**ls

ion der dy reue in so
heit hy es gode niet bequaem
alt d'et neet alle overelike in
Die spysse het verdroghet vleysch
quaden van verorden Het wort mitte vryen
ghemaeck en es ghesoffert in alle sarcasien. Dit
es al gheswaecht vleyschelyc mit guede salt. en
al gellie es reestlyc also gheswaecht in reestten
Dyrene der waerheit. Nu seet onse heer oft salt
te niete gaet waer mede salme dan salten:
als of hi segghen wilde. Of gherichte discreete
discrete der waerheit niet en es. Die ghene die
evole leere souden. Waer mede salmet vleysch
bruyghen tot gueden leue. Dintc Hieronimus
seet. Salt der gherichten discrete. Wort te
niete. en te gaet. Wannoe ein prelaet es gye
rich. Verneet ongheloeft. houedich of onbe
dullich in opuallende last. Dine die waerheit.
Voert seet onse heer in dit ewangelic hiemel
en eerde sullen vergaen. Anes myne word en
sullen niet vergaen. Hi salme verstaen dat
hiemel en eerde. T hae substantie en in hore we
sen nimmermeer vergaen en sulte. Anes si hebbe
niet al pulke werke die si dan niet hebbe en sulte

eyne ed en besmet.

raghet en sal dan gheyn bruce
en si sal dan wesen sune en clare
Wijder mynste letteren die m. v. en
sal. mach men verstaen die. x. gebode
lij moyses gheghene. Want dese gebode behoort
te den ghemeyne volc die in die werelt sijn
en oec sijnse mynste van lone. Sine Johannes
gultmont seet **T**eghebot moyses dat ed nyen
te doden. dat ed licht te halden. en dancome sijn
sijn van mynre lone. dan den raet gods te vol
doen. mec dme dat si licht sijn te halden oest swa
re sonde die niet te volcomen. mec die raet gods
ed sware te voldone en clejne in sonde en den
volcomene gract van lone. Want die raet gods
es du en sals dij niet toene teghen dijne brue
dit. dit es sware te doen en clejne in sonden
myde cranchheit. mec gract in lone hem dij
volcome **van eyne maghet. Secundum machē**
De tijt. Seide ihud te sijn discipels dese ghe
lij kernenisse. Sullie es trjlie des hemelen:
in deser ewangilien sijn beduyet die ghelyken
nissen van den schact die vonden ouer. ende
den margazieten dat sijn dreye steyne die ghe

Ende dander lufftet gey
hant van gumpstaen Anes dat die
wighen lone die daer nae volghet
Sint also Simeon gregorius seet verstaetne
die begheerte des hemelrijcs Des es bedect in den
achterste noot eyn mische dine daer te come hem selue
open in alle dachlyken werken En wel te verstaen
alle den ghene die dy he' ~~noot~~ ont
sien noot en mans also David seet die gheest hoe
mechticholdich sijn dyne sueticheiden die du heer
bedect heues dien die dy ~~noot~~ ont sien: Des seet
dat es die begheerte des hemelrijcs in oefe
myghen der dachden dese sal eyn mische bedecken
mit oetmoedicheiden en mit rechter meyminghen
anders verliest hy alle lone Simeon gregorius seghet
die eyne seet openbaer drughet daer al tlant hiet
schijnt dat hy wille wesen gerouft aldus gheschiet
de hiet den comick Esdras die simeon seet toende de knaech
Rabugodonosors die come was te babiloyen ende
suzome was hy hem mit crachte af ghe worne en
ghenome Eyn mische salt dan bedecte en van ghyt
scapen des bondes seet voort gaen mit vorten der
zielen dat es mit begheerten En hy sal vercoupen
al dat hy heuet dat es hi sal verstaen alle bezing
like dmyghen en coupe desen acten dat hemelrijc

119

Den meechden so es te
heit. Dese sonderlinghen seet v
sriet die wyse man en seet
alre naest. **F**ruicheit mynheit. Del
ghen. **V**en ersten den seet. **G**udec
en paosen dinghen. **E**nde salomo seet. **D**at
leue ghyn omck te due en es. **F**Den an
seet hy dat luterel lu de seet hebbe
mer. **V**al die gherrechte suuzheit van herte heb
ben en van lichame. **D**aerome sprac onse behalder
Ihus xpus selue. **S**alich syn hy die reyne van herte
syn. **W**ant sy sullen gode sien. **T**en derden male so
verzadert me den seet van dinghen die ghesdie
rich syn. **e**n die met lichte gheschuyperert en
weden. **m**er die altyt guet en gestadich bliuen
Ende suicheit begint. **I**n dit arme leue en sy sal ge
stadich bliue in dat ewighe leue. **W**ant onse behal
der. **I**hus xpus antwoerde den roden op eyne vraghe
en seide. **I**n ander werelt of nae die verrijfense
en sulle sy gheyne wijue leiden. **D**ats te verstaen
In ewighe leue syn alle die heylighen en die verco
rene suuz van herte. **D**aerome sprac. **S**alomon
blijfscap der herte sonder eynde. **D**ats cleue in su
he yden van herte. **F**Dat en poent es die suuz en
prietose seet es seet mitelich en orberlich. **I**nden

van herte

A der menschen

... mine. Want sy es
... Want vo gode es sy bekant
... in syen. Dese suulheit van heeren
... in behuys alle verwoopenheit. Ende
... die gheest alle tyt nae volmaecth eyns
... tees also wel ontbonden es in die eyn
... vanden. viij. salicheden sprac die
... in alle heylighen daghe leest. **D**us
... van deserawanghen behoert totte
... van gtemplacien. En dit es betyckent by
... den margariete. **S**int Gregorius seet dat die m-
... gurite es die schoenheit des hemelighen. En **S**int
... Augustinus seet dat si die minne es mer so wel-
... het es. **B**eyde sijn sy guet en eyn mit volcomen
... Want wie die sueticheit des hemelighen of di-
... mine gods ghesmaect. die vint eyne p-
... garite. **D**aerome sal hi af gaen van hem seluen.
... en van sijne eyghene wille. en vercoupe al dat
... en hem of in hem es datten belotte moghen. en
... dan coupet die minche die p-
... als hij willichlijc daerome greeft alpart sijn es
... en lij vol moer verbljct vanden vonden-
... coupe. **D**atum die behaldinghe sijn selues. **W**ant al dat
... vij daerome ghesuen mochten es deyne teghen

Want eer wy ons
en wy ons selues niet haer
ons selue gheue omme die pa
Want dat sy niet haer en es niet
en moghen gheuen dan wy hebben ons
seluen. **M**er dat si willichlyc gheuen
oetmoedighen heeren **V**en vraghet **V**en
gustynus **O**f dese colupma smect
waerome en vint sy in eyne paose sy an
selue en soet **S**onde smette van hem selue alle
guede werke daende leydet sy alle tot eynen
dat es **D**ie minne gods. die es in onsen heer ihu
also die apostel spriect en wel mit rechte so es
Ihus eyne preciose margariete. **W**ant also die
preciose margariete wast vanden douwe des
hemels in eyne mosschele die hoer op luyet
in die zee en ontfiet den douwe des hemels
also es ontfien die preciose margariet **I**hus
in die oetmoedighen mosschele die siner magz
maria wesende in die zee deser werelt als
sy hoer ontflect in dat oetmoedighen consentien
hoer willen mitter trachte des heylighen gheestes
en de ontfmect onsen behalder **I**hus te mense

De ontploke by oetmoedich
enen den behalder. Dats y hu
... machyne verstaen men
... van geestliken leuen. in
... van contempla
... mach daz by verstaen val
... die oncrpe es god
like minne. Die derde gelykenisse van deser
evangilien es dese. Dat hemel ync es gelyc
eyne nette of eyne zeyghen alij desen nette
te verstaet met wot gods en die scryftuer.
mitte wellien die apostele en haer nabolyers
in die see deser werelt ghepynnt hebbe. en
hebbe die nette dats die p dinc ghespreyt
en wghse worpe ome te vaen guede en quade.
edel en onedel. ar m. en rhyke En telke treck
es ome yett gheuae En als dat nette vol
wot en opclant ghetrocke. en die vysschers
werck laten dat wot ten ionpce daghe En
also die vysscher wt lesen die guede vyssche
ende in haer vaet werpe. en die quaed elwech
werpen also sullen ten ionpce daghe die ningele
gods wt scheiden die quade vanden gueden en

le ihus sprac doe hy seide
ghen alle verstaen. **D**at die gheene die gine an de
ren sal. Dat hy dien meere en se
by gebede van verstemisse. **M**er
van verstemissen als hy wel seide
en guedertelike beuorden van elken
dinghen nae sijne tamelike noot toe
gher salicheit. **D**at onse heer sprac toe synen
jongheren die hem antwoerden. **J**a wy. En seide
hem daer nae. **I**hus. **D**at alle lezars ons la
den in die gods gelike sijn den huyfma die van
sijne scharte wort beinet nulle en alde. **D**ats
te verstaen dat die lezare sal conen onbede
en te gader beghen sulde testamet en dat nulle

In onser vrouwe epuaert. **S**ecundu Lucam
In illo tpe. **I**ntrouit ihus in qda castellum
et mulier qda martha noie accepit illu in domu
sua. **E**t reliqua. **I**n dieu tyt ingrick ihus
met casteelijn en ewyf hiet martha ontfinge

Dese ewangilie nader litten. **I**n hore huyf. **407.**
en bederf gheyne onbedm dinghen. **W**ant
dat es openbaer dat sy nader litten toe behot
marie magdalene en marthen hore suser. **408**

mens in dien dat
no Ende dat suuerste
an conp gremplacien mit belha
suuerheit daer sy gode alre
ghewichtes Daerome eest gesou
dalenē En noch veel barmhert
wonderen in dert suue maeds marien dat
ho sonder hie ihesus sprac marie heet dat bes
deyl bezcozen en dat en wot niet afgghenome
van hoer. Want boue allen chose der ingelen es
sy no bezheue te rechter hant van hozen ghe
minnen sone. **I**n den eyne des ons noet es
bezstane wy onsen he want sonder hem en syn
alle creature niet. En in hem alkyne sonder
alle creature es alle volmaecht. **I**n den beste
deyle dat maria bezcoes verstaermet leue van
conemplacien dat veel edelke es dant wu
de leuen. Want het begint hirt in eertryke en
en heet gheyn eynde in die ewighe glorie ajet
twerchlike leue wot hirt gheeynt in eertryke.
ende uerwandelt in coneplaaen in die ewelike
glorie sonder eynde. **I**n die geboerte onser vrouwe
In dat begheven van **S**ime mathews ewangilie
Iher geneznacoms ihu xpi filij dauid fi
ly abraham abraham gemut ysaac ysaac
genuit iacob.

Die sijn ghesnoemst
Dat als gader. En
se der name vrome dene
die wilke de volstendig
stanc mach by my. stude v
Dat eerste leue es getrent en
den vanden sijn conij. name
nae volgende. Abraham Isaac Jac
en sijn bruede. Sarah es spon
dab Rason. Salomo Boer Obecth Jesse Dauid
In dat begin eynd gueden leues. moer. Darest
fundament sijn. eyn vast gelouue der almo
ghende. Druuolsticht. en der godliker gue
derticheit. Dit verstaerme by Abraham.
die also veel luydt als vader van voel luden.
die oec sach die druuolsticht. s'personen
en eyne god aenbede. **D**ander es hope der
ghenaden. dat verstaerme by Isaac die luydt
also veel als eyn lachen. **D**at derde es eyn
wederstaen der sonden die te voren ghemint
waren. Dit verstaerme by Jacob die luydt
also veel als worsteler. **C**uyerde es biechste
dit verstaerme by Judas die luydt also veel
als bekynghse. en ghenuech doemighe moerda
mede wesen. dat verstaerme by sijn bruede

verme by d'arm d
eijn d'giffen. Dan sal hi
me mede vander h'f'f'f'f'
vertraet me by effon die luydt
eijn schijft. Dese voerseide puenne
me toe eijne mische die beghint p
menne. Den van sijne sonden. **Hij** nae
come in puenne op die. **ij.** name nae volgen
de en dese behoren toe eijne mische die vaert
gaet en toe myempe i pemienne. **Dese** ste es eijn
verkiefen de doechden voer die sonde. **Dar** b'
straet me by **aza** die also veel luydt als wene
aeren. **Dander** es eijn willichheit die doechde
nae te volghen en te volcome. **Dat** verstraet me
by **amnadab** die luydt also veel als willich
Dar de de es vreeschap mit onderscheyde van gne
de en van quade. **Dat** verstraet me by **naafon** die
luydt serpentelijq en dat serpente es behendich
Wierde es eijne ghemuechheit i die bequeemlijch
de doechden. **Dat** verstraet me by **salomo** die
luydt also veel als ghemuechlicheit. **Dese. ij.** vo
seide puenne behoren toe den gheue die vaert
gaen in pemienne. **Wu** volghen hi i na. **ij.**
pueten die toe behore den gheue die volstne

en dat verstaen
al als gheschiede
gestadicheit teghen alle
pescantie dat verstaetme by
voel also waer staet teghen den
nae compt die stouel dande daer alle dese
seide pueren in besloten warden
staen totten eynde. dat verstaetme by dand
comick. die also veel luydt als hantsterck dat
met uerwonen mit volstaen totte eynde als
wozt die mensche comick ghescreent also die a
postel seet die volstaet totten eynde **Diermid**
D **V** Volghet **De** **re** **ge** **bo** **er** **t** **e** **m** **i** **t** **l** **e** **u** **e**
hij nae dander geboerte der myddelste
xij. psonen. die greseliche te verstaen toe behoeren
den mensche die geboren wort mit myddelste leue
van gratien. Dyt sijn die name der psonen
nader letten der ewangeliu. **J**alemo **J**heroboam
Alias **M**a **J**osaphat **J**oram **O**zias **J**osafim.
Achaz **E**zechias **M**amasses. **A**mo **J**osias **J**eco
mas en syne bruederen **D**e **e** **r** **s** **t** **e** **p** **u** **e** **r** **e**
gherusticheit van herte dat verstaetmen by
Jalemonie die luydt also veel als vredeliche
D **a** **n** **d** **e** **r** **e** **s** **m** **y** **g** **h** **e** **n** **u** **e** **c** **h** **e** **e** **n** **d** **e** **r** **m** **i** **n** **n** **e** **g** **h** **e**

ne
hē **T**ijde
nema **g**uerre of te
Verstaetme **an** die
so vele als gēl wech doende **T**ijde
nema te ordēle conuēcht. **D**at
Iosaphat die luydt also veel als
Iesede es eyn niet achte eyn
gher verstaetme by **Y**ozā
die luydt also veel als die es hert **T**ijde
es eyn aenijeme sterker dinghen en die swā
sijn en dat es in vullighe presentien
sijn selues in die ghedwilt gods dat u staet
me by **oziam**. die luydt also veel als die ster
heit ons hē: **D**at **viij** es verduldich en pi
ciencie in gedoenghen die dinghen die tēghe
hem sijn **D**at u staetme by **Y**ochim die luy
det also veel als uolcome god **W**ant v duldich
heet eyn uolcome des weres gods in hert die
ome seet **xpus** In ulve verduldichheit suldi
ulve ziele besite **D**at neghende es eyn aen
hanghen in ghenuechte **te** gode dat niet
wandelbaer **mez** ouerscheidelijc es dat u staet
me by **achas** die also vele luydt als onghalde

^{heft}
in Vergeten
verstaectme by ^{ijsses}
Vele als vergaemisse
ontfaen der buedene gods in d'ou
aneyne anno dats eyn die gheue
xij. es eyne myghe boevende berheerde
gode dat verstaectme by Josiam die vel als
lijdt als eyn brant gods. **D**an beslyp alle
dese vofseide pueten dit xij. dat es eyne
ghesoyfchap conefine den ewighen loen
dit moet wesen mit ouerlyden d'wereldlike
dinghen dit verstaectme by Jecoma en syne
bruederen die nae der hystorien gheswonen
wazen in die ouerbaert van babilonyen. **D**at
Jecomas lijdt also vele als een bereydinghe
die derde gheboorte mit volmaecte leue .:

De behoert wel ontbonden te warden te we
sen die derde geboorte. en die achterste
xij. name. die wilke gheschehen den mensche
te behooren warden in dat derde leue dats
inden staet van volmaectheiden dit sijn die
name d'ysone nae die hystorie Jecomas Sa
lathiel Jacobabel abmid Elyachim usoe da

en dats
wijzen loen

...plane die vestaer
...also vele luydt als eyne
...also besent es dats eyn ontplu
...en eyn louchemighe
...recher armoeden vrylike.

Dandert dats eyn smaken der minne dat uer
staerme by Salathiel die also vele luydt als
minne es quet **D**at derde es dat god der
zielen gebruyke moghe also als eyn meyste
duet sijn wereltyc instrumentes dat ustaer
me by Soroabel die luydt also vele als meyste
der gsaenae dese drye uarfeide pueren be
horen alleyne toe den arme van geest die he
onder den raet der ewangilien gheoertmoedicht
hebbe ome volmaeghlyc te leue **V**en sijn
pueren die toe behoren den platen **D**at este
es guesdnerelst van herte den ghenen die
hem beuolen sijn **I**n dit heeren sy kinder
gods dat seet dese name abjud die alsoe
vele luydt als mijn vader es prelaet plan
ten sijn vaders **D**andert es eyne neer stighse
leer moghe daz sy die ringhe neer stich in sulle

Smaken

recht **F**er
in gueden

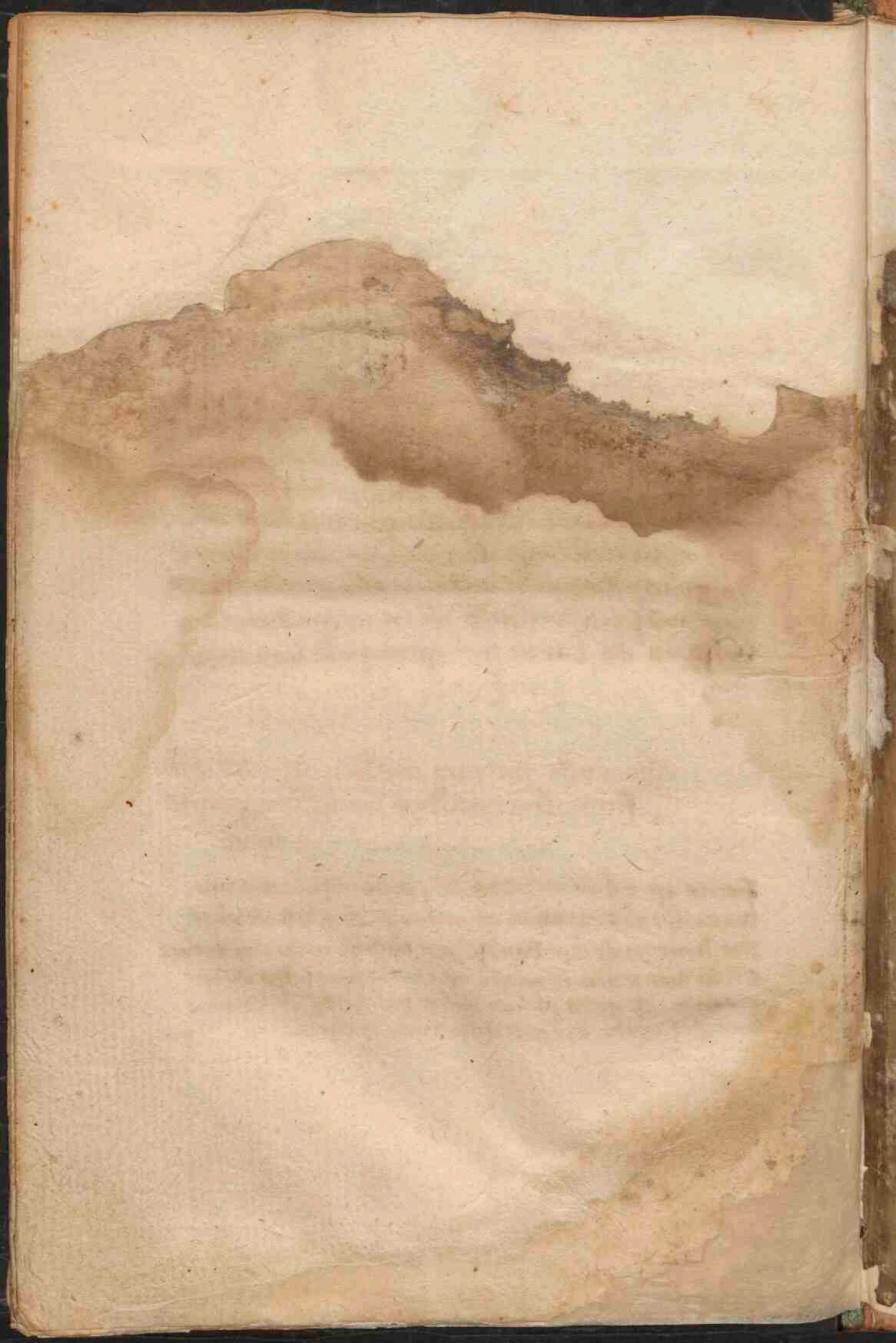
by sadoch die also vele
In syn andze püeten die
nen die mit wükende leue syn
velmaede mine te synne ene
hadde tot allen menschen dat
by achim die also vele luydt als
Dat ander es gherechte mine te gode mit wer
ken op synne ene mensche. dat uerstaet men
eljud al die luydt also vele als god mijn.
Dat derde es eyne uersiekerde ontwijuelike
hoep te gode in alre thit en in allen werke
dat uerstaet me by elyazar die also vele luydt
als mijn god mijne hulpe **T**u derde es eyne
grondelose oetmoedicheit in allen werken die
god by hem gheswaecht laet wēden. god aen
draghende. en alle quaet hem selue dat uer
staet me by mathan die luydt also vele als
die gyft gods **I**n volghen hij in püeten
die toe behozen allen menschen in wat stade
dat sy syn die volstuen willen in gueden le
ue. en inden dienste ons heren hoe leuen
wyllen eynden **E**nde dese syn ontbonden op

also jacob
die ghelewan **By**
te nyeme de of wassen
nyeme in allen dachde
was totte eynde mit minne
Marie die also vele luyde als
van der zee u' stuermen
eyn luyde mit ondscheydenheit des gueden
ende des quaede **T**eghent quaede sal die mi
sche als jacob wospenen omme gracie te vanye
In gracie wassen de werken alle guede werke
mit ondscheydenheit en in oermoedicheden
volpaelen en baren ten exempel van marie **e**

Alsceynde int jaer ons heren **11. cccc. xlv.**
op sinte bernardus dach. Deo gracies

Alsceynde die scrijues omme gods hulpe

Fortis est dilatio ut moro **e** **D**ie mensche die mit
waerachtighe gracen es verlicht en ghestadighet
die kent nauwelike ondscheit tussche gracie en natuce
En hi wot gelen te naeste op eyn n' sijn selfs en de
creatin en gods aldaz wilse god helpe en sijn omme
becomesse gode **H**ie god help syne creatuce

2. *origa sic dicitur* *arboris nomen in arce*

710. *Et in omni p[ro]p[ri]etate s[er]m[on]u[m] s[er]uat ab[er]n[us]*

in p[ro]p[ri]etate

7. b. sic s[er]uat. a. sicut s[er]uo sive s[er]uella.

Et s[er]uatur s[er]uella s[er]uo s[er]uo sive s[er]uella.

Et s[er]uatur s[er]uella s[er]uo s[er]uo sive s[er]uella.

Et s[er]uatur s[er]uella s[er]uo s[er]uo sive s[er]uella.

Et s[er]uatur s[er]uella s[er]uo s[er]uo sive s[er]uella.

Et s[er]uatur s[er]uella s[er]uo s[er]uo sive s[er]uella.

Et s[er]uatur s[er]uella s[er]uo s[er]uo sive s[er]uella.

Et s[er]uatur s[er]uella s[er]uo s[er]uo sive s[er]uella.

Et s[er]uatur s[er]uella s[er]uo s[er]uo sive s[er]uella.

Et s[er]uatur s[er]uella s[er]uo s[er]uo sive s[er]uella.

Et s[er]uatur s[er]uella s[er]uo s[er]uo sive s[er]uella.

Et s[er]uatur s[er]uella s[er]uo s[er]uo sive s[er]uella.

Et s[er]uatur s[er]uella s[er]uo s[er]uo sive s[er]uella.

Et s[er]uatur s[er]uella s[er]uo s[er]uo sive s[er]uella.

Handwritten mark

Et s[er]uatur s[er]uella s[er]uo s[er]uo sive s[er]uella.

Et s[er]uatur s[er]uella s[er]uo s[er]uo sive s[er]uella.

Et s[er]uatur s[er]uella s[er]uo s[er]uo sive s[er]uella.

Et s[er]uatur s[er]uella s[er]uo s[er]uo sive s[er]uella.

Et s[er]uatur s[er]uella s[er]uo s[er]uo sive s[er]uella.

Et s[er]uatur s[er]uella s[er]uo s[er]uo sive s[er]uella.

Et s[er]uatur s[er]uella s[er]uo s[er]uo sive s[er]uella.

[Faded and mostly illegible text from the reverse side of the page]

¶ **A**grippa de natura et proprietate animalium. lib. 2. cap. 13.

¶ **A**grippa de animalibus. lib. 1. cap. 2. §. 1. **A**grippa de animalibus. lib. 1. cap. 2. §. 1.

¶ **A**grippa de animalibus. lib. 1. cap. 2. §. 1. **A**grippa de animalibus. lib. 1. cap. 2. §. 1.

¶ **A**grippa de animalibus. lib. 1. cap. 2. §. 1. **A**grippa de animalibus. lib. 1. cap. 2. §. 1.

¶ **A**grippa de animalibus. lib. 1. cap. 2. §. 1. **A**grippa de animalibus. lib. 1. cap. 2. §. 1.

¶ **A**grippa de animalibus. lib. 1. cap. 2. §. 1. **A**grippa de animalibus. lib. 1. cap. 2. §. 1.

¶ **A**grippa de animalibus. lib. 1. cap. 2. §. 1. **A**grippa de animalibus. lib. 1. cap. 2. §. 1.

¶ **A**grippa de animalibus. lib. 1. cap. 2. §. 1. **A**grippa de animalibus. lib. 1. cap. 2. §. 1.

¶ **A**grippa de animalibus. lib. 1. cap. 2. §. 1. **A**grippa de animalibus. lib. 1. cap. 2. §. 1.

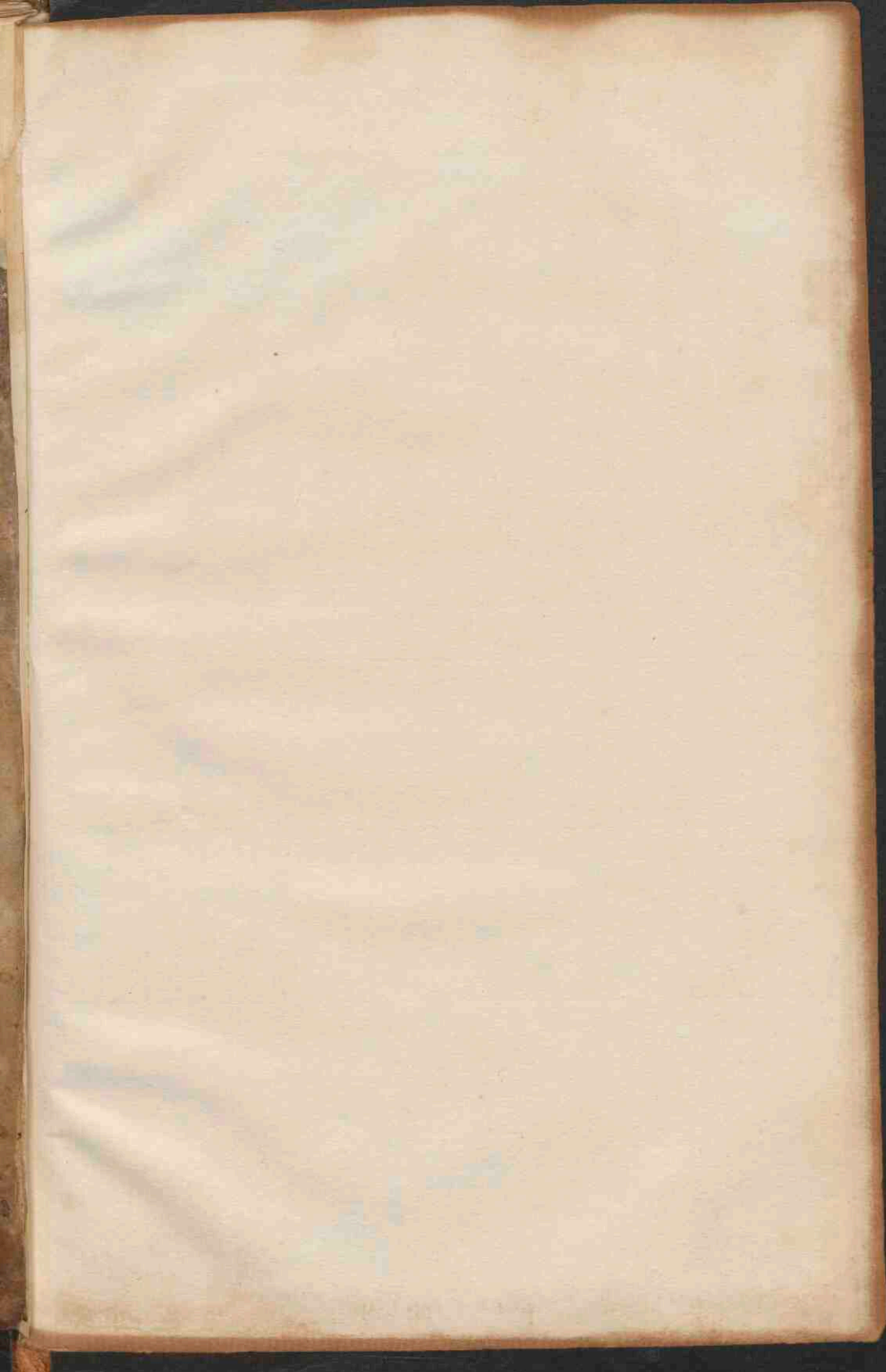
S
C
D
S

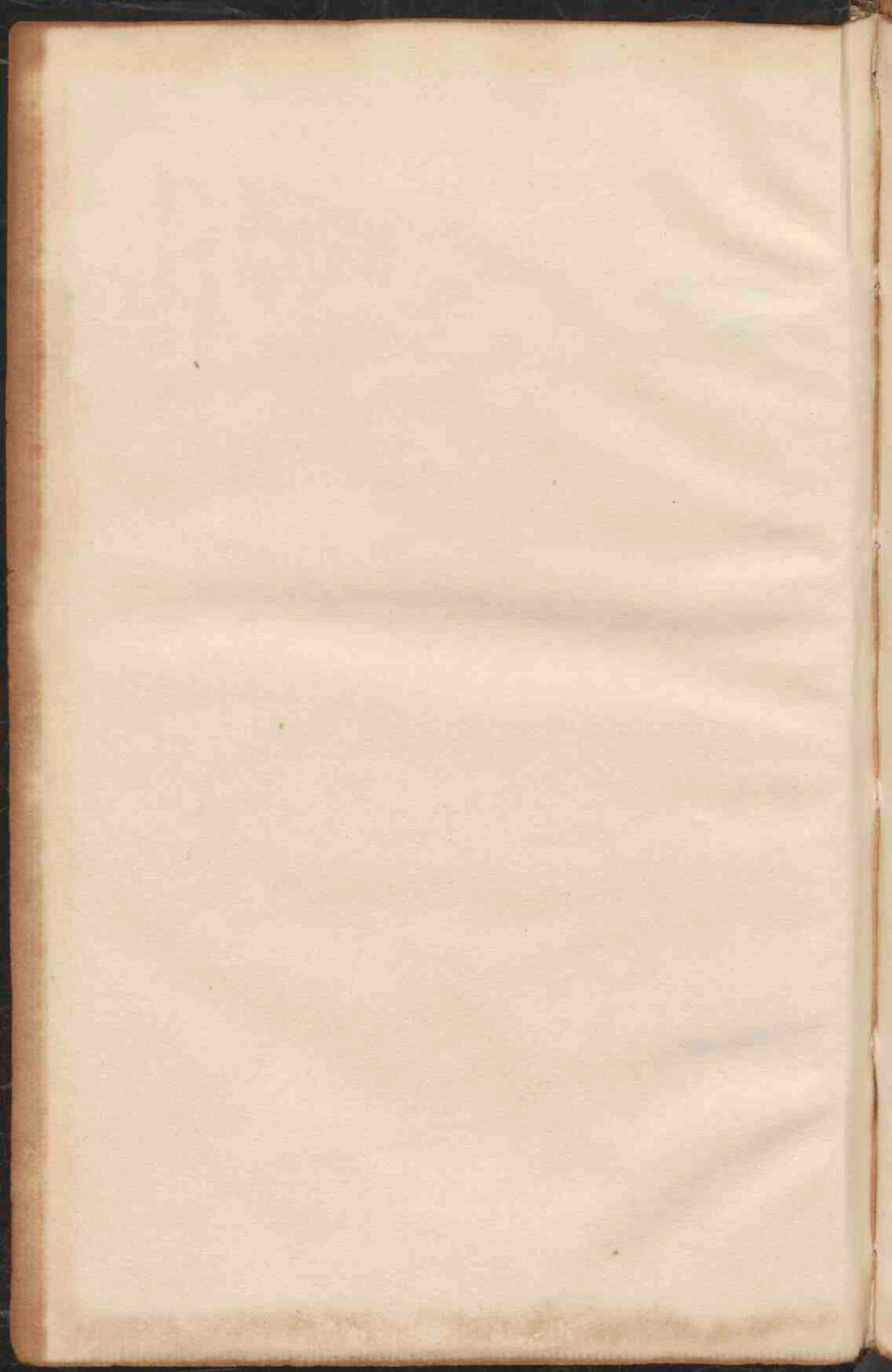
¶ **A**grippa de animalibus. lib. 1. cap. 2. §. 1. **A**grippa de animalibus. lib. 1. cap. 2. §. 1.

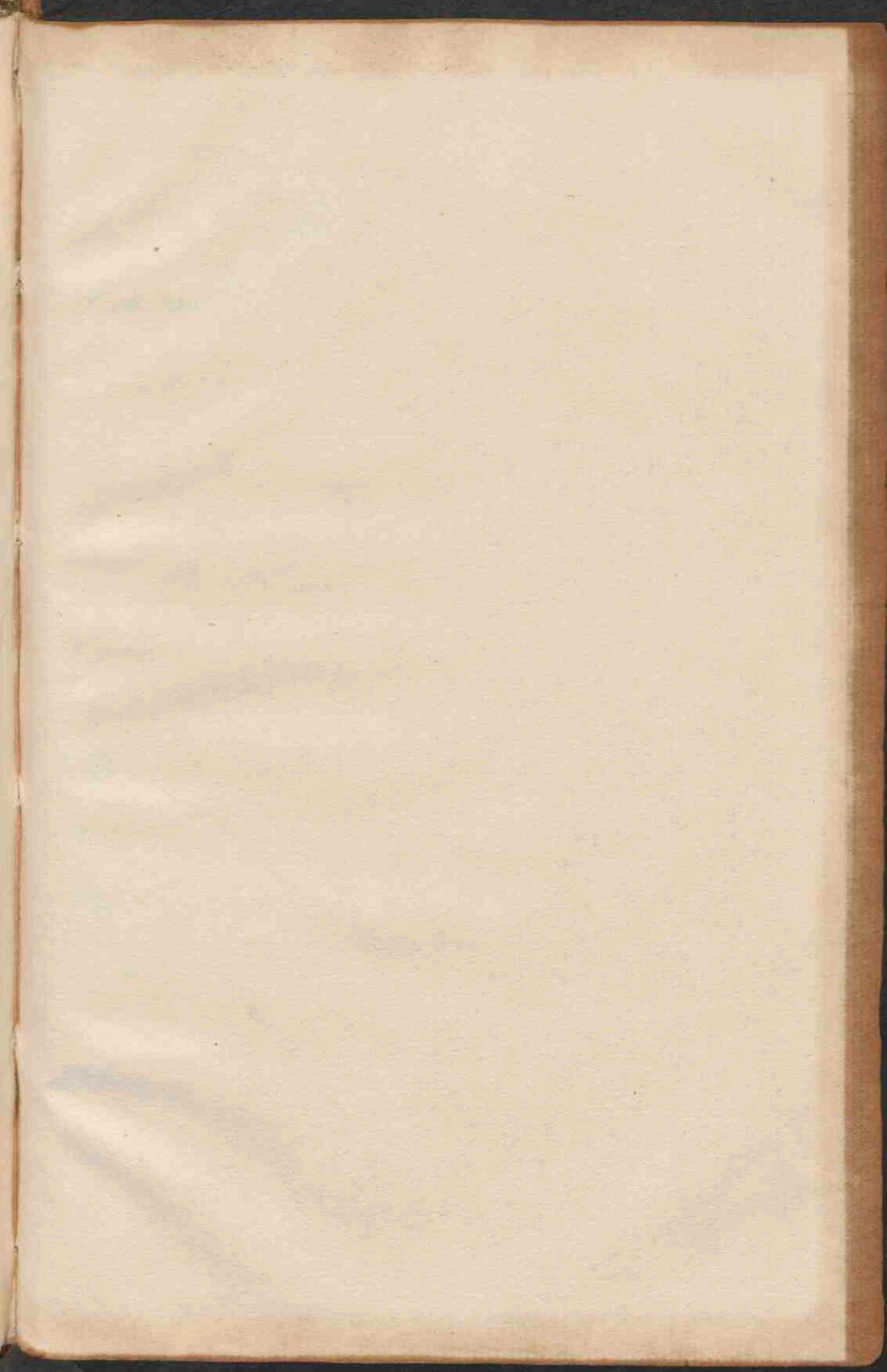
¶ **A**grippa de animalibus. lib. 1. cap. 2. §. 1. **A**grippa de animalibus. lib. 1. cap. 2. §. 1.

¶ **A**grippa de animalibus. lib. 1. cap. 2. §. 1. **A**grippa de animalibus. lib. 1. cap. 2. §. 1.

¶ **A**grippa de animalibus. lib. 1. cap. 2. §. 1. **A**grippa de animalibus. lib. 1. cap. 2. §. 1.

herbonden
omstr. 1926
door
Ed. de Heer
de Bouter

